

Separatismus a jeho vliv na bezpečnostní prostředí

Bc. Filip Svrček

Diplomová práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta aplikované informatiky

Ústav elektroniky a měření

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Filip Svrček**
Osobní číslo: **A18634**
Studijní program: **N3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Separatismus a jeho vliv na bezpečnostní prostředí**
Téma práce anglicky: **Separatism and its Influence on the Security Environment**

Zásady pro vypracování

1. Charakterizujte separatismus.
2. Pojedejte o historii separatismu ve vybraných státech.
3. Analyzujte současný stav územního a politického separatismu ve vybraných státech.
4. Specifikujte možné vlivy separatismu na bezpečnostní prostředí.
5. Vypracujte scénář možného vývoje separatistického úsilí na vybraném území.

Forma zpracování diplomové práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: MO ČR, AVIS, 2006. 304 s. ISBN 80-7278-326-2.
2. *Global Trends to 2035: Geopolitics and international power*. Brussels: European Parliamentary Research Service (EPRS), 2017. ISBN 978-92-846-1493-6. p. 116.
3. VALOUCH, Jan, HROMADA, Martin. *Bezpečnostní futurologie*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. 146 s. ISBN 978-80-7454-621-1.
4. VOLNER, Štefan. *Geopolitika*. Bratislava: Iris, 2010. ISBN 978-80-89256-57-0. s. 495.
5. Middleton, Nick. *Atlas zemí, které neexistují*. Praha: Nakladatelství 65. pole, 2016. ISBN 978-80-87506-77-6. 232 s.
6. Rosůlek, Přemysl. *Politický secesionismus & Etické teorie*. Brno: Barrister & Principal, 2014. ISBN 9788074850370. 171 s.
7. RYCHLÍK, Jan. *1918 – Rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československa*. Praha. Nakladatelství Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-742-9988-9. 288 s.
8. RYCHLÍK, Jan. *Rozdělení Československa 1989-1992*. Praha. Nakladatelství Vyšehrad, 2012. 978-80-7429-296-5. 384 s.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jan Valouch, Ph.D.**
Ústav bezpečnostního inženýrství

Datum zadání diplomové práce: **15. ledna 2021**

Termín odevzdání diplomové práce: **17. května 2021**

doc. Mgr. Milan Adámek, Ph.D. v.r.
děkan

Ing. Milan Navrátil, Ph.D. v.r.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2021

Jméno, příjmení: Filip Svrček

Název diplomové práce: Separatismus a jeho vliv na bezpečnostní prostředí

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen přípouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně, dne 9. května 2021

Filip Svrček v.r.
podpis studenta

ABSTRAKT

Diplomová práce zahrnuje analýzu a charakteristiku separatismu a separatistických hnutí. Tyto informace jsou doplněny pojednáním o historii separatismu ve vybraných státech. V praktické části je prezentována analýza současného stavu územního a politického separatismu. Stěžejní výstup práce představuje specifikace možných vlivů separatismu na bezpečnostní prostředí, která je doplněna návrhem scénáře možného vývoje separatistického úsilí na vybraném území.

Klíčová slova: separatismus, historický vývoj, analýza, bezpečnost, mezinárodní bezpečnost, scénář vývoje

ABSTRACT

The diploma thesis comprises of analysis and characteristics of separatism and separatist movements. This information is supplemented by a treatise on the history of separatism in selected countries. The practical part presents an analysis of the current state of territorial and political separatism. The main output of the work is a specification of possible effects of separatism on the security environment, which is supplemented by a proposal of a scenario of possible separatist efforts development in a selected area.

Keywords: separatism, historical development, analysis of current situation, international security, security, development scenario

Děkuji Ing. Janu Valouchovi Ph.D. za odborné rady. Děkuji rodině za podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SEPARATISMUS	11
1.1 DEFINICE	11
1.2 IDENTITA	12
1.3 TYPY SEPARATISMU	13
1.4 CHARAKTERISTIKA A PROSTŘEDKY SEPARATISTICKÝCH Hnutí	14
1.5 ŘEŠENÍ SEPARATISMU	18
1.6 PODMÍNKY VÍTĚZSTVÍ SEPARATISMU	22
1.7 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	25
2 BEZPEČNOST	27
2.1 TEORIE BEZPEČNOSTI	27
2.2 BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ.....	28
3 HISTORIE SEPARATISMU V EVROPĚ 20. STOLETÍ	32
3.1 POČÁTEK STOLETÍ	32
3.2 BALKÁN DO ROKU 1914	34
3.3 OBDOBÍ KOLEM PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY.....	36
3.4 OBDOBÍ ZAČÁTKU DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY.....	43
3.5 OBDOBÍ ROZPADU SSSR	45
3.6 OBDOBÍ ROZPADU JUGOSLÁVIE.....	47
3.7 ROZPAD ČESKOSLOVENSKA.....	48
3.8 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	50
II. PRAKTICKÁ ČÁST	53
4 ANALÝZA AKTUÁLNÍHO STAVU ÚZEMNÍHO A POLITICKÉHO SEPARATISMU	54
4.1 AKTIVNÍ SEPARATISTICKÁ Hnutí V EVROPĚ.....	54
4.2 KATALÁNSKÉ SECESNÍ Hnutí	65
4.3 SKOTSKÉ SECESNÍ Hnutí.....	67
4.4 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	69
5 VLIV SEPARATISMU NA BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ	70
5.1 IDENTIFIKACE BEZPEČNOSTNÍHO PROSTŘEDÍ	70
5.2 INDIKÁTORY BEZPEČNOSTNÍHO PROSTŘEDÍ	70
5.3 VLIV SEPARATISMU NA BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ	75
5.4 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	80
6 SCÉNÁŘ VÝVOJE SEPARATISTICKÝCH Hnutí V EVROPĚ	82
6.1 SCÉNÁŘE SEPARATISMU VE SKOTSKU	82
6.2 SCÉNÁŘE SEPARATISMU V KATALÁNSKU	86
6.3 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	89
ZÁVĚR	90
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	92
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	99
SEZNAM OBRÁZKŮ	100
SEZNAM TABULEK	101

ÚVOD

Separatismus je základem významné části existence mnoha států, které existují v současnosti, nebo kdy existovaly. Státní hranice nemusí být vždy situovány tak, aby uspokojili území žijícího obyvatelstva se společnou identitou a pokud je identita silná, ať již je to etnická, kulturní, jazyková nebo jakákoliv jiná, a motivace k úsilí o nabytí dané úrovně separace je vyšší než snaha zachování status quo, může to znamenat bezpečnostní riziko pro státní zřízení, v jehož zájmu by bylo takové úsilí potlačit.

Bezpečnost státního zřízení je zajištěna tehdy, když vnější a vnitřní rizika jsou na přijatelné úrovni. Separatismus je jedno z vnitřních rizik a jeho manifestace v bezpečnostních podmínkách objektu je variabilní a odvíjí se od síly motivace separatistického hnutí a jeho intenzity a vůle státu jeho úsilí potlačovat.

Definitivní cíl standardního separatistického hnutí je rozbití hostujícího státního zřízení ve prospěch vzniku nového státu v režii zástupců hnutí. Působení hnutí na referenční objekt státního zřízení před dosažením tohoto cíle je hlavní faktor, který k takovému závěru vede. Tato diplomové práce se zabývá identifikováním tohoto působení (vlivu) a popisuje a hodnotí jej v kontextu historickém, současném i budoucím, a to v teoretické i konkrétní rovině.

V teoretické části je separatismus definován, včetně jeho vztahu s identitou a identitární politikou. Jsou také uvedeny mnohé dispozice separatistických hnutí – jeho charakteristika, prostředky působení, charakteristika. Z externího pohledu je popsáno možné vypořádání se se separatistickým hnutím z role státu nebo vně-státního aktéra (mezinárodního společenství apod.) a na druhou stranu možné vítězství separatistického hnutí a podmínky, které vítězství umožní.

Pro určení zodpovězení otázky vlivu separatismu na bezpečnostní prostředí je třeba bezpečnostní prostředí definovat. Jakožto široký pojem má mnoho různých definic, které jsou uvedeny v druhé kapitole společně s obecnou teorií bezpečnosti, která je v praktické části aplikována na popis vlivu.

Pro pochopení současného stavu separatistických hnutí je třeba znát historický vývoj v dané oblasti – Evropa. V této části jsou uvedeny významné události posledního století (20.) evropského měřítka, které byly důsledkem separatismu, byly ovlivněny separatismem, nebo vyvolaly intenzivní separatistické tendence. Na toto historické období a vývoj je navázáno

v praktické části diplomové práce analýzou současného stavu separatistických hnutí v rámci stejného geografického území – celá Evropa s arbitrárním východním vymezením podél východních hranic Pobaltí, Polska a Balkánu. Analýza jmenuje všechny aktivní separatistické hnutí s důrazem na ty se zdánlivě nejvyšší podporou – katalánské a skotské secesní hnutí.

Po definici bezpečnostního prostředí a jeho omezení dle pole působnosti separatistických hnutí na vnitrostátní prostředí je zapotřebí identifikovat ukazatele pro hodnocení a kvantifikování vlivu separatismu na bezpečnostní prostředí, jak je vypracováno v kapitole 5.

Díky analýze vývoje a současného stavu separatistických hnutí na území Evropy je možné dle futurologických postupů vytvořit možné scénáře budoucího vývoje, což je předmětem poslední kapitoly.

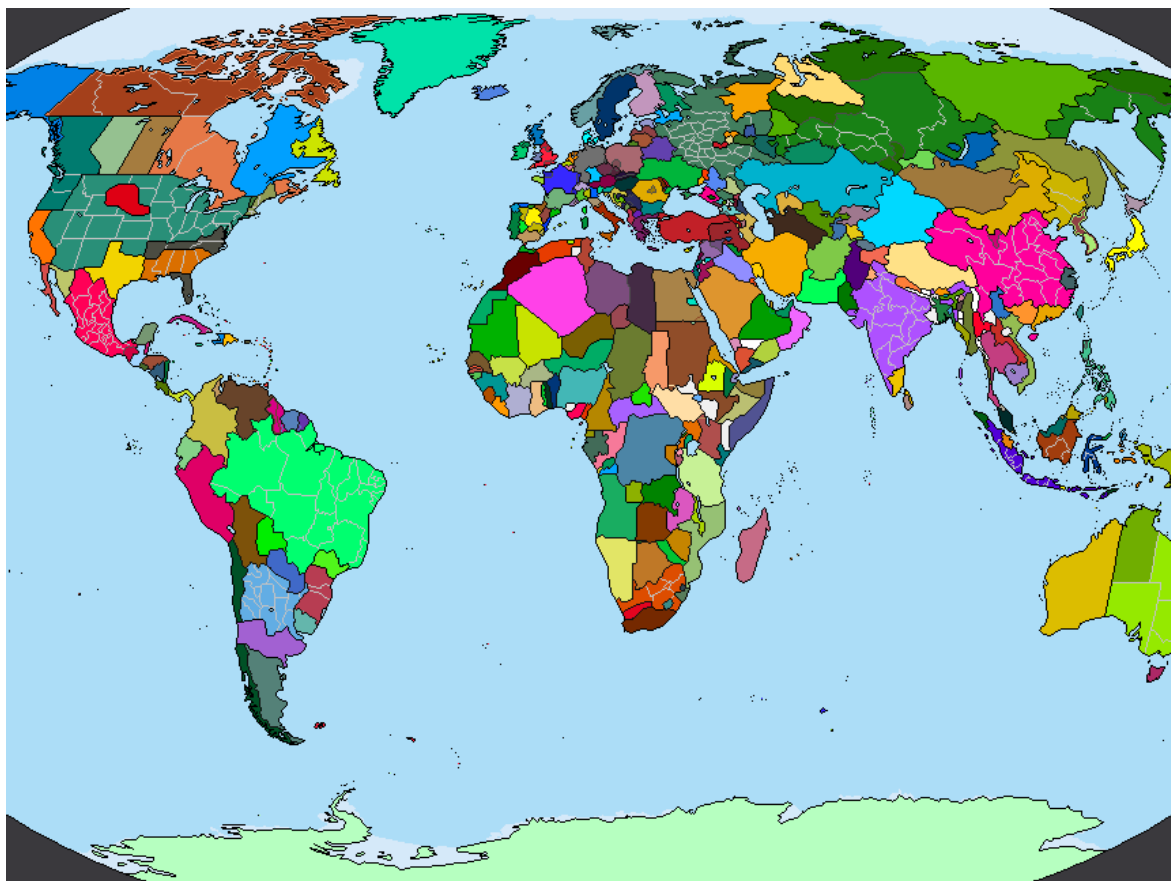
Celkovým cílem diplomové práce je podat ucelený pohled na separatismus a jeho vlastnosti a dispozice a historický vývoj separatismu na novodobém evropském kontinentu včetně současného stavu a možných budoucích scénářů s informativním přínosem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SEPARATISMUS

Separatismus lze definovat z pohledu mnoha různých vědeckých disciplín – politologie, filozofie, právní věda, bezpečnostních studií atd. Společné je jen to, že ve všech obecně přijímaných definicích figuruje snaha o vymanění územní oblasti, jakožto teritoria jiné oblastně nadřazené entity, od vlivu této entity v jakékoliv míře a nastolení samosprávy, taktéž v jakékoliv míře.

Separatismus je nezanedbatelný faktor světového uspořádání státních hranic. Důkazem je velké množství existujících států, které jsou výsledkem úspěšného separatistického hnutí. Separatismus disponuje potenciálem dále měnit státní hranice (viz. obrázek 1).

Obrázek 1: Svět po teoretickém vítězství významnějších separatistických hnutí [1]

1.1 Definice

Etymologie slova separatismus sahá do první poloviny 17. století, kdy bylo slovo poprvé užito v náboženském smyslu církevních organizací. Slovo je složeno ze „separate“ neboli oddělit a slovotvorné přípony „-ismus“ („-ism“ v anglickém jazyce) [2].

Obecně je separatismus hnutí nebo tendence lidí s alespoň jednou společnou identitou – náboženskou, etnickou, rasovou, kulturní, ekonomickou, politickou nebo jakoukoliv jinou – na základě které se cítí pod opresí a v důsledku usilují o oddělení od určitého hierarchicky nadřazeného objektu, většinou státního zřízení, a vytvoření nebo posílení vlastní autonomie nebo úplné nezávislosti.

Lidé mohou být spojeni jednou nebo více motivacemi, které pokládají jako důvod pro usilování o separaci. Může mezi ně patřit [3]:

- oponování vůči politickým rozhodnutím,
- představa, že stát nedokáže podporovat skupinu nebo zradil její zájmy,
- pocit, že skupina byla začleněna do státu ilegitimními prostředky,
- geopolitické vakuum z rozpadu velkého státu nebo říše,
- pokračující fragmentace státu s přibývajícimi separujícími objekty,
- destabilizace státu jinou separatistickou skupinou, motivující další,
- zachování ohrožených náboženských nebo kulturních tradic,
- emocionální zášť vůči konkurenčním komunitám,
- obrana vůči genocidě a etnickým čištěním,
- odpor obětí útlaku (včetně znevažování jazyka, kultury nebo náboženství),
- ekonomická a politická dominance jedné skupiny, která nesdílí výhody a privilegia rovnostářským způsobem,
- uniknout ekonomickému vykořisťování mocnější skupinou,
- uniknout ekonomické redistribuci do chudších skupin.

1.2 Identita

Identita je dle J. D. Fearona dělena na osobní a skupinovou (sociální), přičemž jejich významy jsou provázané. Osobní identita může být odpověď na otázku „Kdo jsi?“, tedy velmi široký a subjektivní pojem označující nějakou osobní charakteristiku, kterou daný člověk vnímá významnou a má nějaký společenský dopad. Druhý typ identity je identita skupinová (sociální) a ta odpovídá nějaké sociální kategorii, v níž lze sdružovat více osob

v rámci společenského označení a pravidel pro členství v dané kategorii [4]. Druhý zmíněný typ je více relevantní ve smýšlení nad separatismem.

Separatismus závisí na identitě, která je fundamentální předpoklad skupiny, která vykazuje nebo bude vykazovat separatistické tendence. Tato identita musí být neslučitelná s vyšším hierarchickým objektem. Ačkoliv mezi hnutími vládne velká rozmanitost v mnoha faktorech – úroveň autonomie, o kterou je usilováno či závažnost prostředků využitých k prosazení svých zájmů – společný cíl je uniknout vnímané opresi (ať již se jedná o opresi ekonomickou, kulturní, genocidní nebo jinou) tím, že se oprostí od utlačovatele – vyšší hierarchický objekt uplatňující hegemonii [5].

Separatistická hnutí praktikují formu identitární politiky (identity politics angl.), tedy politický přístup, ve kterém jedinci ztotožňující se určitou skupinovou identitou (náboženskou, rasovou, kulturní, třídní apod.) prosazují politické agendy založené na vnímané opresi nebo křivdě vůči dané skupině, přičemž důvodem oprese je právě společná identita skupiny.

V konkrétním případě separatistického hnutí například etnických Arménů obydlející Náhorní Karabach na mezinárodně uznaném území Ázerbájdžánu spojuje etnická a kulturní identita a jsou pod vnímanou opresí ze strany Ázerbájdžánu, který nedovolí jejich separaci od ázerbájdžánského státního zřízení, což si klade za cíl identitární politika těchto etnických Arménů.

1.3 Typy separatismu

Někteří autoři (Brilmayer, Young atd.) pojem separatismus a secese využívají zcela zaměnitelně, ale jiní dávají pojmům odlišný význam (Wood, Hechter, Buchanan, atd.). Separatismus je podle nich obecný výraz pro hnutí s tendencemi zajistit vyšší míru autonomie pro svou skupinu, ale neznamená to, že touží o kompletním oddělení od vyšší entity – státu. V případě secese se jedná o tendence s cílem úplného odloučení od vyššího státu. Rozdíl mezi oběma pojmy je tedy ochota či neochota uznat suverenitu zavedené politické moci a respektovat ji [6].

Dle řeckého akademika Alexise Heraclidese je secese jedním ze tří zástupců základního členění separatistických hnutí s ohledem na jejich požadovaný cíl [7]:

- **Secesní** separatistická hnutí – cílem je úplná nezávislost od státu („*stricto sensu*“, tedy dle přesného smyslu, uvádí Heraclides). Příkladem je Katalánské hnutí za

nezávislost v severovýchodním Španělsku usilující o vytvoření nového státního zřízení bez závislosti na centrální vládnoucí orgány ve španělském Madridu.

- Separatistická hnutí **usilující o autonomii** – cílem je určitá úroveň teritoriální samovlády, od omezené autonomie po status federativního objektu („limitovaní separatisté“). Jako příklad lze uvést Hnutí za autonomii Slezska, tedy politický spolek reprezentující hnutí Slezanů za autonomii Slezska v rámci Polska. Tento spolek byl minoritně zvolen v několika lokálních volbách v polském Slezsku včetně Katovic. V parlamentních volbách dosáhl jakéhokoliv úspěchu pouze v roce 1991, kdy získal dvě křesla.
- **Iredentistická** separatistická hnutí (iredentismus = politická ideologie usilující o anexi teritoria jiného státu s vlastní národnostní menšinou) – cílem je oddělení od státu pro připojení k jinému, tedy požadavkem není vytvořit nový stát s nezávislostí od původního a nastolit vlastní autonomii, ale přidat se buďto pod správu jiného státu nebo pro sloučení s jiným státem. Příkladem mohou být československé Sudety z období před druhou světovou válkou, kde iredentistické separatistické hnutí usilovalo o připojení k Německu.

1.4 Charakteristika a prostředky separatistických hnutí

Separatismus nabývá různých podob, měřítek a intenzity. Snaha separatistického hnutí je kontrována snahou státního zřízení nedopustit vyhovění požadavkům separatistů, které mohou být různé, viz. předchozí kapitola.

1.4.1 Územní úrovně

Separatistická hnutí se obecně vyskytují na úrovních dle vyššího objektu, od kterého by se odtržení mělo uskutečnit:

- vnitrostátní,
- státní,
- mezistátní.

Vnitrostátní úroveň separace označuje odtržení podřazeného objektu od objektu, který je podmnožinou státního zřízení, může se tedy jednat například o kraj, okres, obec nebo jinou územní jednotku. Motivujícím faktorem zde obvykle bývá spíše nespokojenost s řízením

vyššího objektu a nesouhlas s rozhodováním, než kulturní či národnostní identita, jelikož se jedná o relativně malá území a identita obyvatelstva bývá převážně stejná. Příkladem je třeba tendence několika městských částí Litovle oddělit se zcela od města z důvodu domnělé nesouměrnosti rozdělování městského rozpočtu [8].

Separatistická hnutí usilující o autonomii nebo separaci na „státní úrovni“ jsou ty nejznámější. Nadřazený objekt je zde stát. Většina států obsahuje jedno nebo i více separatistických hnutí s různou mírou podpory.

Mezistátní separatismus představuje oddělení od nadnárodního společenství více států. Příkladem může být BREXIT neboli odchod Velké Británie z Evropské unie po secesních tendencích, které vyústily v referendum v roce 2016.

1.4.2 Podpora

Měřítka nebo rozměr hnutí může být určen dle vnitřní podpory ze skupiny se společnou identitou, ať již se podporující podmnožina aktivně zapojuje do snah o naplnění cílů nebo nikoliv:

- většinová podpora skupiny se společnou identitou,
- menšinová podpora skupiny se společnou identitou,
- mizivá podpora skupiny se společnou identitou.

Podpora je zajímavým ukazatelem a ukázkou míry motivace skupiny se společnou určující základní identitou, k usilování o svůj cíl a převážně také pro státní orgány, jaké riziko představuje pro integritu státního zřízení. Jednoznačná a rozhodující je podpora při hlasování ve vyvolaném referendu, kdy nadpoloviční většina většinou určuje úspěch požadavků, pokud nejsou výsledky referenda anulovány státem, ať již legálně nebo nelegálně dle zákonů daného státu, či amorálně.

S vysokou podporou je pro hostující stát obtížné separatistické tendence ignorovat, a ačkoliv nemusí přímo vyhovět domnělým nárokům skupiny, zachování status quo nebo mírné ústupky jsou pro něj nejlepší výsledek, pokud nechce riskovat nákladnou eskalaci.

Při nízké nebo mizivé podpoře je aktivní pouze zanedbatelná podmnožina skupiny a stejně tak zanedbatelná je hrozba destabilizace státu. I přesto zde riziko existuje v závislosti na závažnosti vybraného prostředku separatistickou skupinou (viz. níže). V případě konání násilných činů je skupina veřejným nebezpečím.

Vnější podpora bývá v mnohém důležitější faktor přispívající k možnému úspěchu separatistického hnutí. Podporující aktér může být v tomto případě mezinárodní organizace nebo jiný stát než hostující. Mezinárodní podpora se vyskytuje v případech, kdy na úspěchu separatistů má jiný stát zájem. Taková podpora může být skrytá a projevuje se ve formě financí, materiálu nebo zbraní apod. viz. srbská podpora etnických Srbů v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině při balkánské krizi při rozpadu Jugoslávie. Vnější podpora je také naprosto klíčová z důvodu nezbytnosti mezinárodního uznání potencionálního nového státu [9].

1.4.3 Prostředky

Prostředky separatistického hnutí mohou začít na mírné úrovni a mohou se stupňovat k intenzivnějším metodám, pokud jejich požadavkům není ze strany státu ustoupeno a pokud je motivace dostatečná. Případně je výběr prostředku úměrný míře útlaku, kterému je skupina vystavena ze strany státu nebo dominantní skupiny. Prostředky mohou být:

- nenásilné – legální i ilegální politická strana, spolek či hnutí
- násilné – terorismus, guerilla aktivita, občanská válka

Politické prostředky dle intenzity začínají na nenásilné aktivitě např. shromažďování v rámci spolku uznaného zákony či pravidly státu. Takové spolky mohou být socializačního charakteru a mohou mít za prioritu pouze sblížování osob ze skupiny myslící na separaci, ale i tato aktivita může ukazovat tendence dané skupiny.

Nenásilným ale intenzivnějším prostředkem je usilování o uznání separatistické skupiny pomocí politické strany nebo hnutí, stále v rámci zákonů a pravidel hostujícího státu, a tímto způsobem získávat podporu a vyvíjet tlak. V rámci tohoto stupně se objevují občanská referenda hlasující zejména o secesi. Takovým referendům může být vyhověno od vyššího objektu. Například referendum o setrvání Velké Británie v Evropské Unii, tzv. BREXIT, kde bylo rozhodnuto o vystoupení. Ovšem taková secese z EU je explicitně povolena v Artiklu 50 Smlouvy o Evropské Unii (Treaty on European Union), která dává členskému státu nástroj pro vystoupení ze spolku – „*Každý členský stát se může rozhodnout o odchodu z Unie v souladu se svými vlastními konstitučními podmínkami.*“ [10]

Vyvolaná referenda mohou být také ignorována nebo prohlášena za neplatné hostujícím státem či nadřazenou organizací, jako tomu bylo například u Referenda o nezávislosti Katalánská v roce 2017, kdy referendum bylo vyvoláno a schváleno autonomním

Parlamentem Katalánska s výsledkem 92,01 % hlasujících pro secesi z celkových 2,286 miliónu hlasujících (43,03 % účast registrovaných voličů). Výsledek a referendum bylo posléze prohlášeno za ilegální centrální španělskou vládou a králem Filipem VI., což vyvolalo tzv. katalánskou krizi.

V rámci politických prostředků v Evropě, pro zvýšení legitimacy mají separatistická hnutí k dispozici stát se členskou stranou Evropské svobodné aliance (European Free Alliance), což je Evropská politická strana usilující o „Evropu svobodných národů založenou na principu subsidiarity, která věří v solidaritu mezi sebou navzájem a s národy světa.“ Subsidiarita je princip, dle kterého by se rozhodování o veřejných záležitostech mělo odehrávat na nejnižších úrovních řídicí hierarchie (opak centralismu). Prosazují také „Evropu regionů“, tedy systém, kde by měly evropské regiony (oblasti menší než stát) vyšší autonomii a podíleli se na vedení Evropské unie například skrze účast v Radě Evropské unie při tématech, které se daného regionu týkají. V roce 2020 má EFA několik členů v Evropském parlamentu (9 z celkových 705) a tři Evropské regiony jsou pod vedením členů EFA – Flandry / Vlámsko (Jan Jambon za Nová vlámská aliance), Skotsko (Nicola Sturgeon za Skotská národní strana) a Korsika (Gilles Simeoni za Za Korsiku) [11].

Nejzazšími prostředky jsou ty, využívající násilí různých intenzit pro získání pozornosti pro svůj cíl nebo tlaku na vládnoucí skupinu. Tyto prostředky jsou v minoritě, co se týče prostředků, ke kterým se separatistické hnutí uchýlí, ale za to je zásadně závažnější.

Přibližně 14 procent z celkových 708 separatistických skupin (uznaných ve studii Jamese D. Fearona v roce 2003), jejíž představitelé tvoří minoritu v daných státech, mělo členy, kteří se aktivně zapojovali do „guerilla“ (partyzánské) činností nebo aktů občanské války proti „hostujícímu“ státu. Jednalo se o separatistické skupiny z celého světa (původní studie uváděla 822 etnických skupin, které tvoří alespoň 1 % z populace státu z 161 států světa) [12].

K násilí se separatistické hnutí uchyluje v případě dlouhodobého nevyhovění požadavkům na vlastní autonomii od hostujícího státu a zároveň hraje roli míra útlaku, kterému je skupina vystavena. Dle Chaima Kaufmanna se separatistické tendence neprojeví ve formě násilí, dokud není vyčerpaná každá jiná možnost zdánlivě přibližující separatisty k dosažení svého cíle. Tvrzení podkládá tím, že jakýkoliv pokus o násilné jednání se projeví na separatistické skupině negativně díky tvrdému potlačení ze strany hostujícího státu, s kterým téměř jistě lze počítat [13].

Násilné separatistické tendence lze rozdělit na oportunistické a organizované. Oportunistické jsou krátkodobé tendence, do kterých se zpravidla zapojuje větší podmnožina lidí z utlačované skupiny. Objevují se v reakci na nějaký významný čin namířen proti této skupině.

Co se týče organizovaného separatistického hnutí, tak v novodobých evropských dějinách (přibližně od konce první poloviny 20. století) operovalo na území států Evropy mnoho takovýchto známějších skupin jako je například IRA (Irská republikánská armáda) a její pokračovatelské organizace usilující o oddělení Severního Irsku od Velké Británie a sloučení území irského ostrova pod Irskou republiku nebo ETA (Euskadi Ta Askatasuna) bojující za nezávislost Baskicka v severním Španělsku a jihozápadní Francii. Obě jsou zodpovědné za tisíce útoků a mrtvých z nichž podstatná část jsou civilisté. Takovéto skupiny jsou vysoce organizované s dlouhodobou působností a státními orgány označovány za teroristické organizace. Nemívají podporu tak široké podmnožiny osob z utlačované skupiny, jakožto většinou ani širší mezinárodní podporu.

Je diskutabilní, zda dlouhodobý boj za autonomii úzkou organizovanou skupinou konající násilné činy, bez silné podpory utlačované veřejnosti, přináší realistickou pravděpodobnost na akceptování separatistických nároků hostujícím státem, viz. ETA, která oficiálně oznámila ukončení veškeré své militantní i politické činnosti v roce 2018 bez dosažení svého cíle. Svůj rozpad ETA oznámila prostřednictvím dopisu adresován redakci online deníku El Diario, která jej také zveřejnila 2. května tohoto roku [15].

Násilí ovšem nemusí být motivováno pouze vidinou naplnění cíle (získání autonomie), ale dle kolektivu Jenne, Saideman, Lowe (2007) [16] také z pocitu rozhořčení nebo křivdy z kolektivního strádání. Což můžeme nazývat jakýmsi tzv. coping mechanismem (způsob vyrovnání se se situací) bez zřejmé naděje na naplnění separatistických cílů.

1.5 Řešení separatismu

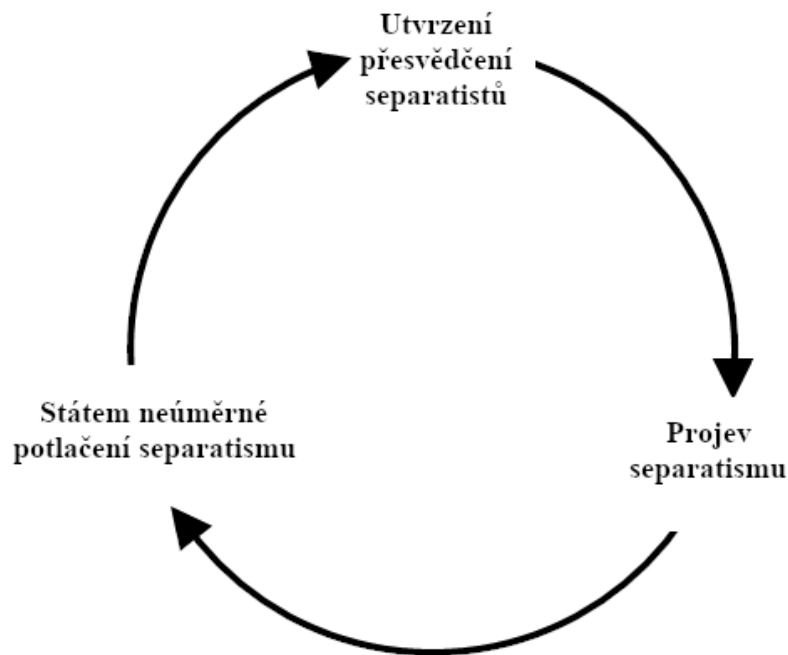
Separatismus je hrozba pro mezinárodní prostředí, kde může působit destabilizací států a státních hranic ať již přímo nebo nepřímo skrze nastavení precedentu. Proto pro zajištění mezinárodní bezpečnosti je nutné separatismus řešit, a to co možná „nejspravedlivěji“ ke všem zúčastněným stranám.

1.5.1 Hostující stát

Pro hostující stát, tedy stát ve kterém se separatistické hnutí vyskytuje, představuje jakákoliv tendence pro oddělení hrozbu, ale je důležité, aby ji adekvátně vyhodnotil a jednal přiměřeně. Přílišná potlačující reakce může mít opačný efekt, než by si stát přál, separační hnutí může ještě více eskalovat a utužit skupinu ve svém přesvědčení a motivovat ji v pokračování snahy o svůj cíl. Situace se může vyvinout až do pozitivní zpětnovazební smyčky (reprezentována na obrázku 2), kdy neúměrné potlačení separatistů utvrdí jejich přesvědčení, což se promítne v jejich dalším projevu. K přerušení smyčky dojde teoreticky tehdy, kdy jeden z aktérů již nedokáže reagovat nebo dojde k umírnění, často po mezinárodním zásahu – vojenském nebo podpůrném pro vyjednávání aktérů. Proto dává smysl, že méně nebezpečné (pro lidské životy) je potlačovat separatismus adekvátními prostředky a věřit, že separatistické hnutí postupně „vyhasne“, což se může stát je-li úroveň perzekuce snesitelná vůči skupině, která je reprezentována separatisty, viz. například hnutí ve španělském Baskicku nebo britském Severním Irsku, kde v obou případech došlo k pozvolnému opouštění přesvědčení o boji o nezávislost.

Příkladem takového jevu jsou konkrétní události konfliktu Hong Kongu s vládou Čínské lidové republiky, převážně v rámci separatistického hnutí Hong Kong independence (nezávislost Hong Kongu). 12. června 2019 v HK probíhal protest proti projednávání zákona s označením Cap. 503, jehož schválení by znamenalo umožňovalo extradici z HK do pevninské Číny a omezení politické autonomie HK. Protest byl ovšem potlačen za pomoci užití excesivní míry síly Hongkongské policie. Na mnohých videozáběrech jsou vidět akty fyzického napadení, použití gumových projektilů a slzného plynu, a to na nebránící se protestující i na zástupce médií (dle nařčení Hongkongské asociace žurnalistů HKJA). Tato událost zapříčinila globální pozornost a stupňující se několika měsíční nepokoje, které byly umocněny dalšími události vnímané policejní brutalitou či přečinění např. nečinnost policie 21. července 2019 při napadení protestujících a kolemjdoucích velkou skupinou lidí s podezřením na vazbu s tridádami (čínské uskupení organizovaného zločinu) nebo napadení policií 31. srpna také vůči protestujícím i kolemjdoucím ve stanici metra (Prince Edward station).

Lze argumentovat, že při mírnějším postupu potlačování separatistického hnutí, by situace neeskalovala do několika měsíčního konfliktu takových měřítek [17].

Obrázek 2: Diagram smyčky

V případech, kdy separatistická skupina využívá pouze legální prostředky a nenabírá realistickou podporu na narušení státu, tak si stát může dovolit je ignorovat (Moravané v ČR). Takovéto z bezpečnostního pohledu zanedbatelné skupiny se objevují pravděpodobně ve většině států.

Separatistická hnutí s vysokou podporou své skupiny se stále nejeví jako přílišné riziko pro stát, pokud se aktivní skupina neuchýlí k extrémnějším krokům – násilí nebo alespoň generální stávkou apod. Do té doby stačí státu odmítat požadavky separatistů a anulovat případná referenda bez výrazného negativního dopadu na stát.

Potlačení separatismu násilím bývá až v reakci na násilí separatistů případně na odvrácení již pravděpodobného narušení státu. Ovšem pokud je v dané situaci absence hrozby mezinárodního ozbrojeného zásahu (případně alespoň uvalení tvrdé obchodní nebo jiné sankce), může přímo podpořit hostující stát v rozhodování o extrémním potlačení separatistických tendencí vedoucím až k etnickým genocidám [14]. Naopak zdánlivě protichůdným případem může být genocidní chování Srbů a Srbských Bosňanů v Bosně a Hercegovině při její snaze oddělit se od Srby dominované Jugoslávie, kdy i přes tehdy velmi reálné riziko mezinárodního zásahu, které se také uskutečnilo, separatistické Vojsko republiky srbské a paramilitaristické skupiny nebyli odrazeni od válečných zločinů viz. Srebrenický masakr v roce 1995 i přes hrozbu zásahu NATO, i přes již zapojené mírové

jednotky Organizace spojených národů. Lze ovšem argumentovat, že se vedle „amatérské“ paramilitaristické skupiny jednalo převážně o profesionální armádu, tudíž se toto tvrzení nemusí plně vztahovat na tuto situaci. Případ potvrzující tvrzení je například Čína a genocidní oprese ujugurských muslimů, kde se Čína nemusí obávat mezinárodních protiopatření vzhledem k vlastnímu postavení mezi světovými velmocemi [14].

Tvrdé potlačení separatistického hnutí může mít také za následek posílení vnitřní motivace separatistické skupiny.

1.5.2 Mezinárodní zapojení

Dle Jamese D. Fearona (2004) [12], který na řešení separatistického hnutí nahlíží z pohledu mezinárodní bezpečnosti prostřednictvím zásahů mezinárodních organizací nebo velmocí, se secese za poslední desítky let řešila ad hoc a lze identifikovat několik typů.

1. Zavedení mezinárodních protektorátů silnějšími státy prostřednictvím mezinárodních organizací, jako v případě Kosova, severního Iráku a dříve Kypru.
2. Vyjádření nesouhlasu, ale malá nebo žádná přímá akce, buď z důvodu nezájmu (Tamilové na Srí Lance, Tuaregové v Mali) nebo z důvodu mezinárodního postavení zúčastněných (hostujících) států (Rusko / Čečensko, Čína / Tibet, Turecko / Kurdové).
3. Slabé mezinárodní pokusy o usnadnění rozdělení, pokud je to po vzájemné dohodě (Východní Timor, Eritrea, Česká republika a Slovensko, Západní břeh Jordánu).
4. Nápomoc k stabilnímu příměří a de facto secesi, jako v Náhorním Karabachu (alespoň do ozbrojeného konfliktu roku 2020) a Somalilandu.
5. Asistence při sjednávání dohod o sdílení moci, jako v Severním Irsku a Angole (druhá s převážně etnickou, ale ne separatistickou válkou) [12].

Fearon ovšem kritizuje tyto ad hoc přístupy s argumenty, že řešení v jednom místě ve prospěch separatistického hnutí podnítl separatistické nepokoje na jiných místech a zkomplikuje vyřešení jiných aktuálních separatistických krizí. Tím pádem se celková mezinárodní bezpečnostní situace zhorší po vyřešení jedné krize. Pokud vyřešení krize ve prospěch separatismu předcházelo násilné povstání, může to dát najevo jiným radikálním skupinám najevo, že pokud spáchají dostatek násilí, bude jim v konečném důsledku vyhověno v jejich požadavcích [12].

Druhou kritikou je, že taková řešení mohou destabilizovat nebo znejistit samotné státy a podpořit zhoršení bezpečnosti uvnitř. Precedent by naznačoval, že státní oblast je zabezpečena jen pokud je stát ochoten ji bránit vojenskou silou.

Možným řešením je politický a právní rámec předpisující řešení krizových separatistických situací a mezinárodní tribunál, který by jej striktně dodržoval v rozhodování o jednotlivých příp. Tímto způsobem by bylo zřejmější pro vznikající separatistické hnutí, zda má šanci na úspěch či nikoliv a zda mají právo o nezávislost usilovat dle daného rámce.

V žádných rezolucích Organizace spojených národů nefiguruje slovo „secese“ [18]. Nejbližším zmiňovaným tématem je „dekolonizace“, ale ta již proběhla a nehodí se na současnou realitu [6].

1.6 Podmínky vítězství separatismu

V případě secesního separatismu vítězství znamená změnu ve státních hranicích a vytvoření nového státu. Nový stát vyžaduje mezinárodní uznání pro zajištění své svrchovanosti (suverenity).

1.6.1 Definice státu

Existuje několik měřítek, dle kterých lze samosprávné teritorium považovat za stát s různým výsledkem a u každého lze najít nějakou nesrovnalost.

Nejvíce jednoznačný ukazatel „skutečného“ státu je neochvějně vlastnictví křesla na Valném shromáždění Organizace spojených národů. Po zúžení tohoto výběru na státy, jejíž existence není rozporována jiným členským státem a zůstanou státy, u kterých by snad nikdo nepochyboval o jejich existenci. Ovšem tímto způsobem není pokryt například Tchaj-wan, vzhledem k tomu, že není součástí Valného shromáždění OSN. OSN zároveň uznává některé státy, ačkoliv nejsou plnými členy, například Palestina, která má v Organizaci roli pozorovatele. Dále také některé státy mají členství jen jako uskupení několika států, jako Anglie, Skotsko, Wales a Severní Irsko, které jsou reprezentováni v OSN Velkou Británií [19].

Tabulka 1: Členské státy OSN neuznané minimálně jedním členským státem OSN

Název státu	Neuznávající státy	Nároky jiných států
Arménie	Pákistán	-
Čína	Taiwan a některé státy, které jej uznávají	Taiwan
Kypr	Turecko	Severní Kypr
Izrael	32 různých členských států	Palestina
Severní Korea	Jižní Korea, Japonsko	Jižní Korea
Jižní Korea	Severní Korea	Severní Korea

Dle jiné definice, Montevidejské konvence (konvence o právech a povinnostech států), podepsané v roce 1930 v Uruguayi, je stát stanoven čtyřmi základními podmínkami [19]:

1. stálé obyvatelstvo,
2. definované teritorium,
3. vláda,
4. kapacita vstoupit do diplomatických vztahů s jinými státy.

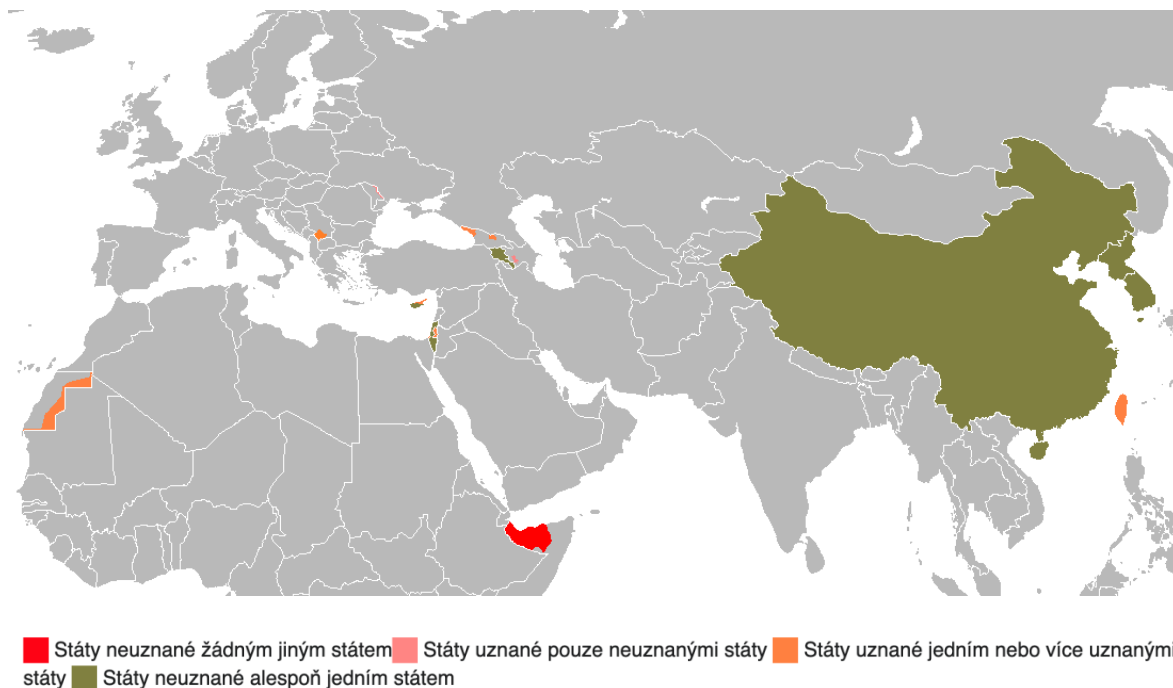
Dle těchto kritérií ovšem například Severokyperská turecká republika je státem, ačkoliv čtvrtý bod je splněn jen díky spolupráci s Tureckem a žádný jiný stát jej neuznává.

Max Weber, německý sociolog a politolog, definoval stát jako entitu s monopolem na legitimní užití násilí na svém teritoriu, ale s touto definicí by bylo diskutabilní, zda stát, který v rámci svého teritoria „hostuje“ spornou autonomní oblast je skutečně stát, protože na svém teritoriu neovládá monopol. O státnosti Ázerbájdžánu by asi téměř nikdo nepochyboval, ale hostují Náhorní Karabach, nad kterým nemají kontrolu (alespoň minimálně do roku 2020). Na druhou stranu tato definice řeší státnost Kosova, vzhledem k tomu, že mají své teritorium pod kontrolou.

Skutečný stav států se často neshoduje s právním stavem států, proto se používají latinské výrazy:

- de facto (ve skutečnosti),
- de iure (dle práva).

Existuje několik de facto států, které mají vlastní vládu a de facto autonomii nad teritoriem a mohou mít také svou měnu, registrační značky vozidel nebo biometrický pas (Somaliland) [19], jejíž teritorium de iure patří jinému státu. Příklad Somalilandu, který vnitřně funguje jako suverénní stát, ale jeho teritorium de iure patří mezinárodně uznanému Somálsku a na venek má omezené možnosti navázání mezinárodních vztahů. Mnoho států disponuje omezeným mezinárodním uznáním (viz. obrázek 3).

Obrázek 3: Mapa se státy s rozporuplným mezinárodním uznáním [20]

1.6.2 Mezinárodní uznání státu

Dle usnesení 1514 a 1515 Valného Shromáždění OSN vytvoření nového státu je omezeno pouze na teritoria, která si sama nevládnou a jsou od hostujícího (v řídicí hierarchii nadřazeného) státu oddělena etnicky a také geograficky. Jedná se tedy o usnesení ošetřující dekolonizaci, nikoliv secesi z teritoria, které je spojitou součástí hostujícího státu. Navíc Charta OSN zakazuje odejmutí teritoria, které je integritní součástí členského státu pomocí síly nebo hrozbou použití síly. V praxi ovšem již mnoho států za existence OSN vzniklo [18].

Uznání původního hostujícího státu se zdá být podmínkou pro přijetí nového státu do Organizace spojených národů, jakožto uznání i většiny z členských zemí [6].

Podle remediální teorie a Allena Buchanana by se zvažování uznání nových států mělo uskutečnit jen v případě, že nový stát minimální standardy spravedlnosti, demokratické

vládnutí a respektují lidská práva. Podle teorie národního sebeurčení a Margaret Moore, by měl Mezinárodní soudní dvůr být neutrální a dohlížet na celý proces. Dle plebiscitní teorie a Daniela Philpotta by aktuální svrchované státy neměly téměř nikdy uznávat další nově vznikající, protože se nemá jednat o záležitost morality, ale vlastních politických zájmů, podle kterých je nový stát na geopolitickém poli zřídka přínosem. Přemysl Rosůlek tvrdí, že mezinárodnímu společenství chybí jednotný postoj pro řešení uznávání států, s čímž dle svých publikací souhlasí i James Fearon. Rosůlek také tvrdí, že při uznávání nových států aktuální státy promítají do rozhodování příliš své vlastní zájmy a neberou dostatečně v potaz etiku [6].

1.7 Dílčí závěr

Separatismus je tendence usilování skupiny lidí spojovaných společnou identitou o vlastní nezávislost na nadřazené entitě (většinou státním zřízením) či posílení vlastní autonomie nebo jen uznání své skupiny k zajištění výsad či jako potlačení / prevence proti útlu. Tyto typy se označují jako secesní – cílem je úplné odtržení, nezávislost – nebo autonomistická – cílem je získání nebo zvýšení autonomie. Dalším typem je iredentistický separatismus, který označuje usilování o secesi od nadřazeného celku a připojení k jinému.

Separatismus lze zaznamenat v různých měřítkách, úrovních – vyskytuje se na vnitrostátní, státní i mezistátní. Využívá různých prostředků pro dosažení svého cíle a to od nenásilných jako je zakládání oficiálních (i neoficiálních) politických stran, spolků nebo hnutí až po násilné jako jsou násilné nepokoje, akty terorismu, guerilla aktivity nebo dokonce občanská válka.

Separatismus také často reálnou hrozbou pro nadřazenou entitu v menší či vyšší míře a musí nastalou situaci řešit. V případě situace státu vs. separatistické hnutí, je vhodné volit adekvátní přístup potlačení hnutí, protože při přílišné a nepřiměřené reakci se může stát, že se separatistické hnutí ještě utvrdí ve svém přesvědčení. Pokud ve státě nastává velmi vyhrocená situace se ztrátami na životech, často se zapojují v různých mírách jiné státy, většinou skrze mezinárodní spolek OSN, a to primárně pro zvýšení stability a snížení vývoje počtů obětí konfliktu.

Vítězství separatismu nastává v momentě, kdy dosáhne hnutí svého cíle, což je většinou odtržení oblasti obydlené danou skupinou se společnou identitou od hostujícího státu a zajištění své nezávislosti. Nehledě na to, jakých prostředků bylo využito či jakou intenzitu

měl konflikt, pokud se vůbec konflikt objevil. Nově vzniklý stát ovšem také potřebuje mezinárodní uznání, v opačném případě nemá možnost navazovat mezinárodní vztahy s ostatními uznanými státy. V případě neuznání z mezinárodních spolků (OSN) ocitá se stát ve stavu, kdy může de facto disponovat všemi podmínkami dle definice státu, ale de iure neexistuje. V této sféře se pohybuje několik států, ale jde o výraznou minoritu v jednotkách.

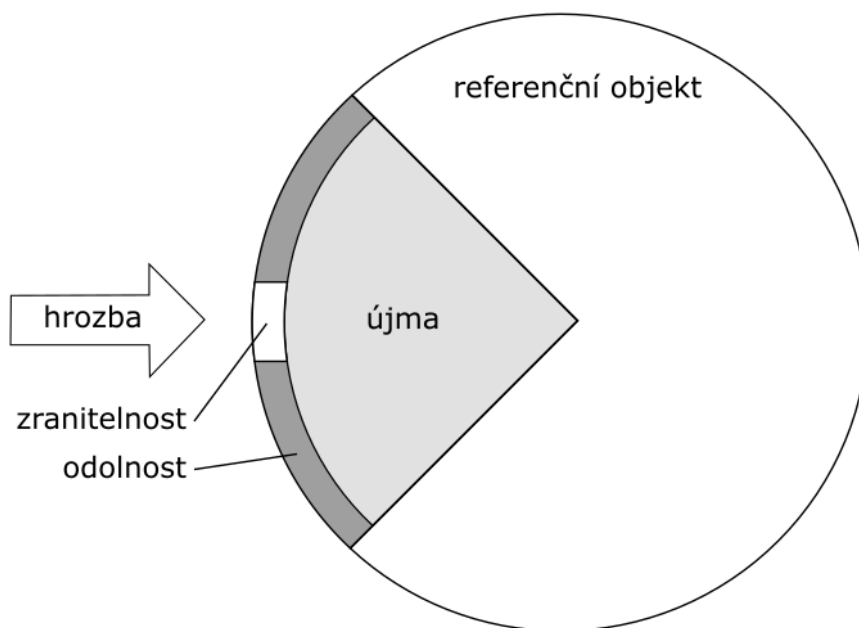
2 BEZPEČNOST

Separatismus je hrozba, ať již se může zdát morálně ospravedlnitelný jakkoliv, jeho existence znejišťuje stav možné bezpečnosti a je třeba na něj také takto nahlížet, pokud je obecná bezpečnost prioritou.

Doporučená definice pojmu bezpečnost dle Miroslava Mareše je následující: „*Bezpečnost je stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby pro objekt (zpravidla národní stát, popř. i mezinárodní organizaci) a jeho zájmy a tento objekt je k eliminaci stávajících i potenciálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při ní spolupracovat.*“ [21].

2.1 Teorie bezpečnosti

Teorie bezpečnosti je soubor tvrzení, které platí napříč různými kategoriemi bezpečnosti jako je mezinárodní bezpečnost, kybernetická bezpečnost, fyzická bezpečnost aj. Teorie bezpečnosti je tedy průnik poznatků ze všech kategorií, aplikovatelné na všechny kategorie bezpečnosti.

Obrázek 4: Bezpečnostní model [22]

- **Referenční objekt** je entita, v jejíž zájmu je zachování nebo zajištění bezpečnosti (stát, skupina, jedinec).
- **Aktiva** jsou součástí referenčního objektu – jsou to jeho zájmy, které musí být ochráněny (životy, zdraví, majetek, kontrola území).

- **Hrozba** je vnější škodící vliv, který při projevení na aktivech RO způsobí **újmu** – negativní efekt.
- **Odolnost** je veličina, která přímo působí proti hrozbě a zamezuje její projevení na aktivech RO nebo může omezovat její působení v případě projevení.
- **Zranitelnost** je protichůdná veličina oproti odolnosti a působí po směru hrozby, tedy pomáhá jí projevit se na aktivech.
- **Riziko** je součin potenciální újmy a pravděpodobnosti projevu hrozby [22].

2.2 Bezpečnostní prostředí

Definice bezpečnostního prostředí dle Libora Franka (odstavec níže), který na tento pojem nahlíží z pohledu státu jako referenčního objektu. Tato definice je velmi konkrétní a aplikovaná na stát, což může být operativní oblast separatismu, a tedy velmi relevantní pro případ této práce. Je to také častěji se vyskytující definice bezpečnostního prostředí obecně ve známějších českých i celosvětových publikacích.

„Bezpečnostní prostředí je vnějším prostředím ovlivňujícím bezpečnostní politiku státu. Lze jím rozumět prostor, v němž se realizují a střetávají zájmy státu se zájmy jiných aktérů systému mezinárodních vztahů a odehrávají se zde procesy, které mají významný vliv na úroveň bezpečnosti státu. Vývoj v tomto prostředí je ze strany referenčního objektu (národního státu) ovlivnitelný v omezené míře a v závislosti na jeho potenciálu.“ [23]

Bezpečnostní prostředí se také rozlišuje dle teritoriální úrovně. Každá úroveň má odlišný vliv na referenční objekt (stát) a referenční objekt má odlišný vliv a míru kontroly nad každou úrovní bezpečnostního prostředí, ovšem tento vliv není jednoznačně dán geografickým postavením, ale také diplomatickými vztahy. Rozlišovací úrovně bezpečnostního prostředí jsou následující:

- bezprostřední bezpečnostní prostředí,
- blízké bezpečnostní prostředí,
- vzdálené bezpečnostní prostředí.

Bezprostřední prostředí zahrnuje primárně sousední státy nebo lokální mezinárodní uskupení států. V případě České republiky jako referenčního objektu, se jedná o Slovensko, Polsko, Rakousko a Německo, případně ještě jejich sousedící státy, pokud se odehrává určitá

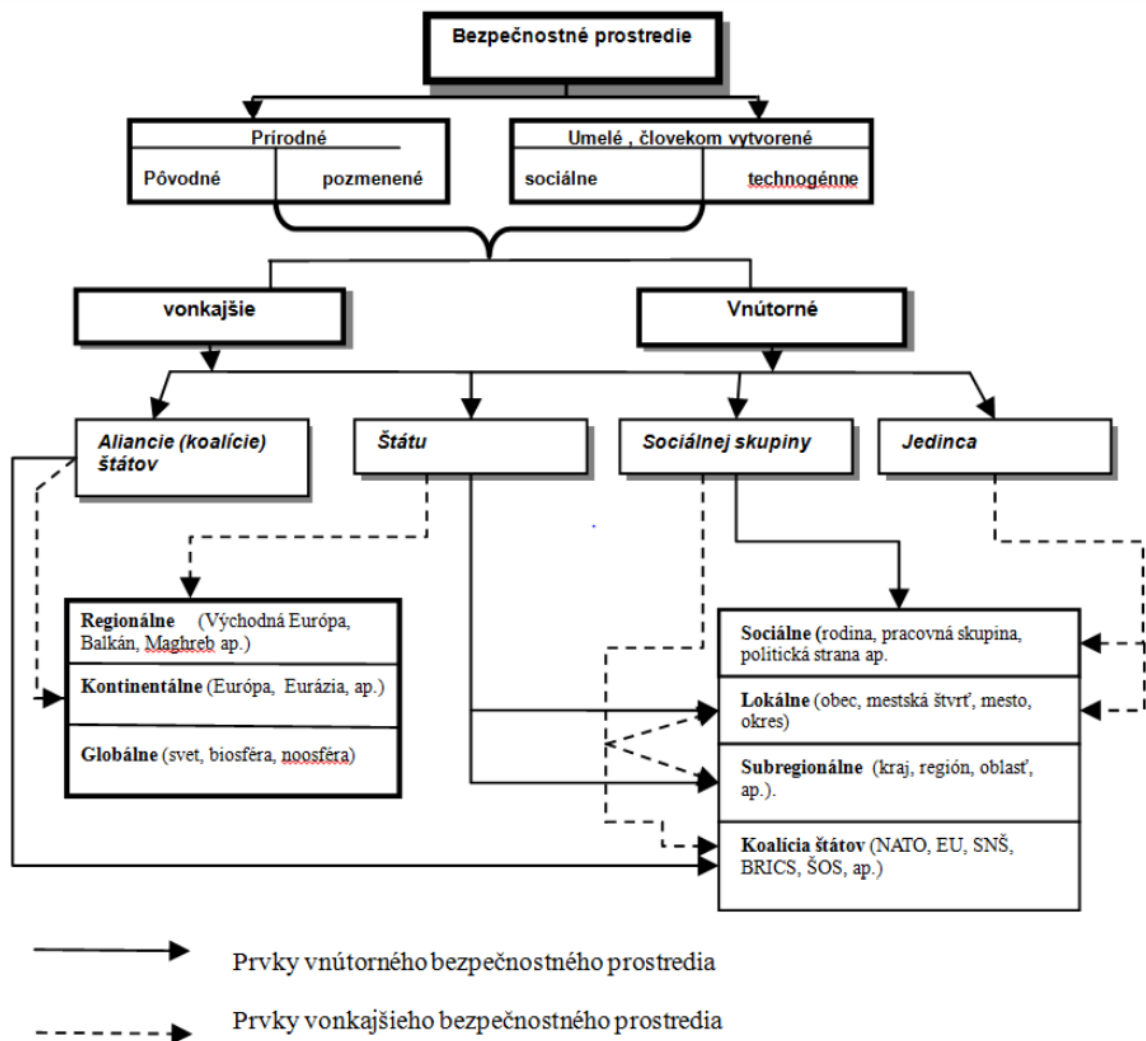
krizová situace a dění v takovém státu má zrovna výrazný dopad na sousedský stát referenčního objektu. Dále zde patří také například Vyšehradská čtyřka jakožto lokální uskupení států. Dění v této teritoriální úrovni nejvíce ovlivňuje referenční objekt jakožto má i nejvyšší potenciál být ovlivněn referenčním objektem skrze zahraniční politiku, ekonomické ovlivnění (podpora či sankce) i vojenskou silou.

Blízké bezpečnostní prostředí obsahuje obsáhlejší teritorium – státy kontinentu, případně části kontinentu apod. – a mezinárodní uskupení, u který dané teritorium zabírá relevantní část. V případě ČR by se jednalo o evropské státy a Evropskou unii, Severoatlantickou alianci nebo Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).

Vzdálené bezpečnostní prostředí je globální teritorium, na které mají vliv světové velmoci a globální uskupení států. Obsahuje zájmy ve formě např. strategických lokací nebo tras světového významu, významných zdrojů surovin nebo zde také můžou patřit konflikty, které nedodržují pravidla globálních smluv a vyžadují světovou pozornost (systematické porušování lidských práv apod.). Jednotlivé státy toto bezpečnostní prostředí téměř nemohou ovlivňovat, pouze omezeně primárně skrze zapojení do operací celosvětových organizací – Organizace spojených národů [23, 24].

Více zešíroka pohlížející teorie o bezpečnostním prostředí ovšem v určitých tvrzeních kontrahují definici výše. Například dle Ladislava Hofreitera je „*bezpečnostní prostředí je proměnlivý komplex vnějších a vnitřních podmínek, vztahů, činností, které determinují změny stavu bezpečnosti*“ [25], případně ještě obecněji jako prostředí, ve kterém se realizují vztahy mezi aktéry bezpečnosti. Rozdíl je zejména v inkluzi vnitřních vlivů, tedy i „prostředí“, které má referenční objekt (stát) možnost mít ve své sféře přímé kontroly.

Na obrázku 5 je vidět detailní struktura bezpečnostního prostředí. Bezpečnostní prostředí jakéhokoliv referenčního objektu může obsahovat stejné základní rozdělení, ačkoliv v závislosti na RO se zde objevují odlišné konkrétní prvky v daných kategoriích, které můžou být přírodní / přirozené nebo uměle člověkem vytvořené. Přírodní prvky jsou buď původní, které vznikly přirozeným vývojem světa (např. geografické), nebo jsou pozměněné člověkem. Do uměle vytvořených prostředí patří sociálně zkonstruované (společnost, vztahy apod.) a technogenní, tedy v podstatě technické / technologické (systémy, infrastruktury apod.). Možné referenční objekty se zde nacházejí na čtvrté řadě – aliance, stát, sociální skupina, jedinec). Poté existuje několik daných prvků vnitřního a vnějšího bezpečnostního prostředí a jsou relevantní nebo irelevantní k RO dle jeho postavení v hierarchii [26].

Obrázek 5: Struktura bezpečnostního prostředí (Zdroj: L. Hofreiter) [26]

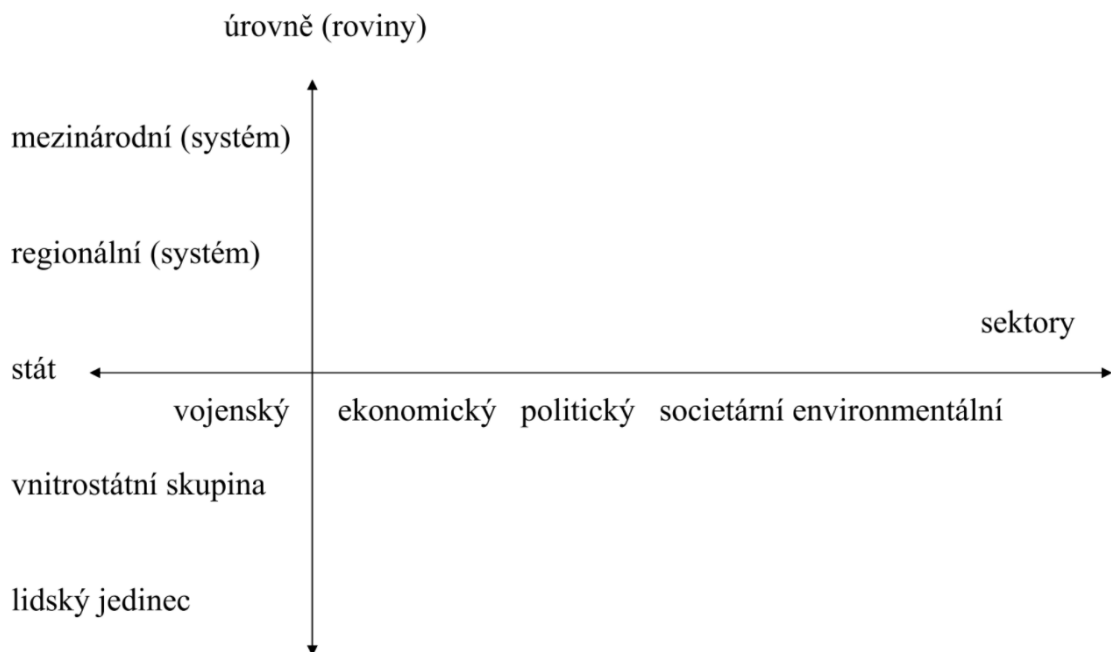
Dle širšího pohledu Luďka Lukáše je bezpečnostní prostředí prostor zahrnující referenční objekt a jeho okolí, obvykle včetně vnitřních a vnějších činitelů. Bezpečnostní prostředí je také dělitelné na vnější a vnitřní. Vnější bezpečnostní prostředí obsahuje [25]:

- množinu referenčních objektů (státy, organizace atd.),
- vzájemné vztahy RO a jejich aktivity ve vztahu k jejich bezpečnosti,
- souhrn činitelů majících vliv na stav a aktivity RO

Vnitřní bezpečnostní prostředí obsahuje:

- množinu aktiv patřící RO (jednotlivci, skupiny, organizace atd.)
- vzájemné vztahy aktiv RO v oblasti zajištění bezpečnosti
- množinu činitelů majících vliv na RO v daném prostoru

Podle Kodaňské školy (Copenhagen Peace Research Institute) lze na bezpečností prostředí nahlížet sektorově, tedy vnímat bezpečnostní prostředí jako celek, který je rozdělován na určitý počet částí dle sektorů bezpečnosti (vojenský, ekonomický atd.), které jsou dále rozděleny na analytické roviny, jež jdou chápat jako jakési rozlišovací měřítka (od mezinárodního systému až po jedince).

Obrázek 6: Sektorový pohled na bezpečnostní prostředí dle COPRI [22]

Dílčí závěr

Bezpečnost je vysoká jistota referenčního objektu ve vlastní nepoškoditelnost v důsledku svých prostředků a schopností nebo z důvodu nízké úrovně prostředků a schopností hrozby. Bezpečnost referenčního objektu je závislá na jeho bezpečnostním prostředí, které má mnoho definic, primárně z pohledu národní bezpečnosti, kde je často popisováno jako oblast vně hranic RO, kde se promítají zájmy RO a ostatních objektů. Ve více obecnějších a detailnějších definicích se na bezpečnostní prostředí díváme jako víceúrovňovou oblast, která nabývá podoby dle měřítka RO (stát, vnitrostátní skupina, jedinec apod.) a zahrnuje vnitřní i vnější prvky bezpečnostního prostředí.

3 HISTORIE SEPARATISMU V EVROPĚ 20. STOLETÍ

S ohledem na druhý bod stanovených zásad pro vypracování diplomové práce: „*pojednejte o historickém vývoji separatismu ve vybraných státech*“, řeší následující kapitola historický vývoj separatismu na evropském území v období 20. století, a to z důvodu, že dané období zcela ovlivňuje aktuální státní uspořádání (než třeba dřívější staletí) a Evropa 20. století byla kontinentem naprosté většiny světových velmocí (s výjimkou Japonska a také USA). Bylo tomu tak minimálně v první polovině století do manifestace dopadů druhé světové války a probíhající globální dekolonizace od roku 1946 až do nejméně 70. let. Do té doby evropské mocnosti ovládaly 84 % zemského povrchu (k roku 1914) [27] a disponovaly obrovskými zdroji a prostředky. Z toho vyplývá, že závažná národní separatistická hnutí v této oblasti a době měla největší potenciál ovlivnit světové bezpečnostní prostředí.

Tato kapitola pojednává o zřejmě nejzásadnějších národních separatistických hnutích, která měla dopad na směřodatných událostech evropských dějin 20. století. Případně projevení separatistických hnutí bylo způsobeno či podpořeno těmito událostmi. Událostmi jsou hlavně:

- konflikty na Balkánu na začátku století,
- první světová válka a poválečné uspořádání,
- druhá světová válka,
- rozpad komunistických států Evropy – SSSR a Jugoslávie

3.1 Počátek století

Do počátku 20. století vstupuje Evropa rozdělená primárně na dvě mocenské aliance (viz. obrázek 7). Státy Dohody:

- Francie (1894),
- Ruská říše (1894),
- Velká Británie (od 1907 dle smluv z téhož roku a 1904).

Státy Trojspolku:

- Německá říše (od 1879),
- Rakousko-Uhersko (od 1879),

- Italské království (od 1882).

Mimo tyto zakládající státy aliancí, Otomanská říše doplňovala evropské prostředí jako jedna z velmocí (ačkoliv v této době již etapy největšího vlivu byly minulostí). Otomanská říše (která se později připojila do aliance Trojspolku) měla pod nadvládou velkou část Balkánu. Pyrenejský poloostrov hostí Španělsko a Portugalsko ve stejné teritoriální podobě jako v současnosti [27].

Skandinávský poloostrov v 1905 zažívá úspěch separatistického hnutí. Rozpadá se Švédsko-norská unie z iniciativy norské strany. Po nařčení švédského krále Oskara II. z porušení ústavy s interpretovaným důsledkem vzdání se norského trůnu bylo svoláno referendum, které bylo uznáno také králem. Občané Norska 13. srpna 1905 hlasovali v tomto referendu a volba secese získala 99,95% všech hlasů s účastí 85% možných voličů. Po mírném vojenském napětí švédská strana 23. září podepsala 1905 podepsala smlouvu o rozpadu unie. Jedná se o jeden z mála případů secese, která byla důsledkem vzájemného souhlasu obou nově vzniklých států bez násilného konfliktu, ačkoliv tehdejší švédský král rozdělení nebyl příliš nakloněn, byl donucen i švédským sociálně demokratickým hnutím, které stálo za přáním norských občanů o nezávislosti. [28]

Obrázek 7: Trojspolek vs. Trojdohoda (r. 1914) [29]

3.2 Balkán do roku 1914

Osmanská říše po staletí ovládala Balkán, ale již v první polovině 19. století se původní státy začaly vymaňovat, počínaje Srbskem a Řeckem. Ve 20. století již její vliv byl omezený, ale stále jí patřilo zcela teritorium Albánie a široká území, která si nárokovali etničtí Srbové, Řekové, Bulhaři, Černohorci a další národy jakožto jejich historické země, které padly do nadvlády Osmanské říše při její expanzi v 14. a 15. století. Operovalo zde mnoho organizovaných separatistických organizací.

- Černá ruka (oficiální pojmenování Unifikace nebo smrt). Tajné nacionální hnutí iredentistického separatismu s cílem anektovat území Balkánu s populací etnických Srbů.
- Narodna Odbrana – hnutí s podobným cílem jako Černá ruka.
- IMRO (Interní makedonská revoluční organizace) usilující o autonomii až secesi od Osmanské říše.
- A další [30].

V roce 1908 vzniklo **Bulharské knížectví** deklarováním nezávislosti. Tento čin de iure zajistil zánik Bulharska jako vazalského státu a zbavil se tak Osmanské nadvlády, ačkoliv se tak de facto stalo již v roce 1878 po bulharské separatistické revoluci roku 1876 a bulharské osvobozené válce (1877-1878), kdy se na stranu Bulharska přidaly další státy jako Ruská říše, Srbsko, Černá hora a Rumunsko a vytvořily dohromady Východní pravoslavnou alianci proti Osmanské říši. Bulharsko se ovšem obávalo, že osmanská vláda bude chtít snížit její autonomii a znovu vydobýt své dominantní postavení po úspěšné revoluci Mladoturků v Osmanské říši. Stalo se tak na území Makedonie (území Osmanů), kde ke snížení autonomie došlo, stejně tak jako k perzekuci křesťanského obyvatelstva. Na tomto území operovala organizovaná separatistická hnutí jako například IMRO již od roku 1893 bojující proti osmanské administrativě [30]. Bulharsko ve snaze nedopadnou jako Makedonie vydalo unilaterální deklaraci nezávislosti a začalo omezenou mobilizaci armády s cílovým umístěním u hranic s Osmanskou říší. Pravděpodobně jako důkaz moci a páku pro vyjednávání, ale na osmanské straně to vzbudilo obavy z možného napadení hlavního města Konstantinopole (nyní Istanbul). I vzhledem k momentální nepřipravenosti osmanského vojska a pomalé mobilizaci relativně k bulharské, Osmané byly nuceni bulharskou deklaraci řešit vyjednáváním, a ne vojenskou cestou. Vzhledem k tomu, že secesi podporovaly

velmoci, Osmanská strana z vyjednávání nezískala žádnou kompenzaci. Bulharská nezávislost byla uznána velmocemi na jaře 1909 a Osmanskou říší v květnu téhož roku [31].

V letech 1912-1913 se odehrála **První balkánská válka**, která byla založena na separatistických a nacionalistických pohnutkách. Utkala se zde Osmanská říše a Balkánský blok, který se skládal z Bulharska, Srbska, Černé hory a Řecka. Rozpoutala se ze stejného důvodu jako Bulharská deklarace nezávislosti – z hrozby snížení autonomie oblastí pod vlivem Osmanské říše a její centralizace moci. Tato osmanská reforma se zatím již promítla na území Makedonie (viz. odstavec výše). Na území Makedonie bylo usídleno velké množství etnických Srbů, Bulharů, Řeků a rumunských Valachů, kteří také usilovali o secesi od Osmanské říše, jednalo se tedy o iredentistická separatistická hnutí [30].

První balkánská válka začala 8. října 1912 vyhlášením války Černou horou Osmanské říši (ostatní státy se záhy přidaly) a 30. května 1913 byla podepsána mírová smlouva v Londýně. Válka znamenala drtivé vítězství Balkánského bloku a Osmanská říše ztratila naprostou většinu zbývajícího evropského teritoria. Území Makedonie bylo rozděleno mezi vítězné státy – Srbsko, Řecko a Bulharsko – a Albánie se stala nezávislým státem.

Nově vymezené hranice vítězných národů ovšem příliš neodpovídaly rozdělení oblastí obyvatelstva sdílejících národní identitu. Například až 40% etnických Albánců zůstalo mimo hranice nově vytvořeného albánského státu. Nespokojenost s rozdělením území pak vyvrcholila několik měsíců po konci První balkánské války v Druhou balkánskou válku, kdy se Bulharsko postavilo proti svým bývalým spojencům, ale bylo záhy poraženo.

Obrázek 8: Balkán v roce 1913 [30]

Definitivní hranice po balkánských válkách jsou na obrázku 8, kde červeně šrafované je ztracené území Osmanské říše.

Balkán je velmi etnicky a národnostně rozmanité území, kde jednoduše nelze jednotlivé skupiny oddělit státními hranicemi kvůli přílišné národnostní heterogenosti pravděpodobně z důvodu výrazné nestálosti území po mnoha staletí. Tyto problémy byly také jednou z příčin pro krizi v 90. letech 20. století a trvají dodnes.

3.3 Období kolem první světové války

Období od druhé poloviny až závěru první světové války jakožto i v letech nadcházejících, se vyznačuje rozpadem říší světového významu **Rakouska-Uherska**, **Německého císařství** a **Ruského impéria**. První světová válka byla velkým činitelem těchto rozpadů. Rakousko-Uhersko a Německé císařství bylo na poražené straně a jejich rozpad si více méně přály vítězné mocnosti, ale Ruská říše zanikla v důsledku vnitřní revoluce.

Na územích rozpadlých říší kromě jejich nástupnických států vzniklo několik dalších států v důsledku národních separatistických hnutí. Nově vzniklé státy jsou následující dle primárních bývalých územích (předválečných) původních říší, mimo pokračovatelské státy.

Rakousko-Uhersko:

- Československo,
- Jugoslávie (oficiálně Království Srbů, Chorvatů a Slovinců do r. 1929),
- Polsko.

Německé císařství:

- Polsko.

Ruská říše:

- Polsko,
- Estonsko,
- Lotyšsko,
- Litva,
- Finsko [32].

Ruská říše

Ruská říše byla rozlohou a obyvatelstvem jednou z největších říší v historii. Vznikla roku 1721 po skončení **velké severní války** (válka Ruska a spojenců proti Švédsku) a trvala až dokud nebyla vyhlášena republika prozatímní vládou, která převzala moc po **Únorové revoluci** v roce 1917. V bodu největšího rozmachu se táhla napříč Eurasií a Severní Amerikou., byla ruská říše co do velikosti překonána pouze britskou a mongolskou říší. Vzestup ruské říše se shodoval s úpadkem sousedních soupeřících mocností: Švédské říše, Polsko-litevské unie, Persie a Osmanské říše. To hrálo hlavní roli v letech 1812–1814 při porážce Napoleonových ambic ovládnout Evropu, expandovalo na západ a jih a stalo se jednou z nejmocnějších evropských říší všech dob [33].

Finsko a pobaltské území bylo pod nadvládou Ruského impéria zcela po minimálně století. Nejkratší dobu pod ruskou nadvládou zažívali Litevci, a to od roku 1795, kdy zanikla Polsko-litevská unie, která zahrnovala Litvu jako území a poskytovala zároveň národní autonomii a Finové, jež novodobé území bylo součástí Švédska do roku 1809. Finsko, Lotyšsko a Estonsko prakticky nikdy nemělo svůj autonomní stát. Všechny tři pobaltské národy prodělali hnutí za sebeurčení, národní identitu a eventuální autonomii, která cíleně započala kolem 50. let 19. století. Pobaltské území a etničtí Estonci, Lotyši a Litevci byli pod tlakem Rusifikace, která měla za cíl potlačit jejich národní identitu, stejně tak jako Finové.

Separatisté finské, estonské a lotyšské národnosti se nezávisle na sobě zúčastnili revoluce v Ruském impériu v roce 1905. Estonci založili první estonské politické strany se separatistickou agendou – Národní pokrokovou stranu a Estonská sociálně-demokratická dělnická unie – a požadovali autonomii oblasti v rámci Ruska. Lotyši také založili stranu LSDSP (Lotyšská sociálně-demokratická dělnická strana) a usilovali o svou autonomii a zastavení oprese, kterou pocítovali primárně od lokálních Baltských Němců, kteří tvořili 7 % obyvatelstva, a zdaleka ne tolik od Rusů. Nepokoje ovšem byly násilně potlačeny a v obou zemích zemřelo minimálně přibližně 1500 lidí většinou popravením. Finové také požadovali mimo jiné autonomii založili Rudou gardu, paramilitaristickou separatistickou skupinu. Byli o více úspěšní než státy Pobaltí, některým jejich požadavkům bylo vyhověno a mohl vzniknout nový parlament a byla pozastavena rusifikace. [32, 34].

Separatistická hnutí v pobaltských zemích byla iniciována elitami těchto národů ovšem měla výraznou podporu mezi nižšími vrstvami [32].

Přes 7 milionů Poláků, Litevců, Lotyšů a dalších národů bylo přesídleno při první světové válce do vnitra Ruské říše ať již dobrovolně z důvodu útěku před blížící se armádou Německého císařství nebo některé pod nátlakem ruské armády, která se domnívala, že by se mohli přidat k nepříteli. Přesídlení lidé daných národností čelili diskriminaci od původního ruského obyvatelstva a celkově bídým podmínkám. Národnostní lídři přesídlených se přičinili při zakládání humanitárních organizací. Tyto zkušenosti také prohloubily národnostní identitu a separatistické tendence [32].

V roce 1918 mezi květnem a listopadem opustilo ruské území přibližně 400 tisíc lidí původních válečných uprchlíků do teritoria pod novou německou kontrolou (primárně Litva, Polsko a část Lotyšska) s novou nadějí na rekonstrukci svých domovských států.

Vzhledem k vnitřnímu rozpadu velení Ruské říše po bolševických revolucích roku 1917, Rusko nehodlalo dále pokračovat v účasti ve válce proti Centrálním mocnostem a 3. března 1918 podepsalo s Německým císařstvím mírovou smlouvu – Brestlitevský mír. Smlouva potvrzovala vítězství Centrálních mocností na východní frontě a mimo dohodnuté příměří obsahovala také souhlas Ruska od podstoupení svého původního území převážně Finska, Pobaltí a Polska. Toto území mělo plochu přibližně 2 miliony km² a hostovalo obyvatelstvo čítající 62 milionu osob. Smlouva ale také zajistila uznání práva na sebeurčení národů na těchto územích. To primárně z důvodu německého plánu zahrnout tato území pod vlastní sféru vlivu, ale aniž by musela provést formální anexi a narušit tak homogenitu německého státu. [34].

Separatisté jednotlivých států využili vývoj První světové války, bolševické revoluce a Brestlitevského míru pro unilaterální deklarace nezávislosti [35]:

- Finsko 6. prosince 1917,
- Lotyšsko 12. ledna 1918,
- Litva 16. února 1918,
- Estonsko 24. února 1918.

I přes deklarace nezávislosti a podepsanou smlouvu Brestlitevského míru byla autonomie Baltických států problematická, protože německá armáda stále kontrolovala toto území až do oficiálního příměří 11. listopadu 1918. Tyto deklarace byly uznány až později, a to zejména od Ruska, které se po skončení první světové války již jako Ruská sovětská federativní socialistická republika nesmířila s jejich ztrátou. Pokračoval konflikt revoluce, do kterého

se zapojili separatisté na straně procarské Bílé armády. Jejich zapojení bylo motivováno i vyšší šanci na uznání secese a nezávislosti ze strany Bílé armády než Rudé armády [35].

Po válečném konfliktu separatistů Pobaltských zemí proti Rudé armádě a lokálních přívrženců, Sovětské Rusko po své porážce uznalo nezávislost jednotlivých států v letech 1920 až 1921 [35]:

- Estonsko – únor 1920,
- Litva – červenec 1920,
- Lotyšsko – srpen 1920,
- Finsko – říjen 1920,
- Polsko – březen 1921.

Rakousko-Uhersko

Rakousko-Uhersko bylo duální konstituční monarchií a světovou velmocí ve střední Evropě v letech 1867 až 1918. Vznikla rakousko-uherským vyrovnáním z roku 1867 (obnova suverenity Uherského království a přeměna Rakouského císařství na Rakousko-Uhersko) a byla rozpuštěna po porážce v první světové válce.

Bylo to skutečné spojení mezi dvěma monarchiemi, Rakouskou říší a Maďarským královstvím. Oba státy prováděly společnou zahraniční, obrannou a finanční politiku, ale všechny ostatní vládní fakulty byly rozděleny mezi jednotlivé státy. Na území R-U se nacházelo několik národů (mimo Rakušany / Němce a Maďary) s vlastním historickým územím, ale s omezenou autonomií. Tato území byla primárně osídlena uvedeným etnikem [36]:

- Čechy a Morava – Češi
- Slovensko (tehdy spíše Horní Uhry) – Slováci
- Kraňsko (dnešní Slovinsko) – Slovinci
- Chorvatsko, Slavonie a Dalmátie (soubor tvořící území dnešního Chorvatska) – Chorvaté a Srbové
- Bosna a Hercegovina – Bosňáci, Srbové a Chorvaté
- Transylvánie (část dnešního Rumunska) – Rumuné

- Halič (dnes rozdělen mezi Polsko a Ukrajinu) – Poláci a Ukrajinci

V **českých zemích** (Čechy a Morava) historicky separatistické tendence začaly gradovat pozvolna a jedním z významnějších milníků je zamítnutí návrhu česko-rakouského vyrovnání v roce 1871. Jednalo se o dohodu o změně státoprávního uspořádání a měla za cíl zrovnoprávnit české země vůči rakouským a uherským, a to i uznáním češtiny jako úředního jazyka na území s českou majoritou obyvatel. Tyto požadavky se vracely v dalších návrzích až do rozpadu Rakouska-Uherska.

Ačkoliv se separatistické tendence ve společnosti zvyšovaly, až do první světové války převládala spíše apatie a celková secese od monarchie nebyla ze strany politických stran až na výjimky zvažována. S válkou Češi příliš nesouhlasili a jejich sympatie směřovali spíše k některým státům Dohody jako bylo Srbsko, které se bránilo před napadením Rakouska-Uherska a také Rusko, kterému byla nakloněna proruská nálada v celkové společnosti. V důsledku probíhající války se zhoršovaly životní podmínky v českých zemích. Ačkoliv zde válka přímo nezasáhla, byl dopad na českou společnost významný. Češi byli obviňováni z vlastizrádných tendencí a vojenská dezerte byla značně zveličována primárně ze strany českých Němců, i přes to, že nebyla podložena důkazy – počet dezertérů byl relativně přiměřený a naprostá většina Čechů poslušně plnila rozkazy rakouského velení. Postupně při nepříznivém vývoji pro stranu Centrálních mocností se také zavedlo prodloužení pracovní doby pro podporu válečných snažení, jídla a surovin na příděl, přičemž reálné zásobování ani tyto příděly nedokázalo pokrýt apod. Také v průběhu války byla zavedena tvrdá cenzura a několik státníků bylo posláno do vězení z mnohdy zkonstruovaných důvodů (například Karel Kramář, který se stal po návratu z vězení národním hrdinou) [34]

Separatistické hnutí začalo postupně získávat velké podpory a mělo aktivní zástupce uvnitř státu i v zahraničí. V zahraničí nesli primárně zásluhy několik jedinců v čele s T. G. Masarykem (dále Edvard Beneš a později Milan Rastislav Štefánik aj.), kteří usilovali o secesi českého a slovenského národu ve společný stát Československo působením v politických kruzích a také početné dobrovolnické československé cizinecké legie, které bojovaly na východní, západní i jižní frontě na straně Dohody proti Centrálním mocnostem a staly se velmi důležitým faktorem politického působení Masaryka pro získání podpory samostatného Československa. Masaryk v průběhu války zastával názor, že případné vítězství Rakouska-Uherska by znamenalo postupnou zkázu Čechů skrze jejich úplné poněmčení. Jeho plánem bylo zainteresování států Dohody do české a slovenské otázky

skrze oficiální memoranda a veřejná vystoupení diskutující separaci a uvádění argumentů pro separaci. Opíral se hlavně o české a slovenské kolonie v zahraničí, které byly více pro-separatisticky přesvědčeny, než politické strany uvnitř českých zemí (alespoň v prvních letech války). S účastí představitelů krajanských organizací byl založen Český komitét zahraniční (později v únoru 1916 po připojení Slovenské ligy v Americe byl přetvořen na Československou národní radu – ČSNR). Tento komitét teoreticky sdružoval všechny české a slovenské spolky v zahraničí, opakoval Masarykova memoranda a organizoval demonstrace za separaci Československa v zahraničí (například demonstrace ruských Čechů v Kyjevě).

Vnitřní podporu separatismu v českých zemích od začátku války zastávala především tajná odbojová skupina „Maffie“, která měla za cíl podporovat T. G. Masarykovi zahraniční snažení, udržovat s Masarykem komunikaci a zařizovat zpravodajskou činnost pro Dohodu. „Maffii“ se podařilo vybudovat rozsáhlou síť se zástupci mezi úředníky, na pražském místodržitelství, policejním ředitelství atd. [34].

Brestlitevský mír z východní fronty považovali za důležitý také představitelé československého separatismu jakožto možný precedens práva na sebeurčení. Před podepsáním se do tehdejších rakouských zemích se dostala zpráva o zmínce o tomto právu v mírové smlouvě, což rakouská tisková kancelář záměrně zamlčela, aby Rakousko nemuselo čelit otázce práva na sebeurčení národů Rakouska-Uherska. V důsledku zjištění tohoto bodu smlouvy a také projev rakouského ministerského předsedy Seidlera o potvrzení uznání národů v Pobaltí bylo vyslovení protestu Českého svazu (poslanecký klub Říšské rady sdružující české poslance), Jihoslovanského klubu a ukrajinskými poslanci proti neuznávání národů v rakouských zemích a také žádali o účast na mírových jednání týkajících se Brestlitevského míru. Požadavek byl zamítnut a nedlouho poté 6. ledna 1918 Český klub vydal Tříkrálovou deklaraci požadující autonomii pro Čechy a Slováky v rámci Rakouska-Uherska a nepřímo úplnou secesi vzhledem k tvrzení o svrchovaném území, což rozporuje s dalším existováním v rámci Rakouska-Uherska [34].

Americký prezident Woodrow Wilson 8. ledna 1918 vydal program o 14 bodech (známý jako Čtrnáct Wilsonových bodů), ve kterém se v několika bodech věnoval secesi území na základě národnostního sebeurčení a konkrétně zmiňuje národy Rakouska-Uherska, Polsko a další.

Masaryk v průběhu roku 1918 získal podporu mocností Dohody pro samostatný československý stát. Císař rakousko-uherský Karel I. se ještě snažil monarchii zachránit a mj. podepsal 16. října 1918 manifest o přestavbě říše s autonomií národů, ale Českým svazem a Jihoslovanským klubem byl odmítnut následující den 17. října 1918, protože si přály minimálně rovnoprávnou federaci a také zde nebyla zmínka o Slovensku, které by zůstalo Uhersku. Manifest odmítlo i Polsko, ačkoliv již krátce de facto existovalo jako nezávislý stát. Ve stejný den 17. října Masaryk zaslal prezidentu Wilsonovi „Prohlášení nezávislosti československého národa“ (známé jako Washingtonská deklarace) a státy Dohody ji přijaly, čímž byla zajištěno základní mezinárodní uznání Československa. Zároveň uznaly spravedlnost snah Jihoslovanů o svobodu [34].

28. října 1918 došlo k demonstracím v Praze, při kterých lidé odstraňovali rakouské státní symboly a volali po vyhlášení samostatnosti. Samostatnost byla vyhlášena v pozdních hodinách toho dne, kdy byl podepsán zákon samostatnost potvrzující.

Toto akcelerovalo i vznik spojeného státu Jihoslovanů – Stát Slovinců, Chorvatů a Srbů, který se za měsíc rozrostl ještě o Srbské království a vzniklo Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, oficiálně jako Království Jugoslávie (název od roku 1929). Nově vzniklé státy jsou zobrazeny na obrázku 9 [34].

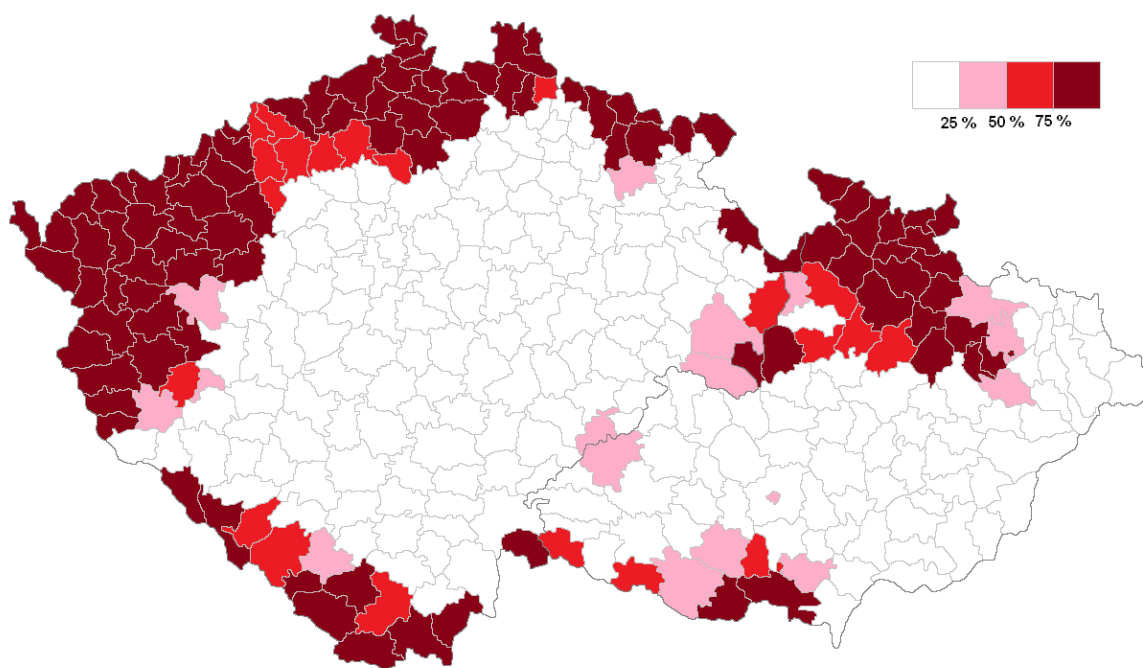

Obrázek 9: Mapa Evropy 1923 s nově vzniklými státy [37]

3.4 Období začátku druhé světové války

Separatismus byl významným činitelem v období před druhou světovou válkou a jeho důsledky měly nezanedbatelný vliv i na samotný průběh války, alespoň na první etapy. Zásadní manifestací separatismu se odehrálo v sudetských oblastech Československa, jež bylo důsledně využito nacistickým Německem pro upevnění jeho postavení a zajištění množství zdrojů před zahájením války.

Konkrétně šlo o iredentistické separatistické hnutí Sudetských a jiných českých Němců, kterých v Československu žilo významné množství – z sčítání lidu z roku 1930 zde bylo 3 až 3,5 milionů Němců, tedy přibližně 15 % z celkového počtu obyvatel Československého území (Čechy, Morava, Slovensko, Podkarpatská Rus), přičemž v Čechách a na Moravě byl jejich podíl zhruba 30 % (viz. obrázek 10).

Obrázek 10: Podíl obyvatelstva německé národnosti 1930 [38]

Českým Němcům bylo do značné míry odepřeno právo na sebeurčení dané z mírových smluv po první světové válce. Nebylo jim umožněno při formování Československa připojit oblasti s nadpoloviční většinou Němců k Německu nebo Rakousku a jejich zástupci nebyli přizváni k sepisování ústavy. Další vývoj nastal při velké hospodářské krizi na přelomu 20. a 30. let 20. století, kdy německy mluvící pohraniční oblasti byly zasaženy nejvíce vzhledem k velkému podílu průmyslu a zdejší obyvatelé cítili, že jim není pomáháno ze strany vlády

jako Čechům jinde. Tato domněnka v kombinaci s nástupem Hitlera k moci v sousedním Německu se stala katalystem pro umocnění německého nacionalismu a separatistických tendencí v Československu [39].

Hlavní zastoupení měli němečtí separatisté v oficiální politické straně Sudetoněmecká strana (SdP, Sudetendeutsche Partei) s předsedou Konradem Henleinem, který později přímo jednal na rozkaz Hitlera. Strana byla volena 2/3 českých Němců ve volbách v roce 1935, což z ní dělalo druhou nejvíce volenou stranu v celém Československu s 15 % všech hlasů. Tato strana z počátku požadovala uznání německé minority jako autonomního celku. Na konci roku 1937 Henlein přímo nabídl Hitlerovi SdP jako nástroj pro rozbití Československa zevnitř. Anexe Rakouska Německem byla pro separatistické české Němce dalším povzbuzením pro jejich snažení [39].

Konrad Henlein přesvědčil vedení Británie a Francie, že separatisté jsou utlačovaná minorita, která vyžaduje autonomii či secesi oblastí Československa, kde majorita separatistů žije. SdP připravila program (zvaný karlovarský), který navrhoval, aby byla zřízena na německy mluvících územích Československa samospráva a faktická nezávislost od československé vlády. Ačkoliv byl program zkonstruován Henleinem a Hitlerem tak, aby nebyl přijat a stal by se záminkou pro válku. K překvapení SdP byly body programu vládou přijaty a SdP muselo hledat novou záminku, kterou našlo ve vnímané „policejní brutalitě“ při demonstracích v Ostravě. O několik dnů později byl proti-český projev Hitlera na sjezdu NSDAP 12. září 1938 katalystem pro generální stávkou v Sudetech, která se vyvinula až v ozbrojené povstání v podobě útoků na budovy veřejných orgánů – četnické a policejní stanice, pošty, kasárna atd. Povstání bylo potlačeno vojskem, SdP rozpuštěna a na Henleina byl vydán zatykač, před kterým utekl do Německa. Zde vznikl Sudetoněmecký Freikorps, který podnikal ozbrojené útoky za české hranice [40].

O anexi Sudet bylo ovšem již rozhodnuto, když britský ministerský předseda Chamberlain při setkání s Hitlerem 15. září 1938 slíbil vyvinutí diplomatického tlaku na Československo k souhlasu s anexí. 29. září byla podepsána Mnichovská smlouva mezi Německem, Itálií, Francií a Velkou Británií, která nařizovala podstoupení Sudet Německu [40].

Ačkoliv se separatistické tendence etnických Němců na území Československa zdají být oprávněné, byly využity nacistickou vládou a ideologií pro oslabení demokratického Československa a jako případnou záminku k zahájení válečného tažení. Podstoupení velkého hraničního území znamenalo beznadějnou situaci pro Československo a její možnou

obranu a bylo zcela zabráno nacistickým Německem 15. března 1939, přičemž Německo zkonfiskovalo velké množství armádní techniky a výzbroje a průmyslových prostředků, což podpořilo Německo v blížící se druhé světové válce. Žádné další separatistické tendence v tomto období nehrály v začátku války takovou roli, a ačkoliv zde byly mnohé další v průběhu války, nedospěly vítězného konce (např. pobaltské státy, které byly anektovány SSSR na další desetiletí).

3.5 Období rozpadu SSSR

Sovětský svaz na konci 80. let 20. století velmi ekonomicky upadal a z nespokojenosti plynoucí z tohoto a dalších důvodů byl Sovětský svaz postupně decentralizován až došlo k jeho úplnému rozpadu 26. prosince 1991.

Před jeho zánikem byl Sovětský svaz složen z mnoha Sovětských republik, které rozpadem SSSR získaly svou nezávislost. Pravděpodobně nejvíce si secesi přály Pobaltské státy (Estonsko, Lotyšsko a Litva), které byly násilně anektovány a okupovány již od začátku druhé světové války, byly utlačovány pod snahou „sovětizace“ a desítek tisíc původních obyvatel Estonska, Lotyšska a Litvy bylo Sověty deportováno do nehostinných oblastí Svazu.

Ačkoliv v těchto státech separatistické tendence nebyly příliš znát v každodenním životě v období hluboké sovětské kontroly, s nástupem politické otevřenosti a minimálního potlačování svobody slova (glasnosť za vlády Michaila Gorbačova) v letech 1986 a 1987 se postupně objevovaly skupiny liberálů a politických disidentů, kteří zkoušeli povolené hranice měnícího se systému malými demonstracemi. Tato uvolněná atmosféra se promítla na společnosti a výrazně přispěla k nacionalistickým hnutím a postupně se Sovětský svaz potýkal s masivními protesty čítající i stovky tisíc lidí. [41].

Jako „Zpívající revoluce“ se označuje nacionální a separatistické úsilí všech tří baltských států začínající primárně v druhé polovině 80. let 20. století. První signifikantní události Zpívající revoluce se odehrávaly v létě 1988 v Estonsku na hudebních festivalech, kde byly hrány hluboce zakořeněné národní písně z dob národního obrození 19. století a zobrazovány národní estonské barvy. Jak písně, tak barvy byly stále Sovětským svazem zakázány. Po skončení programů festivalů, Estonci se dále shromažďovali a zpívali. V největší události se v nočních hodinách 11. června účastnilo více než 100 tisíc lidí. Ovšem nejvýznamnější pokojnou protestní akcí se stal „Baltský řetěz“ (nebo Baltská cesta) 23. srpna 1989, při které

se lidé všech tří baltických států zorganizovali a vytvořili přibližně 600 km dlouhý lidský řetěz spojující hlavní města Tallinn, Rigu a Vilnius. Zúčastnilo se asi 2 miliony lidí. Tato akce získala pozornost Ústředního výboru komunistické strany a v oficiální zprávě se výbor agresivně vyjadřoval ve smyslu potenciálním násilným potlačením národnostních hnutí, a dokonce nepřímou vyhrožuje zničením existence těchto národů. Ve skutečnosti ovšem zůstalo jen u slov, pro dobro pobaltských národů [42].

Separatistické smýšlení začaly adoptovat i státníci jednotlivých pobaltských států a byly také založeny nové politické strany – první nekomunistické strany s širokou podporou. V Estonsku a Lotyšsku vznikly Lidové fronty jakožto hlavní politická hnutí podporující separaci a hnutí Sajūdis v Litvě. Jednotlivé státy si přijaly deklarace nezávislosti na Sovětském svazu, bez uznání od Moskvy. Ovšem jednalo se spíše o navýšení vlastní autonomie než teritoriální secesi, možná kromě Litvy, jejíž deklarace byla více definitivní a zároveň zrušila platnost sovětské ústavy na svém území.

- Estonský parlament přijal deklaraci suverenity již v 16. listopadu 1988.
- Litevský nově vzniklý řídicí orgán přijal deklaraci nezávislosti 11. března 1990.
- Lotyšský nově vzniklý parlament přijal deklaraci nezávislosti 4. května 1990.

Moskva se snažila dohodnout s baltickými státy, ale její návrhy znamenaly příliš málo autonomie a příliš mnoho moci v Moskvě. Její návrhy na změnu podmínek tedy ztroskotaly, ale jakmile se naskytla vhodná příležitost, Gorbačov se pokusil obnovit starý řád násilím v lednu 1991, nejprve ve Vilniusu a pak v Rize. V Litvě odstoupila vláda kvůli potravinové krizi, čehož Gorbačov využil 10. ledna 1991 a dožadoval se obnovení řádu Sovětské republiky a odmítl zaručit, že nebude užito násilí. Následující den 11. ledna Rudá armáda a jednotky Ministerstva vnitra (OMON – mobilní jednotka zvláštního určení) obsadili strategická místa ve Vilniusu včetně železničních stanic a budovy zpravodajského tisku (Press House). O dva dny později při útoku těchto ozbrojených jednotek na televizní věž zemřelo 14 lidí a přes 100 bylo zraněno. I přes masivní protesty v Moskvě čítající 100 tisíc účastníků proti vojenskému zásahu v Pobaltí v následujících dnech se odehrával podobný scénář v lotyšské Rize, kde jednotky OMON obsadili Ministerstvo vnitra, přičemž zemřelo 5 lidí a 9 bylo zraněno. Pokusy o obnovení starého řádu se setkaly s obrovskými demonstracemi v Pobaltí, kde demonstrující také barikádovali strategická místa a nedovolovali ozbrojeným jednotkám vstup bez nutnosti závažné eskalace. Tímto se

Sovětský svaz definitivně zdiskreditoval v baltských státech a Moskva měla v plánu jednat o unijní smlouvě [42].

K březnu 1991 všechny baltské státy organizovaly referenda, kde s výraznou většinou zvítězila možnost secese. Sovětský svaz se de facto rozpadl v srpnu 1991 po neúspěšném puči konzervativních komunistických státníků proti demokratizujícímu vedení Sovětského svazu včetně Gorbačova a Jelcina. V důsledku těchto událostí Estonsko a Lotyšsko následovali Litvu a deklarovali svou nezávislost a úplnou secesi od Sovětského svazu a mezinárodní uznání postupně následovalo [42].

3.6 Období rozpadu Jugoslávie

V rozpadu etnicko-federativní Jugoslávie také hrál velkou roli separatistický nacionalismus jako v případě pobaltských států a Sovětského svazu, avšak zásadní rozdíl ve vývoji je ten, že Srbové (na rozdíl od Rusů) byli odhodlaní udržet teritoriální integritu Jugoslávie (alespoň pro teritoria, s podílem Srbů), což vedlo k válečnému konfliktu a násilí vedoucím až ke genocidám vůči civilnímu obyvatelstvu [41].

Rozpad a válečný konflikt předcházelo několik faktorů, které události způsobily nebo ovlivnily. Primárně se jedná o neshody v představě o řízení státu, ekonomika v těžké recesi a etnické napětí. V důsledku toho 25. června 1991 Slovinsko a Chorvatsko deklarovalo secesi od Jugoslávie. Slovinsko nenarazilo na závažný problém po tomto kroku. Slovinsko se potýkalo po vyhlášení secese s menším ozbrojeným konfliktem s jednotkami Jugoslávské lidové armády umístěných na slovinském území, ale po 10 dnech a několika desítkách obětí nastalo příměří, jejíž vyjednávání zprostředkovalo Evropské společenství. Chorvatské území obývalo množstvím etnických Srbů (asi 12% podíl celkového obyvatelstva) a u hranic s Bosnou a Hercegovinou a Srbskem (Vojvodinou) byly převážně oblasti s majoritou etnických Srbů (oblast, kde byla krátkodobě srbskými separatisty vyhlášeno zřízení Republika Srbská Krajina). V Bosně a Hercegovině srbská minorita dosahovala kolem 31%. Srbové byly v celé Jugoslávii nejdominantnější menšina a podílem asi jedné třetiny z celkového obyvatelstva a měla většinu v rozhodujících orgánech. Proto Srbsko nebylo smířené s rozpadem Jugoslávie a hladké vítězství chorvatských a bosenských separatistů a podporovala své separatistické ozbrojené rebelující skupiny, které se v těchto zemích vytvořily, jak výzbrojí, tak i účastí samotné Jugoslávské lidové armády [43].

Války v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině byly výsledkem odmítnutí požadavků srbských minorit těchto republik k zachování svých oblastí v Jugoslávii a připojení k Srbsku. Jakmile bylo jasné, že ani Jugoslávie nemůže zůstat plně zachována ani srbské oblasti Chorvatska a Bosny a Hercegoviny nebudou udrženy, srbská komunita v Krajině vyhlásili autonomii v Chorvatsku a bosenští Srbové požadovali etnicko-federativní ústavu. Chorvati a bosenští muslimové odmítli vyhovět těmto požadavkům a poté jednostranně vyhlásili samostatnost po známkách mezinárodní podpory. Srbové se poté rozhodli dosáhnout pomocí násilí co nedokázali dosáhnout u jednáních a započala několikaletá válka převážně mezi Srby a Bosňany a Srby a Chorvaty, která čítala asi 130 tisíc ztrát na životech s významným podílem mrtvých civilistů a skončila až mezinárodním zásahem [44].

Časová osa státního vývoje na území Jugoslávie:

1991 – Slovinsko, Chorvatsko a později Makedonie vyhlásují secesi od Jugoslávie. Začíná válka o nezávislost Chorvatska, proběhla Desetidenní válka na území Slovinska.

1992 – Bosna a Hercegovina se osamostatňuje a vzniká Svazová republika Jugoslávie (Srbsko a Černá hora) a začíná Bosenská válka.

2003 – Zánik Svazové republiky Jugoslávie a vznik státu "Srbsko a Černá hora".

2006 – Secese Černé hory.

2008 – Secese Kosova od Srbska (omezené mezinárodní uznání).

Případů separatismus v období rozpadu Jugoslávie je nespočet, a to z obou stran válčících národů. Není pochyb, že separatismus motivovaný odmítnutím vnímaného utlačování (zpočátku hlavně ekonomického) hrál naprosto zásadní roli v těchto událostech a sloužil jako nástroj zachování národní integrity z obou stran a tato snaha přerostla až v etnické čistky.

3.7 Rozpad Československa

Rozpad Československa v roce 1993 je jedním z mála případů vítězství separatismu, které proběhlo zcela bez organizovaného násilí ze strany potlačitelů separace i podpůrců a je dáván za příklad mírového řešení separatismu, ačkoliv hlavním důvodem pokojného průběhu byla spíše relativní apatie obou národů k rozdělení, které bylo iniciováno a provedeno státníky ze spíše politických důvodů a bez přesvědčení veřejnosti.

Po Sametové revoluci v roce 1989 a pádu komunistického režimu začaly vznikat nové politické strany a budoucnost československého státu bylo nezanedbatelným tématem.

Vzniklo například Hnutí československého porozumění jako snad jediná strana, která počítala s československou identitou a s decentralizovaným řízením. Hnutí ale nezískalo příliš mnoho voličů. Překvapivě měla větší podporu na Slovensku. Budoucnost Slovenska v československém státu řešila každá slovenská strana jen s rozdíly různé úrovně autonomie ve federaci [45].

První neshodou začínající na Federálním shromáždění 23. ledna 1990, kdy Václav Havel navrhoval změnit název federace na „*Československá republika*“ (z Československé socialistické republiky), což vzbudilo nesouhlas ze slovenské strany, která na zasedání Slovenské národní rady 1. března 1990 navrhovala pojmenování „*Federácia Česko-Slovensko*“, tedy oddělení států spojovníkem (konflikt, který získal pojmenování „*pomlčková válka*“). S tímto návrhem v drtivé většině nesouhlasili čeští poslanci, také z důvodu, že tento název evokoval pomnichovskou druhou republiku. 29. března na Sněmovně národů byl schválen název „*Československá federativní republika*“ s možností zápisu i se spojovníkem na Slovensku. Toto rozhodnutí vyvolalo na Slovensku demonstrace i s voláním o úplnou secesi Slovenska. Nakonec tedy 20. dubna byl schválením na FS název definitivně změněn na „*Česká a Slovenská Federativní Republika*“ [45].

Objevují se i nová separatistická hnutí – *Slovenská národná jednota, Národná rada za oslobodenie Slovenska, Slovenské národnodemokratické hnutie, Strana slobody* atd. Později sdruženy v tzv. *národní blok*.

Slovenská strana také požadovala autonomii v mnoha sektorech, které byly do té doby pod řízením federální vlády, jako například energetika, obchod, hospodářství, některé zahraniční záležitosti, televize a rozhlas, celnictví, samostatné státní banky atd. Ve většině případů návrhům nebylo vyhověno.

Situace se vyvinula a většina slovenských politických stran podporovala samostatnou Slovenskou republiku. Mnohá jednání mezi českou a slovenskou stranou selhávala na neslučitelných představách o další podobě řízení republiky. Na Slovensku se objevovaly demonstrace za samostatnost Slovenska. V české společnosti docházela trpělivost s táhlým jednáním a s neustálými požadavky slovenské strany a zvýšila se podpora politické strany s proti-slovenskou rétorikou ODA, která se dostala nad 5 %. Po volbách, kdy v Česku i na Slovensku zvítězily strany, které hlásali dohodu nebo rozdělení, přičemž česká ODS si přála funkční federaci a slovenská HZDS konfederaci, nebyla nalezena shoda a ČSFR směřovala

k zániku. 25. listopadu 1992 Federální shromáždění přijalo zákon o zániku ČSFR k 31. prosinci 1992 [45].

Od 1. ledna 1993 začala existovat Česká republika a Slovenská republika samostatně. Ačkoliv v obou státech existovali tací, kteří si rozdělení přáli a výrazně to dávali najevo, podpora nebyla příliš vysoká a určitě ne nadpoloviční. Nikdy nebylo vyhlášeno referendum, ale dle tehdejšího průzkumu veřejného mínění bylo pro rozdělení jen 37 % Slováků a 36 % Čechů [46].

3.8 Dílčí závěr

Evropa obsahuje nespočet etnik, kultur a národů a velký počet etnik má důvod k separatistickým tendencím, převážně v průběhu turbulentního 20. století, kde proběhlo mnoho událostí, které měly okamžitý dopad na Evropské dějiště a přímo nebo nepřímo způsobily přepisování státních hranic.

V této kapitole byly uvedeny nejvýznamnější separatistická hnutí, a to zejména ta úspěšná. Bylo by velmi náročné popsat všechna hnutí, protože snad každý stát Evropy hostuje menšinu (nebo i většinu), která disponuje separatistickým smýšlením, ať již v realistické úrovni, nebo jen symbolicky.

Separatistická hnutí mají významnou zásluhu na dnešní podobě státních hranic a také na samotné existenci mnoha států v Evropě. Na začátku 20. století existovalo několik říší, které zabíraly velké množství území a hostovaly uvnitř svých hranic mnoho menšinových etnických národů, které v mnohých případech byly až po staletí utlačovány v rámci říší, kde měla kontrolu jiná skupina. Vzednutím nacionalismu v 19. a začátkem 20. století se objevily silné separatistické tendence, které v prvních desetiletích 20. století (zejména po první světové válce) dokázaly zajistit nabytí nezávislosti několika nových států na úkor území říší a také rozbit kompletně dvě říše světového významu – Rakousko-Uhersko a Osmanská říše (v druhém případě můžeme mluvit alespoň o Balkánském poloostrově, na celkovém zničení Osmanů měly významný vliv i jiné faktory). Separatismus poháněný nacionalismem působil i před druhou světovou válkou (kde nacionalismus dominoval nacistické Německo) a dal záminku Německu pro teritoriální expanzi. V průběhu války byly opět obsazeny státy Pobaltí, které byly anektovány a svou samostatnost získaly až při druhé vlně separatistického vítězství v této oblasti při rozpadu Sovětského svazu. Pád komunismu a jeho následky se netýkaly jen Sovětského svazu, ale také Jugoslávie, která v devadesátých letech v rámci

separatistických válečných konfliktů zažila kompletní rozklad a humanitární krizi největší od druhé světové války.

Mezi další významné separatistické hnutí Evropy 20. století jsou ta, která nebyla úspěšná v dosažení cíle secese. Jedná se o **IRA** Severního Irska a **ETA** španělského a francouzského Baskicka. Tato hnutí byla aktivní v druhé polovině dvacátého století. Tato hnutí se vyznačovala organizovaným zločinem a teroristickými útoky proti orgánům hostujícího státu. Z možných důvodů neúspěchu těchto skupin je i postupně ubývajícím podpora veřejnosti neschvalující násilné útoky.

Na konci století byl již počet uznávaných států přibližně dvojnásobný oproti začátku, a to v důsledku množství separatistických vítězství viz. tabulka 2. V tabulce jsou uvedeny státy se státním zřízením, které bylo ustáleno, tzn., že nově vzniklý stát může procházet turbulentním obdobím při svém vzniku a může vystřídat různá státní zřízení a názvy, dokud není vláda ustálena a mezinárodně uznána (např. zde není Polské království z roku 1917-1918, ale Polská republika 1918-1939). Také zde nejsou uvedeny státy, jejichž existence byla omezená (v rámci měsíců) a jejich secese byla rychle potlačena. Jsou tu uvedeny státy vnitrozemské Evropy (s výjimkou Britských ostrovů) bez kavkazského regionu, jakožto více politicky a kulturně vzdálené oblasti. Nejsou uvedeny státy rozdělené státy Německa po druhé světové válce jakožto vzniklé neorganicky, nevyjadřující vnitřní národnostní motivaci, ale pouze vnější vliv a také žádné mikrostáty. Rok vzniku znamená rok vyhlášení nezávislosti (mezinárodní uznání mohlo přijít později). Předcházející stát označuje stát, kterému nově suverenní území patřilo dlouhodobě (např. předcházející stát území Litvy je Ruská říše a ne Německé císařství, ačkoliv mělo toto území pod kontrolou po krátkodobé období v první světové válce.

Tabulka 2: Seznam nově vzniklých států v Evropě 20. století [47]

Stát	Rok vzniku	Předcházející stát
Švédsko	1905	Švédsko-norská unie
Norsko	1905	Švédsko-norská unie
Bulharsko	1908	Osmanská říše
Albánie	1912	Osmanská říše
SSSR*	1917	Ruská říše

Finsko	1917	Ruská říše
Polsko	1918	Ruská říše, R-U, Německé císařství
Estonsko	1918, 1990	Ruská říše (1918), SSSR (1990)
Lotyšsko	1918, 1990	Ruská říše (1918), SSSR (1990)
Litva	1918, 1990	Ruská říše (1918), SSSR (1990)
Československo*	1918	Rakousko-Uhersko
Království Jugoslávie* (Království SChS)	1918	Rakousko-Uhersko
Maďarsko	1918	Rakousko-Uhersko
Rakousko	1919	Rakousko-Uhersko
Irsko	1919	Velká Británie
Rusko	1991	SSSR
Bělorusko	1991	SSSR
Ukrajina	1991	SSSR
Moldavsko	1991	SSSR
Slovinsko	1991	Jugoslávie
Chorvatsko	1991	Jugoslávie
Makedonie	1991	Jugoslávie
Bosna a Hercegovina	1992	Jugoslávie
Česká republika	1993	Československo
Slovensko	1993	Československo
Srbsko	2006	Srbsko a Černá Hora (Jugoslávie)
Černá Hora	2006	Srbsko a Černá Hora (Jugoslávie)

*Státy v současnosti již neexistují

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ANALÝZA AKTUÁLNÍHO STAVU ÚZEMNÍHO A POLITICKÉHO SEPARATISMU

Kapitola se zabývá analýzou současného stavu územního a politického separatismu ve státech Evropy. Jedná se o všechny státy západní, severní, jižní i centrální Evropy a větší části východní.

Všechna separatistická hnutí, která mají alespoň minimální vnitřní podporu (tedy podporu od skupiny se stejnou sociální identitou) jsou uvedena a následně ty nejvýznamnější, s potenciálně největším dopadem na bezpečnost Evropy, jsou rozebrána podrobněji.

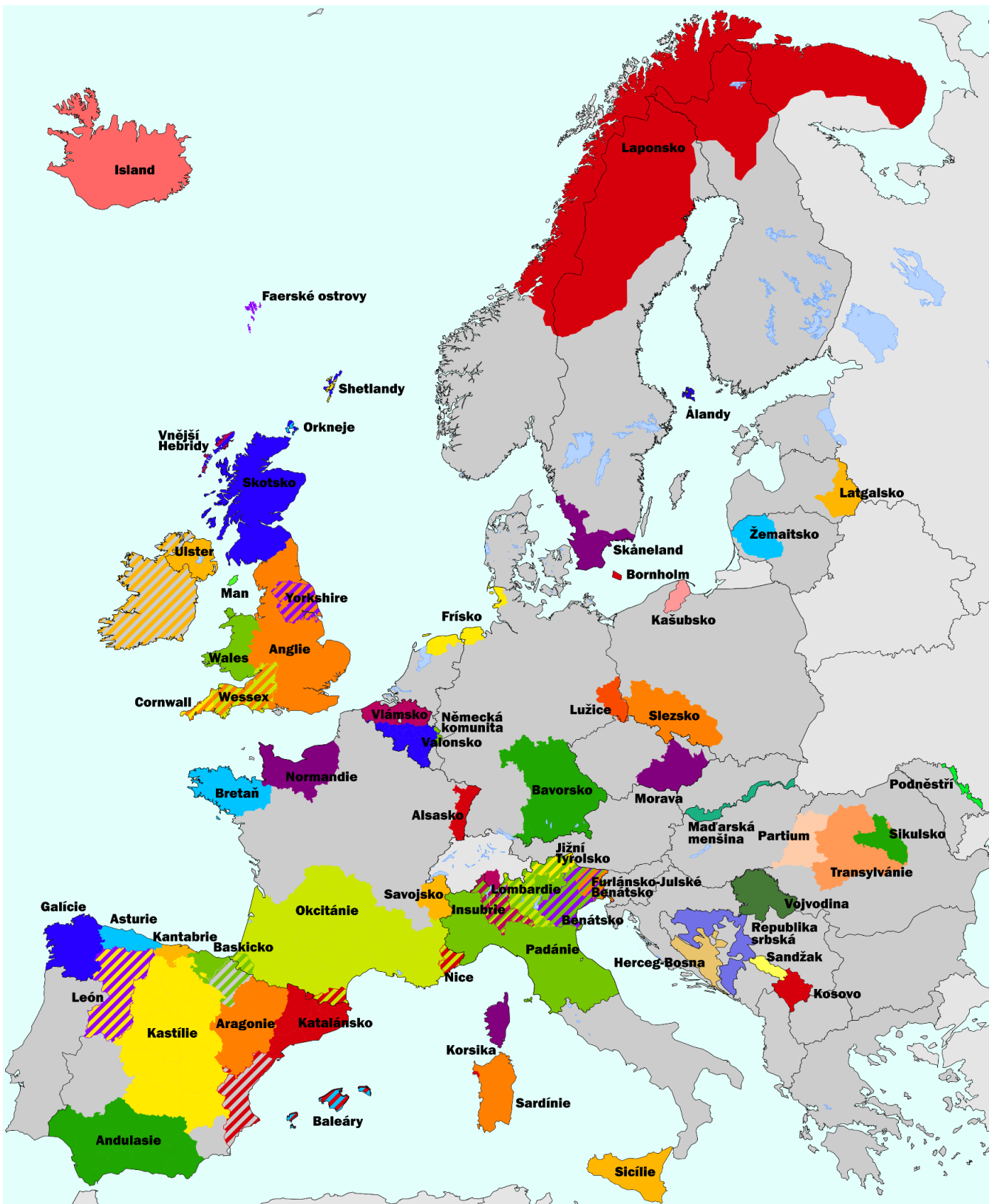
4.1 Aktivní separatistická hnutí v Evropě

V každém státě Evropy existuje nějaké separatistické hnutí v různých podobách, intenzitě, s různým cílem a různými užitými prostředky k jeho dosažení.

Následující hnutí splňují podmínky:

1. hnutí s aktivními členy a alespoň minimální podporou,
2. hnutí usiluje o autonomii nebo secesi geografického regionu (tedy ne tzv. personální autonomie),
3. geografický region v konfliktu je historicky obýván etnikem hnutí.

Konfliktní geografické regiony všech hnutí, která jsou v této kapitole vyjmenována, jsou také vyobrazena na obrázku 11. V tabulkách je uvedeno území (a etnikum), které je v konfliktu separatistického hnutí, cíl daného hnutí a motivace pro usilování o dosažení cíle. Jelikož ne vždy se jedná o úzce organizované hnutí, ale třeba více politických stran s různými agendami, uvedené motivace jsou většinou obecné. Uvedená populace je populace daného rozporného území nezávisle na etnické identitě, tzn. z uvedeného počtu může být jen minorita zástupců dotyčného etnika, pokud není označena hvězdičkou, v takovém případě číslo reprezentuje počet osob daného etnika, kteří se k němu přihlásili.

Obrázek 11: Území nárokována aktivními separatistickými hnutími [48], upravil Svrček, 2021

Belgie

Belgie se národnostně dělí na Vlámsko nebo také Flandry (majorita nizozemsky mluvící Vlámové), Valonsko (majorita francouzsky mluvící Valoni) a Německojazyčné společenství obývající menší území Valonska sousedící s Německem. Vlámové mají podíl cca 58 % populace a Valoni 33 %. Ačkoliv je Belgie výrazně jazykově a do jisté míry i kulturně rozdělená, separatistické hnutí nemá zdaleka majoritní podporu (možná kromě Německého společenství), ale každá ze tří skupin má nějaké separatistické ambice [49].

Tabulka 3: Separatismus na území Belgie

Skupina	Cíl	Populace	Motivace
Německé společenství	Posílení autonomie až secese a připojení k Německu	77* tisíc	Rozdílná jazyková a kulturní identita
Vlámsko (Vlámové)	Posílení autonomie až secese a připojení k Nizozemí	6,6 milionů	Rozdílná jazyková a kulturní identita
Valonsko (Valoni)	Posílení autonomie až secese a připojení k Francii	3,6 milionů	Rozdílná jazyková a kulturní identita

Bosna a Hercegovina

Bosna a Hercegovina je rozdělena na federativní republiku obsahující území Bosňáků (cca 50 % celkové populace BaH) a bosenských Chorvatů (cca 15 %) a Republiku srbskou (cca 30 %). Separatismus na území BaH má výraznou podporu, a to již od počátku 90. let 20. století, kdy zde mezi jednotlivými etnickými skupinami probíhal válečný konflikt. Momentální rovnováha ovšem zajistila alespoň relativní spokojenost jednotlivých skupin natolik, že dokážou sdílet jeden stát v míru [49].

Tabulka 4: Separatismus na území BaH

Území	Cíl	Populace	Motivace
Republika srbská (Srbové)	Secese od BaH nebo sjednocení se Srbskem	1,08 milionu	Rozdílná jazyková a kulturní identita
Herceg-Bosna (Chorvaté)	Zřízení federativní republiky v rámci BaH	500 tisíc	Rozdílná jazyková a kulturní identita

Česká republika a Slovensko

Území České republiky obsahuje historické území Čechy a Morava a část Slezska. Separatismus zde není příliš rozšířen vzhledem k tomu, že se jedná o národnostně značně homogenní oblast, ale vyskytuje se snaha o decentralizaci vlády nad republikou a znovuoobnovení samosprávy Moravy (potažmo společně s Českým Slezskem). Vnitřní podporu nelze zcela vyhodnotit, protože se neuskutečnilo žádné referendum, ale z volebního potenciálu strany Moravané, která je největší politická strana obhajující autonomii, lze odvodit docela nízkou míru podpory celorepublikově, nebo alespoň nízkou prioritu (viz. tabulka 5). Pokud ovšem považíme, že obyvatel ČR, kteří se přihlásili k moravské národnosti, je 5 % a za předpokladu, že všichni volební potenciál by vycházel z území Moravy, tak by vnitřní podpora Moravanů pro hnutí byla nadpoloviční. Ovšem na území historické Moravy žije daleko více obyvatel než jen 5 %, ale několikanásobně více, z nichž většina se nepovažuje prvořadně za Moravany [50].

Na jihu slovenského území je z historických důvodů usídleno velké množství Maďarů s nezanedbatelným počtem okresů, kde Maďaři zastávají nadpoloviční většinu. Celkově se obyvatelstvo Slovenska skládá z necelých 10 % z Maďarů. Podpora lze vyvodit z volebních výsledků, kdy strany, mající za cíl zvýšení autonomie nebo spolupráce národů (*Strana maďarskej komunity* a později i *Most-Híd*) získávaly, statisíce hlasů činící až kolem 12 % všech přijatých v roce 2012. K roku 2020 se již podpora těchto stran snížila na 5,95 % [51, 52].

Tabulka 5: Separatismus na území České republiky a Slovenska

Území	Cíl	Populace	Motivace
Morava (Moravané)	Autonomie území Moravy	3,1 milionů	Obnovení historické samosprávy, decentralizace
Maďarská komunita	Autonomie teritoriální a kulturní	cca 460* tisíc	Bránit zájmy menšiny

Francie

Francie se skládá z mnoha historických území a národů, které se v různých mírách snaží o svou samosprávu nebo celkovou secesi. Jedná se o národy, které sídlí v hraničních oblastech a nesouhlasí s centrálním řízením z Paříže a zastávají jiné kultury – své nebo sousedících států / území. Se svými téměř 68 miliony obyvatel by v teoretickém vítězství nejvýznamnějších uvedených separatistických hnutí mohla přijít o území s až zhruba 27 miliony obyvatel. Některé hnutí byla podporována také místními ozbrojenými organizacemi – ETA v Baskicku a FLNC na Korsice.

Tabulka 6: Separatismus na území Francie

Území	Cíl	Populace	Motivace
Alsasko	Autonomie až secese	1,8 milionu	Kulturní rozdíly (historicky německý vliv), decentralizace moci
Baskicko	Secese (společně se španělskou částí)	300* tisíc	Politická unifikace Basků jakožto národa
Bretaň	Autonomie až secese	4,5 milionů	Zachování jazyka, keltské kultury a zajištění samosprávy
Katalánsko	Secese (společně se španělskou částí)	7,7 milionů	Unifikace Katalánska po rozdělení dle Pyrenejské smlouvy roku 1659
Korsika	Autonomie až secese	320 tisíc	Eticko-kulturní rozdíly, zavedení korsičtiny do škol, omezení turismu
Nice	Autonomie	1,1 milionu	Zachování kultury a místních dialektů, decentralizace
Normandie	Autonomie	3,2 milionů	Unifikace Normandie v jedno samosprávné území
Okcitanie	Autonomie až secese	14 milionů	Jazykové a kulturní rozdíly, právo na sebeurčení
Savojsko	Autonomie	1,2 milionu	Unifikace Savojska v jedno samosprávné území

Itálie

Itálie se skládá z mnoha historických zemí s vlastním jazykem nebo dialektem a kulturou, které byly sjednoceny v jeden stát až v druhé polovině 19. století. Mnoho těchto zemí nyní usiluje o vyšší autonomii nebo nezávislost, a to zejména na severu Itálie, který je obecně bohatší a s lepší infrastrukturou a průmyslem, což hraje také roli v usilování o jakoukoliv míru nezávislosti.

Obrázek 12: Separatismus na území Itálie [48]

Tabulka 7: Separatismus na území Itálie

Území	Cíl	Populace	Motivace
Benátsko (Benátčané)	Autonomie až secese	4,8 milionů	Zachování kultury, jazyka
Furlánsko-Julské Benátsko (Furláňané)	Autonomie až secese	800 tisíc	Zachování kultury, jazyka
Insubrie (část ve Švýcarsku)	Autonomie a uznání	6,5 milionů	Zachování kultury, jazyka

Jižní Tyrolsko (Rakušané)	Nezávislost nebo sjednocení s Rakouskem	530 tisíc	Do roku 1921 oblast patřila Rakousku
Lombardie (Lombardové)	Autonomie až secese	10,1 milionů	Zachování kultury, jazyka
Padánie (severní Italové)	Autonomie až (zřídká) secese	27,8 milionů	Volný severo-italský původ, ekonomika
Sardínie (Sardové)	Autonomie až secese	1,6 milionu	Zachování kultury, jazyka
Sicílie (Siciliáni)	Autonomie až secese	4,9 milionů	Zachování kultury, jazyka

Německo a Nizozemsko

Nizozemsko a Německo sdílí území s historickým Frískem obývaným germánským národem Frísů s vlastními jazyky. Přeshraniční Frísové ovšem neusilují o společnou secesi a unifikaci, nýbrž o oddělené autonomní oblasti. V Německu také omezeně usilují Bavorové a již velmi malá minorita slovanských Lužických Srbů o svou autonomii.

Tabulka 8: Separatismus na území Německa a Nizozemí

Území	Cíl	Populace	Motivace
Bavorsko (Bavorové)	Spíše secese	13,1 milionů	Ekonomika, kultura
Frísko (Frísové)	Autonomie	530 tisíc	Zachování kultury, jazyka
Lužice (Lužičtí Srbové)	Autonomie	80 tisíc	Zachování kultury, jazyka

Pobaltí

Tabulka 9: Separatismus na území Pobaltí

Území	Cíl	Populace	Motivace
Latgalsko	Autonomie a uznání od Lotyšska	150 tisíc	Zachování kultury a jazyka
Žemaitsko	Autonomie a uznání od Litvy	500 tisíc	Zachování kultury a jazyka

Polsko

V Polsku je většina území historického Slezska obývané Slezany, jejichž kultura byla ovlivněna Německým vlivem a užívají vlastní slezanský dialekt (diskutabilní, zda se jedná o vlastní jazyk). Dalším historickým územím je Kašubsko na severu Polska se městem Gdaňsk a obývaný slovanskými Kašuby.

Tabulka 10: Separatismus na území Polska

Území	Cíl	Populace	Motivace
Horní Slezsko (Slezané)	Autonomie	510 tisíc	Zachování kultury a jazyka
Kašubsko (Kašubové)	Autonomie	500 tisíc	Kulturní sebeurčení

Rumunsko a Moldavsko

Některé oblasti Rumunska usilují a přetvoření státního zřízení v určitou federaci s autonomními součástmi. V Rumunsku je také velká Maďarská menšina ještě z dob Rakouska-Uherska. Moldavsko (jakožto etnicky a jazykově téměř identické Rumunsku) má problém s vytvořeným de facto státem Podněstřím na jeho hranici s Ukrajinou, který disponuje i svými ozbrojenými silami.

Tabulka 11: Separatismus na území Rumunska a Moldavska

Území	Cíl	Populace	Motivace
Partium (Maďaři)	Autonomie	-	Sebeurčení, samospráva
Sikulsko (Sikulové – Maďaři)	Autonomie	800 tisíc	Sebeurčení, samospráva
Transylvánie (Rumuni, Maďaři)	Autonomie	6,7 milionů	Podpora kultury a multi-etnického soužití
Podněstří (Rusové, Ukrajinci, Moldavci)	Mezinárodní uznání	470 tisíc	Vznik tíhnutím k Rusku po rozpadu SSSR

Skandinávie

Pevninské Dánsko neobsahuje žádné významné separatistické hnutí, oproti tomu jeho ostrovní autonomní oblasti o secesi uvažují – Grónsko a Faerské ostrovy. Významným faktorem rozporující snahu o nezávislost je ovšem významná finanční podpora pevninského Dánska těchto ostrovních území (zejména Faerských ostrovů), která motivuje zdejší obyvatele zachovat nadvládu Dánského království (ačkoliv míra autonomie je relativně vysoká). Ke skandinávským státům patří také další ostrovy Ålandy a Bornholm, jež usilují o nezávislost (ovšem s relativně nízkou vnitřní podporou). Laponsko je historická oblast, ale je velmi řídko osídlena původními obyvateli Laponci (Sápmi). Secee Skånelandu má velmi nízkou podporu.

Tabulka 12: Separatismus na území Skandinávie

Území	Cíl	Populace	Motivace
Grónsko (Gróňané)	Secese od Dánska	56 tisíc	Úplná samospráva a kontrola nerostných surovin
Faerské ostrovy (Faeřané)	Secese od Dánska	52 tisíc	Kulturní a jazykové rozdíly
Ålandy (Ålandští Švédí)	Secese od Finska	30 tisíc	Zachování jazyka a identity
Bornholm	Secese od Dánska	39 tisíc	Zachování jazyka a identity
Laponsko	Autonomie	100 tisíc	Více podpory sebeurčení
Skåneland	Secese nebo reunifikace s Dánskem	-	Reunifikace s Dánskem jakožto historická provincie

Spojené království

Na území Spojeného království je mnoho separatistických hnutí, avšak většina z nich má relativně nízkou podporu, a to převážně v otázkách úplné nezávislosti. Mezi hnutí s realistickou podporou a snahou jsou hlavně Skoti a okolní ostrovy s podobnou identitou, které by reagovali na případné vítězství skotského separatismu (jsou totiž formálně součástí Skotska), a poté Welšani a Severní Irové. Cílem zbytku územních součástí je většinou vyšší úroveň místní samosprávy – decentralizace.

Tabulka 13: Separatismus na území Spojeného království

Území	Cíl	Populace	Motivace
Anglie	Autonomie	56,3 milionů	Regionální parlament jako ve Walesu, Skotsku a Sev. Irsku
Cornwall	Autonomie až secese	570 tisíc	Odlišná kulturní identita (keltská)
Man	Secese	83 tisíc	Zabezpečení „zájmy Manu“, keltská kultura
Orkneje	Autonomie až secese (od Skotska)	22 tisíc	Autonomie, zůstat součástí UK
Shetlandy	Autonomie až secese (od Skotska)	23 tisíc	Autonomie, zůstat součástí UK
Skotsko	Secese	5,4 milionů	Obnova historické nezávislosti, nesouhlas s odstoupením z EU
Ulster / Severní Irsko	Secese nebo (spíše) reunifikace s Irskou republikou	1,9 milionu	Irský nacionalismus – Irové za sjednocení ostrova pod jednou republikou
Vnější Hebridy	Autonomie až secese (od Skotska)	27 tisíc	Autonomie, zůstat součástí UK
Wales	Secese	3,1 milionů	Obnovení historické nezávislosti
Wessex	Autonomie	-	Snaha o decentralizaci a posílení samosprávy
Yorkshire	Autonomie	5,3 milionů	Snaha o decentralizaci a posílení samosprávy

Srbsko

Srbské území je stále pod separatistickým napětím, jako je to u mnohých zemí bývalé Jugoslávie. Kosovo je již de facto stát od roku 2008 uznávaný desítkami států (Srbsko mezi nimi není). Minority Bosňáků a Maďarů, kteří se ocitli na území Srbska po první světové válce, žádají o svou autonomii a uznání.

Tabulka 14: Separatismus na území Srbska

Území	Cíl	Populace	Motivace
Kosovo (Albánci)	Mezinárodní uznání (včetně Srbska)	1,8 milionu	Sebeurčení a únik dlouhodobým násilným sporům
Sandžak (Bosňáci)	Autonomie Bosňáků	240 tisíc	Menšinová práva
Vojvodina (Maďaři)	Autonomie Maďarů	1,9 milionu	Menšinová práva

Španělsko

Španělsko je od roku 1978 politicky a administrativně děleno na autonomní komunity jakožto první úroveň dělení. Tyto administrativní jednotky dost věrně opisují území jednotlivých kulturních a etnických skupin a věnují jim značnou míru autonomie, což velmi napomáhá v sebeurčení daných skupin, a ačkoliv regionálních nacionálních hnutí a politických stran je dostatek, podpora pro separatistická hnutí je nízká. Kromě Katalánska a Baskicka a v menší míře také Galicie.

Tabulka 15: Separatismus na území Španělska

Území	Cíl	Populace	Motivace
Andulasie	Secese	8,3 milionů	Kulturní identita
Aragonie	Secese	1,3 milionu	Identita národa s vlastní kulturou a jazykem
Asturie	Secese	1 milion	Identita národa s vlastní kulturou a jazykem
Baleáry (Katalánci)	Secese	1,1 milionů	Založení Katalánské federace států

Baskicko	Secese	2,1 milionů	Identita národa s vlastní kulturou a jazykem
Galície	Autonomie až secese	2,7 milionů	Identita příbuzná Portugalsku, v krajních případech snaha o unifikaci
Kantabrie	Secese	580 tisíc	Identita lingvistická a kulturní (keltský původ)
Kastílie	Autonomie až secese	4 miliony	Identita národa s vlastní kulturou
Katalánsko	Secese	7,7 milionů	Identita národa s vlastní kulturou a jazykem a únik ekonomickém útlaku
León	Secese	460 tisíc	Identita národa s vlastní kulturou a jazykem

4.2 Katalánské secesní hnutí

Španělsko je parlamentní monarchie s králem a centrální vládou. Zároveň je zde 17 autonomních oblastí s vlastním prezidentem, exekutivní mocí, parlamentem, soudem a veřejnou administrativou. Míra autonomie je individuální u každé oblasti. Jednou z oblastí je Katalánsko, které bylo až do roku 1716 nezávislým státem a zaniklo vznikem Španělska. První separatistické organizované kroky se uskutečnily na začátku 30. let 20. století, ale byly potlačeny jen o několik let později nástupem Franca k moci, nastolením diktatury a prohlášením legislativy autonomie přijaté doposud za neplatnou. V období Francova režimu byly národnostní menšiny potlačovány a byla snaha lingvisticky unifikovat Španělsko pod španělským jazykem. Autonomie katalánské oblasti byla navrácena v roce 1979 po smrti Franca (1975) a demokratizace Španělska [53, 54].

Po zajištění autonomie se postupně začala vyskytovat podpora pro úplnou secesi. Roku 2010 Ústavní soud v Madridu zrušil část statutu autonomie z roku 2006 s odůvodněním, že neexistuje žádný právní základ pro uznání Katalánska jako národa ve Španělsku. V lednu 2013 přijala národní katalánská vláda deklaraci svrchovanosti – právo Katalánska určit svou politickou budoucnost v referendu konaném v roce 2014, které španělská vláda označila jako protiústavní. Regionální parlament se rozhodl vyhlásit další referendum v roce 2017 a jeho výsledek měl být zavazující pro možné prohlášení nezávislosti, ale Ústavní soud odmítl toto rozhodnutí (výsledky obou referend v tabulce 16) [53, 54].

Tabulka 16: Výsledky referend o nezávislosti Katalánska [56]

Rok	Pro nezávislost (celý elektorát)	Pro nezávislost (platné hlasy)	Volební účast
2014	29,6 %	80,8 %	36,6 %
2017	38,3 %	90,2 %	42,4 %

Průběh druhého referenda 1. října 2017 měla narušit španělská policie, která v některých okresech neumožnila vstup občanů do volebních místností a na několika místech se i násilně střetla s voliči. 25. října hrozila španělská vláda odejmutí autonomie Katalánska, což ale odporovalo mezinárodním smlouvám a odporovala lidským právům. 27. října Katalánský parlament schválil v tajném hlasování deklaraci nezávislosti. To je ilegální dle španělské ústavy a tímto porušením mohla španělská vláda zákonně rozpustit katalánskou vládu a zaujmout řízení nad Katalánskem, vyhlásila nové volby a začala trestně stíhat zodpovědné katalánské politiky [54, 55].

14. října 2019 byly zveřejněny rozsudky obviněných politiků. Všichni byli shledáni vinnými a 9 z celkových 12 dostali rozsudky odnětí svobody od 9 do 13 let za čin pobuřování (*sedition*). To vyvolalo stávky a hromadné protesty zejména v ulicích Barcelony, kde několik dnů v kuse v ulicích demonstrovalo až stovky tisíc lidí.

Tabulka 17: Výsledky regionálních voleb Katalánska [56]

Rok	Pro nezávislost (celý elektorát)	Pro nezávislost (platné hlasy)	Volební účast
2010	6,9 %	12,1 %	56,7 %
2012	12,7 %	19,2 %	66,2 %
2015	35,7 %	48,1 %	74,3 %
2017	37,4 %	47,7 %	78,4 %
2021	25,9 %	51,3 %	50,6 %

Podpora pro secesi je stále silná, což může naznačit také výsledek regionálních voleb v Katalánsku, viz. tabulka 17, kde hlas „pro nezávislost“ znamená hlas pro jednu z mnoha

politických stran, které zastávají secesi, jako jsou ERC, JxCAT, CUP-G a další. Naopak jsou tam politické strany, prosazující větší centralizaci státu (např. Vox).

Současné argumenty separatistů jsou převážně:

1. nedostatečný respekt kultury a zájmů Katalánců od Španělské vlády,
2. ekonomický útlak regionu. Katalánsko odvede Španělské vládě daleko více než je mu poté rozděleno.

Odpověď z Madridu je od začátku jasná. Španělská vláda není ochotna udělat výjimku pro získání nezávislosti Katalánska, tedy katalánští separatisté musí čelit ústavě a otázkám zákonnosti. Madrid má také obavy z jiných regionů ve Španělsku, které se mohou pokusit o secesi po Katalánsku.

4.3 Skotské secesní hnutí

Spojené království (UK) je parlamentní monarchie a je tvořena čtyřmi zeměmi – Anglií, Walesem, Severním Irskem a Skotskem. Každá země má svůj regionální parlament s jasně danými pravomocemi – zejména rozhoduje o školství, zdravotnictví, zemědělství a orgánech spravedlnosti, zatímco parlament UK rozhoduje o zahraničních věcech, obraně, sociální zabezpečení a dalších.

Skotsko bylo suverénním královstvím do roku 1707, kdy se unijní smlouvou spojilo s Anglií a ztratilo svůj parlament ve prospěch parlamentu Spojeného království. Skotský nacionalismus a možná nezávislost vstoupila do veřejné diskuse až v 60. letech 20. století, kdy se do parlamentu UK dostala Skotská národní strana (SNP) a realistickou podobu nezávislosti přinesl v roce 1970 nález zdrojů ropy v Severním moři, která by pomohla v ekonomické soběstačnosti nezávislého Skotska.

Od 70. let do konce 20. století se ozývala podpora devoluce (přesun rozhodování z vyššího orgánu na nižší) a obnovení regionálního parlamentu. V roce 1979 se uskutečnilo první referendum, jehož výsledek nebyl dostatečný pro přesvědčení vlády UK, ačkoliv z platných hlasů byla nadpoloviční část pro (viz. tabulka 18), podmínka byla, že minimálně 40 % celkového elektorátu musí vyjádřit souhlas. V roce 1997 proběhlo druhé referendum, a to již bylo přesvědčivé a znamenalo znovuoobnovení Skotského parlamentu (nezávisle vznikl taktéž velšský po vlastním referendu) na základě zákona *Scotland Act 1998*.

Tabulka 18: Výsledky referend o devoluci [57, 58]

Rok	Pro devoluci (celý elektorát)	Pro devoluci (platné hlasy)	Volební účast
1979	32,9 %	51,6 %	63,8 %
1997	44,87 %	74,3 %	60,4 %

Veřejná diskuse na téma úplné secese pokračovala a 25. ledna 2012 Alex Salmond, vůdce majoritní strany SNP Skotského parlamentu, oznámil, že na podzim 2014 uspořádá Skotsko referendum o nezávislosti. Ačkoli vláda UK byla proti nezávislosti Skotska, 15. října 2012 byla podepsána Edinburghská dohoda, ve které byl udělen souhlas s referendem o nezávislosti a jeho parametry. Referendum proběhlo a 19. září 2014 byl znám výsledek, který ukazoval na nadpoloviční většinu voličů nesouhlasící se secesí (viz. tabulka 19).

Tabulka 19: Výsledek referenda o nezávislosti

Rok	Pro secesi (celý elektorát)	Pro secesi (platné hlasy)	Volební účast
2014	38 %	44,7 %	84,6 %

Výstup Spojeného království z Evropské unie rozdmýchalo opět debatu z důvodu, že Skoti si nepřáli EU opustit v poměru 38 % ku 63 % v referendu v roce 2016. Podpora secese se postupně zvyšovala, ale různé průzkumy veřejného mínění stále poukazují spíše na úplnou rovnováhu mezi podporou secese a setrváním. Nejvyšší podporu zaznamenal průzkum v říjnu 2020, jehož výsledek byl 58 % pro secesi, ale na začátku roku 2021 se podpora opět snížila. [59]

Současné argumenty separatistů jsou převážně:

1. sebeurčení,
2. nukleární odzbrojení – momentálně se musí podílet na udržování nukleárního arzenálu, který je také umístěn na území Skotska,
3. zajištění ekonomického prospěchu z ropy ze Severního moře pro Skotsko.

Skotské secesní hnutí tedy má nástroj, jak dosáhnout svého cíle nezávislosti od Spojeného království, a to demokratické referendum. Precedentem je referendum z roku 2014, které vláda UK povolila. Není ovšem jisté, zda se tento nástroj budou moci použít znovu, protože se mělo jednat o možnost „jednou za generaci“ rozhodnout o své nezávislosti. Jedna žádost

od skotské premiérky Nicolý Sturgeon již byla nepodpořena premiérem UK Borisem Johnsonem v lednu 2020. Pokud bude umožněno další referendum, není také jisté, že si Skoti znovu nezvolí možnost setrvání ve Spojeném království, protože rozdíl je téměř mizivý a proměnlivý [60].

4.4 Dílčí závěr

Podstatná část separatistických hnutí nepředstavuje realistickou hrozbu pro integritu území daného státu v Evropě. Velmi málo hnutí má opravdovou nadpoloviční většinu obyvatel daného regionu podporující secesi a cílem spíše bývá posílení autonomie regionu nebo oficiálního uznání etnika jako národnostní menšiny. Motivací může být pouze fakt, že etnicko-regionální společenská identita je silnější, než ta státní a tato nerovnice nemusí být důsledkem žádného aktivního útlaku ze strany státu, což je dispozice vyvinuté západní kultury v prosperitě, kde možné napětí mezi etniky nebo etnikem a státem se většinou neprojevuje útlakem a násilím nebo jen ojediněle (výjimkami jsou ojedinělé organizované zločinecké skupiny, které nutně nemusí mít podporu veřejnosti a také události kolem rozpadu Jugoslávie), což omezuje potenciální ohrožení bezpečnostního prostředí ze strany separatistického hnutí. Ačkoliv i vzájemně dohodnutá secese je hrozba.

Separatistická hnutí, která usilují o secesi s největší podporou jsou v Katalánsku, Skotsku a Republice srbské, přičemž Republika srbská je diskutabilně v nestabilním regionu a eskalace konfliktu by nemusela způsobit takové riziko evropské bezpečnosti jako secese od stabilních západních států. Ostatní secesní hnutí mají nízkou podporu bez realistického krátkodobého výhledu na vyvinutí výrazného tlaku na hostující stát. U hnutí požadující autonomii bývá podpora větší, zřejmě protože požadavek autonomie nebývá natolik jednoznačný a definitivní jako secese. Také nemá tak výrazný vliv na bezpečnostní prostředí.

5 VLIV SEPARATISMU NA BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ

Pro identifikaci a specifikaci vlivů separatismu na bezpečnostní prostředí je třeba vybrat definici bezpečnostního prostředí. Dle Ladislava Hofreitera (viz. kapitola 2) je bezpečnostní prostředí *“proměnlivý komplex vnějších a vnitřních podmínek, vztahů, činností, které determinují změny stavu bezpečnosti“* a jeho struktura je velmi členitá a s mnoha úrovněmi.

5.1 Identifikace bezpečnostního prostředí

Separatismus existuje v různých podobách na všech rozlišovacích úrovních, např.:

- úroveň aliance států – separatismus mezinárodní organizace (např. Brexit),
- úroveň státu – národnostní separatismus,
- úroveň vnitrostátní – lokální a sub-regionální separatismus (města, okresy atd.).

Každá úroveň má svoje definovatelné vnitřní i vnější bezpečnostní prostředí (BP). Z podstaty separatismu se tato hnutí projevují primárně ve vnitřním BP, jelikož je separatistické hnutí (nebo území nárokové hnutí) celek politicky a územně podřízený referenčnímu objektu (RO). Do vnějšího BP separatismus zasahuje většinou jen sekundárně a nepřímo, a to potencionální destabilizací regionu (včetně migrace) skrze destabilizaci jednoho státu, či při úspěchu separatistického hnutí vytvořením precedentu motivující jiné separatistické skupiny v mezinárodním regionu k činnosti.

Co se úrovně týče, tak nejvýraznějším separatismem je ten národnostní či etnický. Národ potřebuje své svrchované území pro své úplné sebeurčení, území, které náleží hostujícímu státu. Z toho plyne, že se jedná o státní úroveň.

Separatismus je tedy nejvíce relevantním ve **vnitrostátním bezpečnostním prostředí**, jakožto vnitrostátní činitel.

5.2 Indikátory bezpečnostního prostředí

Indikátory jsou ukazatele snažící se objektivně popsat stav systému a jeho důležité vlastnosti. Jeden ukazatel stěží dokáže popsat komplexní systém, proto je žádoucí zapojit množství ukazatelů pro co nejuvěrnější popis.

Státních indikátorů relevantních pro jeho bezpečnostní prostředí je mnoho a mohou se řadit do kategorií popisující celkovou bezpečnost státu (fyzická bezpečnost obyvatel, stabilita integrity státu) a sociální bezpečnost (*„problémy ochrany občana, sociálních skupin,*

společnosti před hrozbou porušování jejich životně důležitých zájmů, práv a svobod“) [61]. Mnohé indikátory se plánovaně agregují a výstup je jedna hodnota vytvářející ucelený obraz o daném státu. Jedny z nejznámějších a nejrelevantnějších agregovaných indikátorů (indexů) jsou Global Peace Index a Fragiles State Index.

5.2.1 Globální index míru (Global Peace Index)

GPI je index výroční zpráva o míru (či mírumilovnosti, angl. *peacefulness*) globálního měřítka se státy jako hlavní a nejnižší rozlišovací úrovní. GPI je zpracováváno australským *Institute for Economics & Peace* (IEP) se sídlem v Sydney ve spolupráci s panelem mezinárodních odborníků. Ve zprávě jsou uvedeny všechny mezinárodně uznávané státy, kterým je na základě definovaných indikátorů uděleno skóre od 1 do 5 (1 znamená nejvíce míru-sklonný stát a 5 neméně) a jsou seřazeny do žebříčků. Indikátorů je celkem 23 a jsou navrženy tak, aby reflektovaly bezpečnostní stav v následujících sektorech státu:

- vnitrostátní a mezistátní konflikty,
- fyzické bezpečnosti,
- militarizace společnosti.

Skóre všech 23 indikátorů je vždy reprezentováno na stupnici od 1 do 5 v celých číslech, přičemž kvantitativní ukazatele jsou zaznamenány spojitě v číslech s maximálně třemi desetinnými místy, ale uvedeny jsou již jako rozdělené do oněch pěti zástupných hodnot.

IEP vychází z několika zdrojů při shromažďování dat pro indikátory, např. *The Economist Intelligence Unit* (zpravodajská jednotka magazínu *The Economist*), UCDP švédského univerzity Uppsala (*Uppsala Conflict Data Program*), vlastní analýzy IEP a další.

Z celkových 23 indikátorů je 14 **vnitrostátních** a jsou uvedeny v následující tabulce 20.

Tabulka 20: Vnitrostátní GPI indikátory [62]

Indikátor	Typ	Váha z celku	Charakteristika
Vnímaná kriminalita	Kvalitativní	3,8 %	Veřejný průzkum vnímané kriminality ve společnosti
Počet pracovníků vnitřní bezpečnosti a policie na 100 tisíc obyvatel	Kvantitativní	3,8 %	Civilní policejní personál, neobsahuje národní gardu nebo lokální milici.
Počet vražd na 100 tisíc obyvatel	Kvantitativní	5 %	Smrt záměrně způsobená jinou osobou

Počet vězňů na 100 tisíc obyvatel	Kvantitativní	3,8 %	Celkový počet vězňů (může se lišit dle vazebních systému atd.)
Náročnost přístupu k ručním a lehkým střelným zbraním	Kvalitativní	3,8 %	Stupeň státní regulace přístupu k těmto zbraním (licence, pravidla importu atd.)
Intenzita organizovaného vnitřního konfliktu	Kvalitativní	6,3 %	Stupnice „žádný konflikt“ až „občanská válka“
Pravděpodobnost násilné demonstrace	Kvalitativní	3,8 %	Analýza možnosti násilných nepokojů působících škodu na majetku nebo prostředků podnikání v následujících 2 letech.
Úroveň násilného zločinu	Kvalitativní	5 %	Analýza možnosti výskytu problému pro státní orgány nebo podnikání způsobeném násilnými zločiny
Politická nestabilita	Kvalitativní	5 %	Analýza nestability na základě 5 otázek související s nepokoji, nerovnost moci, risk ekonomických dopadů zahraničního vlivu a mechanismu předávání vlády
Politický teror	Kvalitativní	5 %	Stupnice od úplné právní spravedlnosti až po neomezené konání vlády v dosažení osobních nebo ideologických cílů
Objem importovaných hlavních konvenčních zbraní na 100 tisíc obyvatel	Kvantitativní	2,5 %	Dovozy hlavních konvenčních zbraní jako obrněné vozy, letadla, lodě, radary, rakety atd. na 100 000 lidí
Dopad terorismu	Kvantitativní	2,5 %	Kompozitní skóre počtu teroristických útoků a škodě na zdraví, životě a majetku
Počet a trvání vnitřních organizovaných konfliktů	Kvantitativní	3,2 %	Vnitřní organizovaný konflikt je použití ozbrojené síly na vnitrostátním území mezi stranami, kde alespoň jedna je vláda státu
Počet mrtvých z vnitřního organizovaného konfliktu	Kvantitativní	6,3 %	Vnitřní organizovaný konflikt je použití ozbrojené síly na vnitrostátním území mezi stranami, kde alespoň jedna je vláda státu

Externí GPI indikátory hodnotí jevy vlivu referenčního objektu (státu) na své okolí nebo jevy vlivu okolí na referenční objekt. (tabulka 21):

Tabulka 21: Externí GPI indikátory [62]

Indikátor	Typ	Váha z celku	Charakteristika
Výdaje na armádu jako podíl HDP	Kvantitativní	2,8 %	Výdaje vlády na národní armádní složky jako podíl nominálního HDP. Čím vyšší výdaje, tím negativnější indikátor.
Počet armádního personálu na 100 tisíc obyvatel	Kvantitativní	2,8 %	Veškerý personál na plný úvazek všech armádních složek.
Finanční podpora mírových misí OSN	Kvantitativní	2,8 %	Povinná podpora mírových misí všemi členy OSN. Dle procenta dlužné částky se zhoršuje skóre.
Nukleární a těžké zbraně	Kvantitativní	4,2 %	Počet těžkých zbraní vážených dle kategorií od obrněného vozidla po letadlovou loď. Stát s nukleárním arsenálem získává plné skóre.
Objem exportovaných hlavních konvenčních zbraní na 100 tisíc obyvatel	Kvantitativní	4,2 %	Export hlavních konvenčních zbraní jako obrněné vozy, letadla, lodě, radary, rakety atd. na 100 000 lidí
Počet uprchlíků a násilně odsunutých osob jako podíl obyvatelstva	Kvantitativní	5,7 %	Počet uprchlíků z daného státu nebo teritoria.
Vztahy se sousedními státy	Kvalitativní	7,1 %	Analýza vztahů vůči danému státu od mírumilovného až po velmi agresivní (pravidelné invaze)
Počet, trvání a role v externích konfliktech	Kvantitativní	3,2 %	Počet a trvání externích konfliktů a role daného státu (primární, podpůrná a posvěcena rezolucí OSN či nikoliv)
Počet úmrtí v důsledku externího konfliktu	Kvantitativní	7,1 %	Externí organizovaný konflikt je použití ozbrojené síly vně území státu mezi stranami, kde alespoň jedna je vlada státu

5.2.2 Index státní nestability (*Fragile State Index*)

FSI (dříve *Failed State Index*) je index hodnotící zranitelnost států vůči vnitřním konfliktům nebo kolapsům. Zahrnutými státy jsou všechny suverénní státy s členstvím v OSN, kde je k dispozici dostatek údajů k analýze.

K měření stavu státu v daném okamžiku se používá dvanáct indikátorů rizika. Indikátory jsou rozděleny do čtyř kategorií – **politické, ekonomické, sociální a soudržnosti**. Níže jsou uvedeny v tabulkách 22 až 25.

Tabulka 22: FSI indikátory soudržnosti [63]

Indikátor	Charakteristika
Bezpečnostní aparát	Fyzická obrana a ochrana občanů, vztah mezi civilním obyvatelstvem a veřejnými ozbrojenými složkami, dostupnost zbraní, přiměřené použití síly ozbrojených složek
Frakčnost elit	Rozštěpení státních institucí podle etnika, třídy nebo náboženství, jakožto i neshody mezi vládnoucími elitami a jejich intenzita
Společenský pocit křivdy	Rozdělení a rozkoly mezi různými skupinami ve společnosti, zejména rozdělení sociální nebo politické

Tabulka 23: FSI indikátory ekonomické [63]

Indikátor	Charakteristika
Ekonomický úpadek	Měření různých indikátorů popisující stav ekonomiky (HDP, nezaměstnanost apod.)
Nerovnoměrný ekonomický vývoj	Rovnoměrnost distribuce bohatství a rovnost možnosti růstu
Emigrace a odliv inteligence	Emigrace z ekonomických nebo politických důvodů a její dopad na mj. vzdělanou pracovní sílu

Tabulka 24: FSI indikátory politické [63]

Indikátor	Charakteristika
Legitimita státu	Důvěra v politický systém a jeho férovost a stav politické opozice
Veřejné služby	Veřejné služby, zdraví (zdravotnictví, přístup k pitné vodě, adekvátní počet lékařského personálu,), infrastruktura, školství
Lidská práva a právní stát	Občanské a politické svobody a práva, svoboda médií, spravedlivý justiční systém a rovnoprávnost

Tabulka 25: FSI indikátory sociální [63]

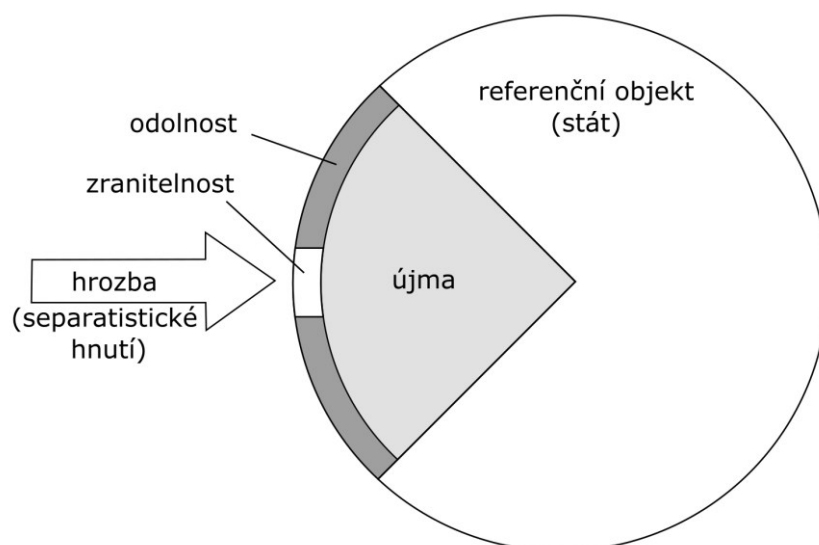
Indikátor	Charakteristika
Demografický tlak	Tlak na stát vycházející z vnitřní demografie, např. dostatek potravin pro velikost populace
Uprchlíci a vnitřně vysídlené osoby	Dopad přisunu uprchlíků do daného státu
Vnější zásah	Vně-státní aktéři ovlivňující stát, zejména v bezpečnosti a ekonomice (pozitivně i negativně)

5.3 Vliv separatismu na bezpečnostní prostředí

Separatismus může mít zásadní dopad na bezpečnostní prostředí státu a mnoho výše uvedených indikátorů by tento vliv a bezpečnostní riziko dokázalo kvantifikovat. Záleží na intenzitě separatistického hnutí i na jeho odporu ze strany ochranných aktérů referenčního objektu případně vůli těchto aktérů referenční objekt (stát) zachovat. Jistota závažnosti vlivu separatismu na bezpečnostní prostředí státu může být zřejmá ze samé podstaty radikálního secesního separatismu, která říká, že pro vítězství separatismu musí být stát rozbit – referenční objekt zničen.

5.3.1 Vliv popsaný bezpečnostním modelem

Dle modelu bezpečnostní teorie můžeme vliv separatismu v bezpečnostním prostředí státu popsat jako hrozbu na referenční objekt, tedy stát. Model obsahuje několik vlastností RO a skutečností hrozby (viz. obrázek 13).

Obrázek 13: Model vlivu separatismu na stát jako RO [22], upravil Svrček, 2021

Hrozbu můžeme brát jako abstraktní „separatistické hnutí“ (tedy ne hnutí jako organizaci, aktéra), které může způsobit širokou škálu újmy. Aktéři obou stran jsou mimo záběr modelu, ale stále v bezpečnostním prostředí. Aktéry jsou separatistické hnutí (organizované politické strany, občanské spolky, ozbrojené skupiny nebo neorganizované spontánní nepokoje apod.) a na druhé straně je to vláda státu, bezpečnostní a ozbrojené složky státu, loajalistické skupiny atd.

Hrozba je skutečnost nebo jev, který v případě expozice působí újmu referenčnímu objektu v podobě materiální i nemateriální (např. kulturní, politické). Hrozba je součástí bezpečnostního prostředí a je v nejlepším zájmu referenčního objektu se jí bránit (odolnost).

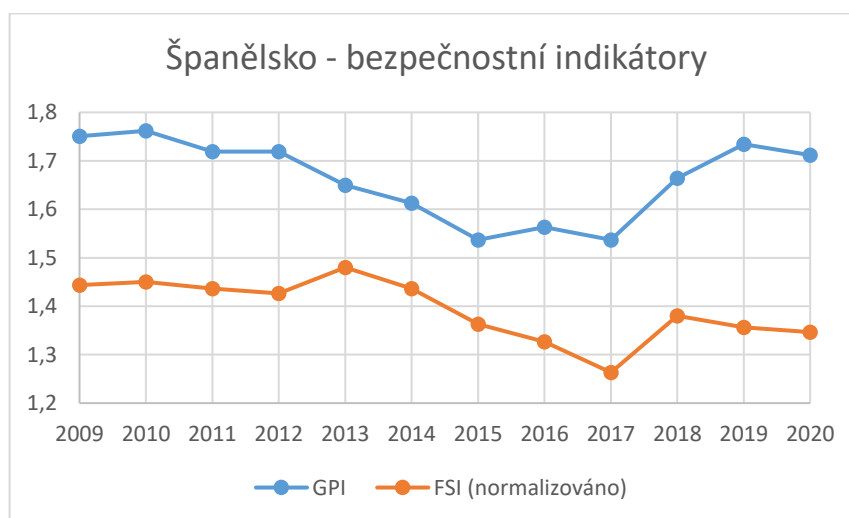
V seznamu níže jsou uvedeny konkrétní významné příklady potenciální újmy separatistické hrozby dle sektoru ve státní a vnitrostátní rovině, které mohou nastat.

- Vojenský sektor:
 - intenzivní násilné nepokoje vyžadující vojenský zásah,
 - omezení akceschopnosti armády v případě výskytu personálu identifikujícím se s cílem separatistů (např. velké množství Němců mobilizovaných do Čs. armády v roce 1938 nebo různé národnosti Jugoslávské armády),
 - rozdělení vojenských sil v případě rozdělení státu.
- Politický sektor:
 - omezení kontroly státu nad politickým územím po zvýšení autonomie separatistického území,
 - zánik státu při úplné secesi,
 - komplikované mezistátní vztahy po vzniku nového státu (uznání / neuznání, vetování vstupu do mezinárodních společenství, viz. pravděpodobné veto Skotska Španělskem proti vstupu do EU).
- Societární sektor:
 - rozdělení společnosti, včetně diskriminace,
 - nepokoje,
 - zvýšená kriminalita,
 - snížení úrovně / kapacity zdravotnictví při nepokojích,

- rozrušení veřejné dopravy při nepokojích,
- snížení úrovně sociálního zabezpečení neproduktivních občanů,
- migrace mezi rozdělenými územími.
- Ekonomický:
 - stávky nebo generální stávky separatistů,
 - emigrace kvalifikované pracovní síly,
 - obecné snížení ekonomické úrovně (HDP ukazatel, apod.) v důsledku zhoršení fyzické bezpečnosti ve státu v separatistické krizi,
 - ztráta důležité infrastruktury, výrobních kapacit, nerostného bohatství apod. se separatistickým územím (např. ztráta průmyslu Rakouska-Uherska s územím Československa),
 - změny importu / exportu pro nově vzniklý stát vzhledem k neuzavřeným smlouvám.

5.3.2 Vliv popsany bezpečnostními indikátory

Indikátory začínají zaznamenávat s různou úspěšností a přesností. Indikátor zachycující nějakou vlastnost státu pravděpodobně bude ovlivněn více faktory než jen separatistickým hnutím, každopádně významnější události a vlivy jsou čitelné i v obecnějších agregovaných indexech, jako lze vidět na obrázku 14 s grafem s příkladem Global Peace Indexu a Fragile State Indexu ve Španělsku (jakožto stát čelící separatismu snad nejvíce ze západní Evropy).

Obrázek 14: Graf GPI a FSI ve Španělsku [63, 64]

Osa x na grafu reprezentuje rok vydání indexu za uplynulý rok, takže např. 2017 reprezentuje stav za období 01/2016-01/2017 u FSI a 03/2016-03/2017 u GPI. Osa y značí hodnoty FSI / GPI z daných let, přičemž nižší hodnota je pozitivní pro bezpečnost státu a naopak. Na grafu lze rozeznat události spojené s Katalánským hnutím za nezávislost (mimo ostatní vlivy, ale v reportu z roku 2018 přímo referuje separatistické hnutí jako hlavní činitel [65]). Hlavně roky 2017 až 2019, ve kterých se událo referendum, následná politická krize, kde byla rozpuštěna Katalánská vláda, a následné odsouzení politiků zodpovědných za vyvolání referenda, to vše doprovázené veřejnými civilními nepokoji – diskutabilně také rok 2012 (z reportu FSI v roce 2013) a do té doby největší demonstrace za samostatnost Katalánska jako vyústění několikaleté veřejné diskuze (na GPI reportu z roku 2013 to není znát, protože „mírumilovnost“ se zvýšila na jiných ukazatelech, ale ukazatel *pravděpodobnost násilné demonstrace* zaznamenal negativní změnu o 20 %). Zároveň je nutno přiznat, že v letech 2011-2013 byly velkým činitelem demonstrace proti státním úsporným opatřením. Jedná se o agregované indexy, takže křivka neodpovídá, pouze těmto událostem, ale byla jimi významně ovlivněna [65].

Global Peace Index

GPI indikátory jsou v některých případech založené na 5letém průměru a odráží tak spíše dlouhodobější trendy než jednoroční výkyvy. Nejsou schopné také rozeznat nuance v bezpečnostním prostředí, protože jejich škála funguje v půlbodových inkrementech v případě kvalitativních indikátorů. Zároveň indikátory GPI nedokáží spolehlivě zaznamenat „mírumilovný“ separatismus, tedy takový, který probíhá s minimálním potlačováním od hostujícího státu (např. rozpad Československa, případně mnoho dalších hnutí, které mají nízkou vnitřní podporu od „své“ skupiny a malou šanci na úspěch). I přesto lze vidět dopady separatismu v těchto indexech, ačkoliv vzorek významných separatistických hnutí v Evropě je docela malý od roku 2009, kdy se GPI začal zaznamenávat. V teoretické rovině ovšem **separatismus může ovlivnit všechny GPI indikátory až zásadním způsobem**, musí se ale jednat o násilné hnutí velkého měřítka s neústupným odporem státu. Následující indikátory GPI mohou nejlépe odrážet vliv separatismu.

Pravděpodobnost násilné demonstrace je zjevný indikátor pro intenzivnější separatistické hnutí, jelikož při takové nepokoje vznikají při dlouhodobém nenaslouchání vlády státu požadavkům separatistického hnutí nebo v reakci na náhlou událost v neprospěch separatismu.

Politický teror je škála hodnotící politické násilí a neoprávněné užití moci pro politické názory, tedy škála, na které by se objevilo bezprávní potlačování separatismu a věznění jeho představitelů.

Počet a trvání interních konfliktů, Počet úmrtí způsobených interními konflikty a Intenzita organizovaného interního konfliktu jsou směrodatné pro separatismus, pokud se hnutí transformuje do konfliktu definovaném dle UCPD – inkompatibilita zahrnující vládu a nebo území, kde je užito ozbrojených sil mezi dvěma skupinami, kdy alespoň jedna je vláda, a zároveň musí být počet obětí bitev alespoň 25 za rok. Příkladem může být rozpad Jugoslávie a následné konflikty.

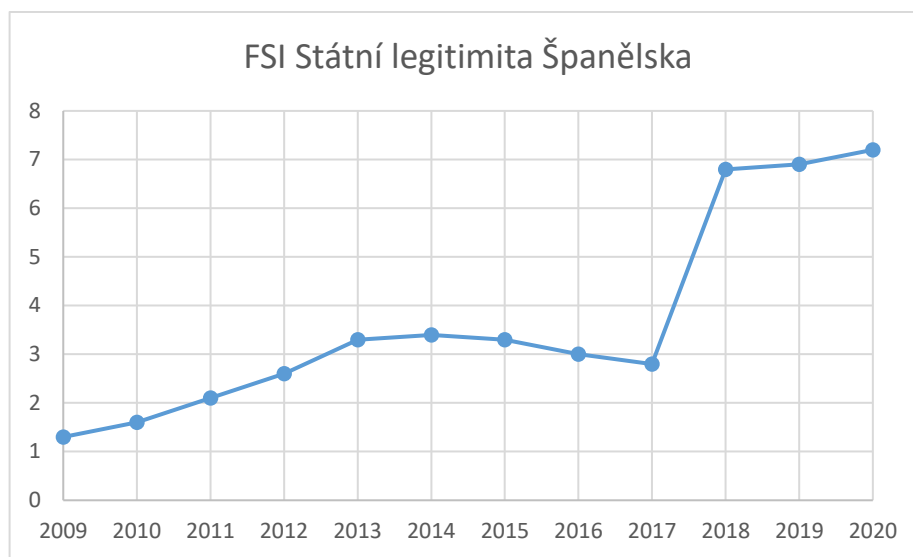
Teroristická aktivita se v separatismu také vyskytuje, příklady jsou hlavně IRA (Sev. Irsko), ETA (Baskicko) a FLNC (Korsika), ačkoliv všechny tyto teroristické organizace již k roku 2021 nejsou aktivní. Tento indikátor posuzuje počet teroristických útoků, počet obětí a škod na majetku.

Počet uprchlíků a násilně odsunutých osob jako podíl obyvatelstva je indikátor, který může být směrodatný v případě intenzivní diskriminace minority hledající secesi, případně i druhým směrem – majoritní skupina státu je podreprezentována na území separatistické skupiny a diskriminována. Na jiném rozměru nabývá migrace při případném vítězství secesního separatismu a vzniku nových státních útvarů. Zde by se migrace mohla projevit vzájemně z důvodu diskriminace, nebo hledání kulturní náležitosti.

Fragile States Index

FSI je přesnější v zachycení vlivu separatismu, a to zejména z důvodu, že se snaží zachytit „křehkost“ státu, což je vlastnost, kterou se separatismus snaží využít. V teoretické rovině nejhorší možné skóre FSI značí stát nejbližší kolapsu (rozpadu), což je do jisté míry i cílem secesního separatismu – rozbít nynější státní uspořádání. Není však nutné, aby agregované skóre padlo na nejhorší možné, protože existuje několik konkrétních sub-indikátorů, které dokážou vliv separatismu věrně zaznamenat.

Státní legitimita je zdánlivě nejvěrnějším faktorem v měření vlivu separatismu, protože představuje reprezentativnost a otevřenost státní vlády k jejím občanům – zjišťuje důvěru občanů ve férové reprezentování zájmů občanů. V případě potlačeného separatismu vládou se tato důvěra úměrně zmenšuje. Na obrázku 15 lze vidět propad po referendu v roce 2017.

Obrázek 15: Vývoj FSI Státní legitimity Španělska [63]

Tento indikátor si zodpovídá na otázky politického násilí, otevřenosti a férovosti politického procesu, transparentnosti, jednání a stavu politické opozice a důvěry v politický proces.

Společenský pocit křivdy (Group Grievance) se zaměřuje na rozdělení a rozkoly mezi různými skupinami ve společnosti – zejména rozdělení založené na sociálních nebo politických charakteristikách – a jejich roli v přístupu ke službám nebo zdrojům a začlenění do politického procesu. Rozdělení mezi skupinami je důležitá vlastnost separatismu a rozdělení společnosti umocňuje separatistické hnutí. Rozdělení může být kulturní a často také ekonomické, na což také nahlíží tento indikátor v rámci distribuce zdrojů.

Frakčnost elit zohledňuje roztržštěnost státních institucí podle etnických, třídních, klanových, rasových nebo náboženských linií. Rovněž ovlivňuje použití nacionalistické politické rétoriky vládnoucími elitami, často z hlediska nacionalismu, xenofobie, komunálního iredentismu nebo komunální solidarity. Separatismus je i konkrétně zmíněn v metodologii součástí otázek identity – jaká je národní identita? Objevuje se nacionalismus nebo separatismu? [63].

Mimo zmíněné indikátory mohou vliv separatismu zaznamenat nepřímo i ostatní ukazatele FSI (viz. kapitola 5.2).

5.4 Dílčí závěr

Bezpečnostní prostředí je probíhajícím separatismem bezpochyby ovlivněno a mnoho předně přijímaných indikátorů tento vliv dokáže zaznamenat ve většině případů. Pokud se jedná o mírumilovné separatistické hnutí s malou šancí na úspěch v důsledku nízké vnitřní

podpory své skupiny (minority), není tento vliv výrazně zaznamenán v bezpečnostních indikátorech. S přibývajícím intenzitou hnutí ovšem lze vliv vidět na indikátorech bezpečnosti státu jako suverénní entity na svém území, indikátorech sociální (a kulturní) bezpečnosti. Závažné projevy separatismu lze sledovat na více indikátorech alespoň jako nepřímý vliv.

Po případném vítězství separatismu a vzniku nového státu lze pomocí stejných indikátorů měřit „úspěšnost“ nového státu v oblasti zajištění své bezpečnosti např. srovnáváním s trendy z minulých období jako podřízená jednotka původního státu.

6 SCÉNÁŘ VÝVOJE SEPARATISTICKÝCH HNUTÍ V EVROPĚ

Následující kapitola řeší možný vývoj vybraných oblastí z politického a územního hlediska v kontextu působení aktivního separatistického hnutí. Vývoj je popsán formou **futurologického scénáře**, což je „*forma zpracování prognózy, popisující průběh možného budoucího vývoje v určitém časovém pásmu*“, přičemž prognóza je „*podmíněná, na vědeckých poznatcích založená výpověď o budoucnosti objektu nebo stavu*“ [66].

Zpracovaná území nárokováná separatistickými hnutími byla vybrána jakožto území, jejíž hnutí mají realistickou šanci na úspěch v dohledné budoucnosti, jedná se tedy o **Skotsko** a **Katalánsko**.

Hlavní aktéři v následujících scénářích jsou:

- organizace separatického hnutí (politické strany),
- aktivní účastníci separatistického hnutí,
- veřejnost nakloněná secesi,
- veřejnost nakloněná zachování státu,
- aktivní zastánci zachování celistvosti státu,
- bezpečnostní složky státu,
- centrální vláda hostujícího státu,
- mezinárodní společenství (Evropská unie).

Hybnými silami v následujících scénářích jsou:

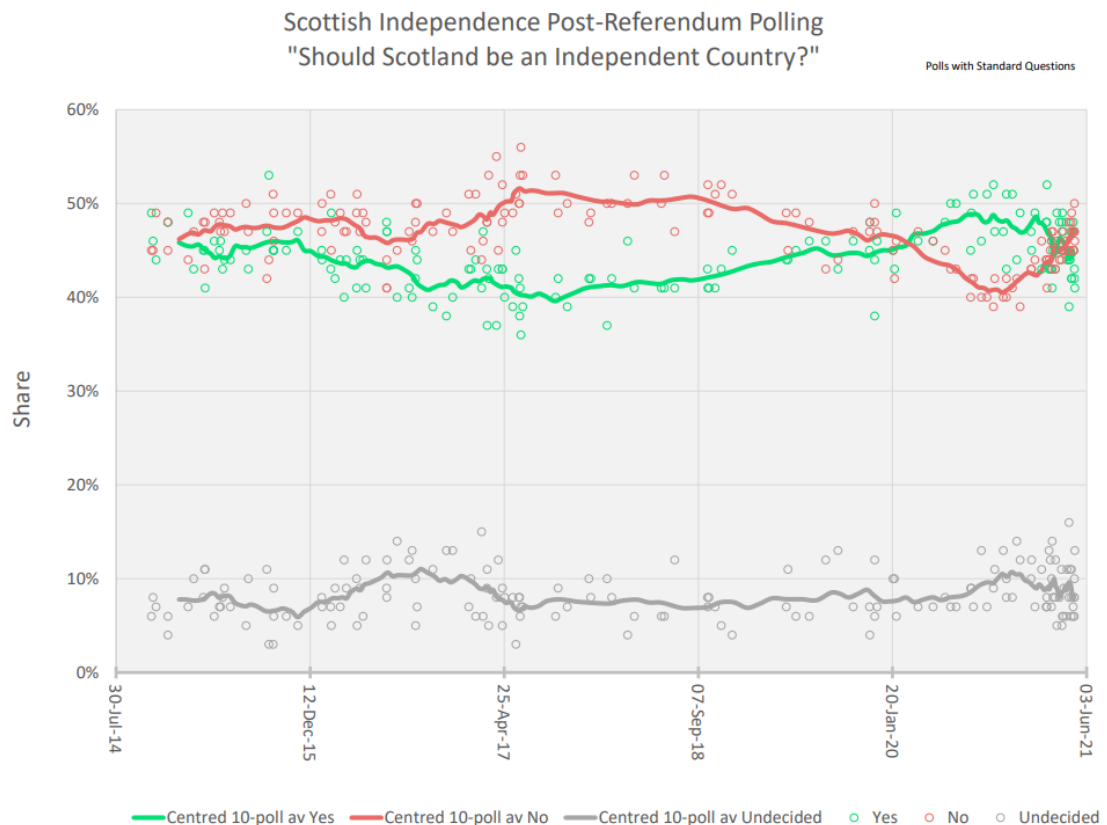
- rozhodování organizací separatistického hnutí,
- rozhodování centrální vlády státu,
- vnitrostátní veřejné mínění,
- rozhodování ostatních států (zejména členských států důležitých mezinárodních společenství).

6.1 Scénáře separatismu ve Skotsku

Skotská nezávislost byla snad vždy tématem místní veřejné diskuse a v posledních desetiletí separatismus zaznamenal několik milníků směrem k secesi od Spojeného království. V roce

1997 Skotsko dosáhlo devoluce a znovuobnovení Skotského parlamentu a v roce 2014 přesvědčilo vládu Spojeného království k uskutečnění závazného referenda ve Skotsku s otázkou na nezávislost. Výsledek referenda byl těsně ve prospěch setrvání v UK s 55,3 % hlasy. Od roku 2014 se veřejné mínění měnilo a i z důvodu vystoupení UK z Evropské unie (vystoupení, které si Skoti v celkovém součtu hlasů nepřáli) se v mnohých průzkumech podpora nezávislosti dostala přes 50% podporu (viz. graf na obrázku 16) [67].

Ačkoliv referendum 2014 bylo nazýváno „referendem generace“ a tehdejší ministerský předseda James Cameron jej po skončení komentoval následovně: „*Nyní je debata urovnána na jednu generaci ... nemohou existovat žádné spory, žádné opakování. Slyšeli jsme vůli skotského lidu.*„ [68], další referendum s otázkou na nezávislost se zdá nevyhnutelné vzhledem k vítězství *Scottish National Party* v parlamentních volbách 2021. SNP je přesvědčena o tom, že vyvolá nové referendum a to i přes případný nesouhlas vlády UK skrze přijetí zákona na skotské úrovni legislativy, které by opravňovalo vyvolání referenda a obešlo by sekci 30 v *Scotland Act 1998*, nebo-li legislativě, která rezervuje rozhodování o určitých záležitostech pro vládu Spojeného království. Tato možnost unilaterálního referenda je ovšem zpochyňována některými právními experty [69].

Obrázek 16: Výsledky průzkumů Skotského separatismu [67]

6.1.1 Neúspěch separatismu – Vláda UK nebude respektovat referendum

Předpokládané události:

- skotský parlament prosadí referendum,
- skoti v referendu zvolí nadpoloviční většinou možnost nezávislosti,
- Vláda UK nebude výsledek referenda respektovat.

Skotský parlament (nadpoloviční většina stran SNP a Zelených) prosadí referendum a v roce 2023 se uskuteční. Vzhledem k tomu, že se ministerský předseda Boris Johnson vyjádřil striktně negativně vůči možnosti nového referenda a stojí za tvrzením, že referendum v roce 2014 bylo „jednou za generaci“ [70], Skotský parlament tedy vyvolá referendum unilaterálně [71]. Skoti v referendu nadpolovičně rozhodnou o nezávislosti na UK (realistické vzhledem k těsnému vývoji veřejného názoru pro a proti viz. graf na obrázku 16).

Vzhledem k aktuálním právním debatám na téma legitimacy tohoto mechanismu po vyhodnocení výsledku, vláda Spojeného království odmítne legitimitu takového referenda.

Scottish National Party si bude stát za svým výkladem práva a tvrzením, že referendum je legitimní a bude se bránit ve veřejném dialogu a právně [71].

Skotská veřejnost přející si nezávislost a vyvolá nepokoje (podobně jako v Katalánsku po zdejších vyhlášení nezávislosti) včetně generálních stávek. Společnost se stane více polarizovaná díky velkému podílu Skotů oponujících nezávislosti a nově organizovanými protesty proti rozhodnutí vlády UK. Díky tomu se mírně zhorší celková bezpečnost – fyzická, sociální, ekonomická, což se projeví na zvýšení kriminality, nezaměstnanosti, počtu a intenzitě násilných demonstrací, legitimitě a demokratičnosti státu atd. Tyto trendy se ukážou na státních ukazatelích bezpečnosti, mimo již zmíněné přímé a úměrné ukazatele (nezaměstnanost a další zmíněné) také agregátní ukazatele a to např. nejvíce na *Státní legitimitě* a *Společenskému pocitu křivdy* Fragile State Indexu, tedy indexu, který hodnotí stabilitu státu a jeho vzdálenost od teoretického kolapsu.

Po měsících nepokojů eskalujících vždy po veřejných vyjádření politických leaderů z obou stran a rozhodnutí soudu o zamítnutí referenda se situace uklidní a téma nezávislosti se pomalu začne vytrácet z veřejné diskuse, dokud nenastane nějaká ekonomická a sociální krize, která obnoví spekulace, zda nezávislé Skotsko (a člen EU) by nezajistilo lepší životní podmínky pro své občany.

6.1.2 Neúspěch separatismu – Skoti v referendu zvolí setrvání

Předpokládané události:

- skotský parlament prosadí referendum,
- skoti v referendu zvolí nadpoloviční většinou možnost setrvání v UK.

Skotský parlament (nadpoloviční většina stran SNP a Zelených) prosadí unilaterálně referendum o nezávislosti, které se uskuteční v roce 2023, ale veřejnost svými hlasy rozhodne nadpolovičně o setrvání. V takovém případě nedojde k výrazným protestům, protože se bude jednat o „vůli Skotů“ a ne nerespektování výsledku zvenčí (vláda UK). Společnost bude více polarizovaná, což povede k mírnému zvýšení kriminality díky drobným náhodným potyčkám mezi zástupci polarizovaných skupin, ale vývoj se neodrazí na závažnějším dopadu na bezpečnostní prostředí.

Vláda Spojeného království nebude do vývoje ve Skotsku příliš zasahovat, aby nerozdmíchala proti-britský sentiment a ani to nebude mít příliš zapotřebí vzhledem k výsledku, který pro zachování státu preferuje. Zřejmě se nevýrazně vyjádří o tom, že výsledek by stejně nebyl pravomocný, aby nestanovila precedens do budoucna.

6.1.3 Úspěch separatismu

Předpokládané události:

- skotský parlament prosadí referendum s posvěcením vlády UK,
- skoti v referendu zvolí nadpoloviční většinou možnost nezávislosti,
- Vláda UK bude výsledek referenda respektovat.

Skotský parlament prosadí bilaterálně referendum. Vláda UK po velkém tlaku Skotských politiků a veřejnosti dá souhlas s referendem, které by tím konformovalo se sekci 30 *Scotland Act 1998* (legislativa, rezervující rozhodování o určitých záležitostech pro vládu UK) a uzná referendum za závazné. Skotská veřejnost si v tomto druhém referendu v roce 2023 mírnou nadpoloviční většinou zvolí nezávislost a Skotsko začne proces osamostatnění a vzniku nezávislého Skotska.

Skotská veřejnost, která v referendu volila proti nezávislosti pořádá protesty, které gradují v několikadenní nepokoje. Společnost je velmi polarizovaná, celková bezpečnost se mírně

snižuje. Mnozí Skoté z jižní části země, kde byl největší podíl hlasů pro setrvání, emigrují do Anglie, kde očekávají lepší životní podmínky.

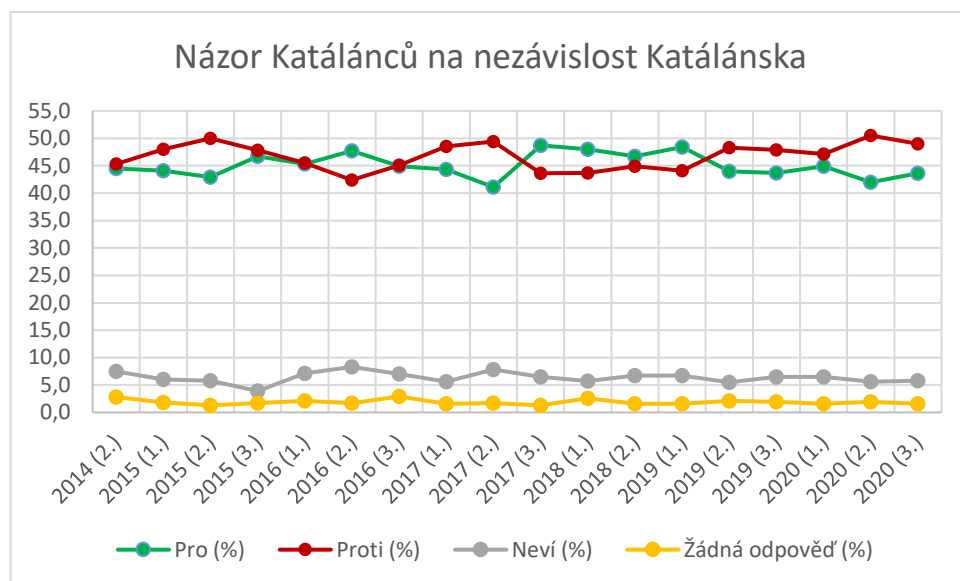
Nezávislé Skotsko chce být členem Evropské unie, ale orgány EU rozhodnou o tom, že Skotsko nezdědí členství po Spojeném království, ale musí standartně zažádat o členství a projít přijímacím procesem, ve kterém musí všechny členské země souhlasit s přijetím. Španělsko má zájem v nepodpoření separatistických států v kontextu vlastního separatistického hnutí v Katalánsku, ale vzhledem k tomu, že Skotsko nabylo svou nezávislost s posvěcením Spojeného království, Španělsko nebude vstup Skotska vetovat a Skotsko po se po období roku a půl stává členem Evropské unie a jejich vstupní proces se stává nejrychlejším vůbec [72].

Nezávislé Skotsko řeší ekonomické dopady osamostatnění. V první řadě musí vyřešit otázku měny. Skotsko založí zcela novou měnu, která bude závislá na britské libře a v plánu bude pouze dočasné užití dokud nebude po vstupu do Eurozóny zavedeno Euro [73].

Ekonomická úroveň Skotska jako nezávislého státu se sníží (alespoň krátkodobě) a to zejména z důvodu nejistoty, což povede k snížení objemu zahraničního trhu, z kterého velká část mířila do zemí Spojeného království. Ovšem plná kontrola a zisk z ropy v Severním moři pomáhá ekonomiku držet v přijatelných mezích.

6.2 Scénáře separatismu v Katalánsku

Katalánské hnutí za nezávislost se významně začala projevovat od roku 2010, kdy španělský ústavní soud zrušil část statutu autonomie regionu. V lednu 2013 přijala katalánská vláda deklaraci svrchovanosti – právo Katalánska určit svou politickou budoucnost v referendu konaném v roce 2014, kde pro nezávislost hlasovalo 80,8 % voličů. Toto referendum španělská vláda označila jako protiústavní. Regionální parlament se rozhodl vyhlásit další referendum v roce 2017 a jeho výsledek měl být zavazující pro možné prohlášení nezávislosti, ale Ústavní soud odmítl toto rozhodnutí (zde bylo 90,2 % hlasů pro nezávislost) a španělská centrální vláda převzala dočasně řízení nad Katalánskem, rozpustila parlament a vyhlásila předčasné volby. Političtí leaderi stojící za referendem byli trestně stíháni. Všechny tyto události doprovázely veřejné demonstrace až násilné nepokoje [60] [61] [62] [63].

Obrázek 17: Výsledky průzkumů podpory nezávislosti [74]

Ačkoliv v referendech získala možnost nezávislosti drtivou podporu, volební účast byla relativně nízká (36,6 % a 42,4 %). Při zahrnutí celkového veřejného mínění, podpora nezávislosti je dle průzkumů téměř zcela vyrovnaná podpoře setrvání (viz. graf na obrázku 17).

6.2.1 Neúspěch separatismu

Předpoklády:

- pokračování 50% vnitřní podpory separatismu,
- španělská vláda nebude eskalovat potlačování separatismu.

Španělská vláda je zásadně proti referendu o nezávislosti Katalánska, jak dokázala ve výše uvedených a dalších případech a zdá se být nepravděpodobné, že by v krátkodobé budoucnosti s takovou možností souhlasila, což je zdánlivě jediná cesta ke katalánské secesi. Unilaterální vyhlášení nezávislosti již jednou selhalo v roce 2017 a je pravděpodobné, že by se tak stalo znovu z důvodu potlačení separatismu Španělskem. Katalánsko také nebude podporováno ostatními státy, dokud bude Španělsko proti.

Ve scénáři, kdy nedojde k výrazné změně trendů, separatismus nebude úspěšný a bude vždy potlačen španělskou vládou z důvodu nejednotného názoru Katalánců a tím nedostatečné vůle, kterou by bylo zapotřebí pro přesvědčení Španělska nebo mezinárodní scény. Katalánská národní identita bude stále silná, ale tíhnutí k samostatnosti bude časem vyprchávat a Katalánci přijmou své místo jako autonomní oblast Španělska dlouhodobě.

Bezpečnostní prostředí Španělska je hodnoceno mnoha indikátory *Fragile State Index* relativně negativně v důsledku násilných demonstrací, nižší míry demokracie (schopnost lidu zvolit si skrze právní mechanismy nezávislost) a rozdělení společnosti. Vývojem dle scénáře by se tento stav udržoval v podobných hodnotách, dokud by podpora nezávislosti od Katalánců nezačala klesat a tím by se začala také zvyšovat bezpečnost udržení státu, ale i fyzická bezpečnost obyvatel převážně kvůli stále ojedinělejším násilným demonstracím.

6.2.2 Úspěch separatismu

Předpokládané události:

- ekonomická nebo sociální krize narušující status quo,
- velmi neúměrné potlačení separatismu španělskou vládou,
- porušení lidských práv španělskou vládou,
- intenzivní nepokoje až občanská válka.

V momentálním pokračování trendu zhruba 50% podpory separatismu a změnšující se intenzity ojedinělých protestů, španělská vláda nebude mít důvod pro přehodnocení svého postavení proti možné nezávislosti Katalánska. Vzhledem k tomu, že úspěch separatismu bude nepravděpodobně dosaženo s přímým souhlasem španělské vlády, zbývá katalánskému separatistickému hnutí získat vnější podporu od mezinárodních organizací a ostatních států a tu získá jedině, pokud bude španělská vláda neadekvátně potlačovat separatismus přehnanými a násilnými prostředky (což není bezprecedentní z její strany) až do intenzity potlačování lidských práv a vnitřního obrojeného konfliktu. Aby měla vůbec španělská vláda nějaké projevy rizikového separatismu k potlačení, musí dojít k nějaké ekonomické nebo sociální krizi narušující status quo a zapříčínující zvýšení vnitřní podpory separatismu a intenzity separatistického projevu. Agresivní chování španělské vlády vyvolá více násilných nepokojů a ozbrojených útoků od separatistů, ale také pochopení na mezinárodní scéně pro záležitost secese jako nástroje pro zastavení vyhrocené situace. Španělsko pod obrovským mezinárodním tlakem (OSN, některé jednotlivé státy Evropy a také EU) umožní Katalánsku osamostatnění několik měsíců po vypuknutí této krize. Toto prohlášení okamžitě způsobí upokojení bezpečnostní situace a Katalánsko vyhláší nezávislost.

Vyhlášení nezávislosti v roce 2017 ukázal absenci realistického plánu, jak si počínat po samotné secesi. V tomto scénáři také neexistuje konkrétní plán pro řešení základních otázek samostatného Katalánska a vzhledem k tomu, že se k samostatnosti dostalo devastujícími

ozbrojenými nepokoji, ekonomická situace Katalánska zažije výrazný pád. Katalánsko také nebude úspěšné v přijímacím procesu do Evropské unie, protože Španělsko bude rezolutně vetovat možný vstup. Tímto je také znemožněno přijetí Eura jako národní měny a Katalánsko je nuceno využívat svou dočasně přijatou měnu dlouhodobě, což také škodí ekonomické úrovni. S horšícími se podmínkami se také zvyšuje emigrace.

Španělské jednání je silně odsouzeno na mezinárodní scéně, ale má pro Španělsko pozitivní vliv na ostatní španělská separatistická hnutí, které ztrácejí vnitřní podporu v důsledku příkladu velmi negativního vývoje ekonomické, sociální i fyzické bezpečnosti obyvatel Katalánska před i po nabytí nezávislosti.

6.3 Dílčí závěr

Unilaterální deklarace nezávislosti spíše skončí neúspěchem. Úspěchy separatistických hnutí budou závislé na postoji hostujícího státu, případně na převážné podpoře ostatních států. Skotské separatistické hnutí má v tomto případě výhodu, protože již k jednomu zavazujícímu referendu rozhodujícím o secesi získalo posvěcení v roce 2014. Oproti tomu Katalánské separatistické hnutí bylo vždy rezolutně potlačeno. Obě hnutí mají vnitřní podporu přibližně stejnou jako vnitřní odbor a případné referendum by mohlo dopadnout jakkoliv. Obě hnutí budou chtít přesvědčit centrální vlády o svém právu na nezávislost, ale Katalánsko bude spíše neúspěšné a na nezávislost bude moci dosáhnout jen, pokud nastane krize, která zatřese status quo a získá podporu ostatních států.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo podat ucelený pohled na separatismus a jeho vlastnosti a dispozice a historický vývoj separatismu na novodobém evropském kontinentu včetně současného stavu a možných budoucích scénářů s informativním přínosem.

Separatismus je tendence usilování skupiny lidí spojovaných společnou identitou o vlastní nezávislost na nadřazené entitě (v typickém případě státním zřízení). Existují také typy usilující pouze o vyšší autonomii a uznání své minority. Separatismus lze zaznamenat v různých měřítkách, úrovních, ale typický je státní. Využívá různých prostředků pro dosažení svého cíle a to od nenásilných jako je zakládání oficiálních (i neoficiálních) politických stran, spolků nebo hnutí až po násilné jako jsou násilné nepokoje, akty terorismu, guerilla aktivity nebo dokonce občanská válka. Všechny tyto prostředky představují rozdílné riziko, ale hrozba je stejná – určitá ztráta kontroly státu nad danou oblastí.

Separatistická hnutí mají významnou zásluhu na podobě dnešních státních hranic a také na samotné existenci mnoha států v Evropě. Na začátku 20. století existovalo několik říší, které zabíraly velké množství území a hostovaly uvnitř svých hranic mnoho menšinových etnických národů, které v mnohých případech byly až po staletí utlačovány v rámci říší, kde měla kontrolu jiná skupina. Vzednutím nacionalismu v 19. a začátkem 20. století se objevily silné separatistické tendence, které významně ovlivnily události 20. století a tedy i nynější podobu a stav států.

Podstatná část separatistických hnutí v současné Evropě nepředstavuje realistické riziko hrozby narušení integrity území daného státu. Separatistická hnutí, která usilují o secesi s největší podporou jsou v Katalánsku, Skotsku a Republice srbské, přičemž Republika srbská je diskutabilně v nestabilním regionu a eskalace konfliktu by nemusela způsobit takové riziko evropské bezpečnosti jako secese od stabilních západních států a zároveň ze stejného důvodu nelze natolik identifikovat vliv separatismu na vnitřní bezpečnostní prostředí takového státu, protože destabilizujících vlivů bývá mnoho. Ostatní secesní hnutí mají nízkou podporu bez realistického krátkodobého výhledu na vyvinutí výrazného tlaku na hostující stát.

Bezpečnostní prostředí je probíhajícím separatismem bezpochyby ovlivněno a mnoho předně přijímaných indikátorů (indexů) tento vliv dokáže zaznamenat. S přibývajícím intenzitou hnutí lze vliv vidět na indikátorech bezpečnosti státu jako suverenní entity na svém území. Závažné projevy separatismu lze sledovat na větším množství indikátorech

alespoň jako nepřímý vliv. Separatistická hnutí dokážou destabilizovat stát až způsobit jeho zánik v původní podobě v konečném důsledku, ovšem i bez dosažení tohoto cíle ovlivňují fyzickou bezpečnost obyvatel státu (násilné demonstrace, separatisticky motivované teroristické útoky, vnitřní ozbrojené konflikty až civilní válka anebo také náhodné potyčky zástupců protichůdných stran rozdělené společnosti apod.), ekonomické (generální stávky, snížení produktivity z důvodu horší fyzické bezpečnosti způsobené separatismem, emigrace kvalifikované pracovní síly apod.) i sociální (rozdělená společnost, odcizení společenské skupiny, migrace apod.). Také v kapitole historického vývoje separatismu je vliv hnutí na bezpečnostní prostředí Evropy zjevný, ačkoliv nekvantifikovaný.

Závěrečná kapitola přináší několik možných scénářů vývoje vybraných separatistických hnutí – skotské a katalánské. Jsou zpracované scénáře na potenciální úspěch i neúspěch hnutí. Výstupem je odhad, že Skotsko je daleko blíže možné nezávislosti a zároveň za nižší cenu dopadu na své a mezinárodní bezpečnostní prostředí. Katalánské separatistické hnutí má větší problémy se striktním postojem španělské vlády proti možnému referendu o nezávislosti a tyto problémy budou rozhodující, pokud nenastane výrazná krize měnící status quo.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Separatist/Autonomist Movements of the World Map Thread. Alternatehistory.com [online]. 20. 10. 2019 [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.alternatehistory.com/forum/threads/separatist-autonomist-movements-of-the-world-map-thread.479117/>
- [2] Separatism | Origin and meaning of separatism. Online Etymology Dictionary [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/separatism>
- [3] SPENCER, Metta, ed. Separatism: Democracy and Disintegration. Rowman & Littlefield, 1998. ISBN 978-0-8476-8585-1.
- [4] FEARON, James D. WHAT IS IDENTITY (AS WE NOW USE THE WORD)?. Stanford University, Stanford, Calif, 1999. Dostupné také z: <http://www.web.stanford.edu/group/fearon-research/cgi-bin/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/What-is-Identity-as-we-now-use-the-word-.pdf>
- [5] Identity Politics. KITCHIN, Rob a Nigel THRIFT. International Encyclopedia of Human Geography. Elsevier Science, 2009, s. 282-286. ISBN 978-0-08-044910-4.
- [6] ROSŮLEK, Přemysl. Politický secesionismus & Etické teorie: Allen Buchanan a jeho kritici. Barrister & Principal, 2014. ISBN 978-80-7485-037-0.
- [7] GOUMENOS, Thomas. "Separatism" and "secession": a short conceptual clarification (2015):https://www.academia.edu/29980141/_Separatism_and_secession_a_short_conceptual_clarification
- [8] Litovel může přijít o třetinu obyvatel. Okraje chtějí odtržení od města. Olomoucký deník [online]. 20. 10. 2019 [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: https://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/litovle-muze-prijit-o-tretinu-obyvatel-okraje-chteji-odtrzeni-od-mesta-20191020.html
- [9] JUDT, Tony. Postwar: A History of Europe Since 1945. Penguin Group, 2005. ISBN 978-1594200656.
- [10] Consolidated version of the Treaty on European Union: TITLE VI - FINAL PROVISIONS, Article 50. In: OJ C 326, 26.10.2012. Dostupné také z: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2012/art_50/oj

- [11] EFA – European Free Alliance [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.e-f-a.org/>
- [12] FEARON, James D. Separatist Wars, Partition, and World Order. Stanford University, 2004. Dostupné z: doi:10.1080/09636410490945965
- [13] KAUFMANN, Chaim. Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars. The MIT Press, 1996, 136-175. Dostupné z: doi:10.2307/2539045
- [14] BETTS, Richard K. Conflict After the Cold War: Arguments on Causes of War and Peace. 4. Routledge, 2015. ISBN 978-1317349259.
- [15] DOCUMENTO | La carta en la que ETA anuncia su disolución. EIDiario.es [online]. 2018 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://www.eldiario.es/euskadi/documento-carta-eta-anuncia-disolucion_1_2142705.html
- [16] JENNE, Erin K., Stephen M. SAIDEMAN a Will LOWE. Separatism as a Bargaining Posture: The Role of Leverage in Minority Radicalization. Journal of Peace Research. 2007, , 539-558. Dostupné z: doi:10.1177/0022343307080853
- [17] PURBRICK, Martin. A REPORT OF THE 2019 HONG KONG PROTESTS. Asian Affairs [online]. 14. 10. 2019, 465-487 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: doi:10.1080/03068374.2019.1672397
- [18] PAVKOVIĆ, Aleksandar. Secession: a much contested concept. KINGSBURY, Damien a Costas LAOUTIDES. Territorial Separatism in Global Politics. Routledge, 2015, s. 13-28. ISBN 9781138797833.
- [19] MIDDLETON, Nick. An Atlas of Countries that Don't Exist. MacMillan, 2015. ISBN 9781447295273.
- [20] Limited recognition map large. In: Wikimedia Commons [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Limited_recognition_map_large.png
- [21] ZEMAN, Petr a kolektiv autorů. Česká bezpečnostní terminologie. ÚSTAV STRATEGICKÝCH STUDIÍ VOJENSKÉ AKADEMIE V BRNĚ, 2002. Dostupné také z: <https://moodle.unob.cz/pluginfile.php/11277/course/section/3043/%C4%8Cesk%C3%A1%20bezpe%C4%8Dnostn%C3%AD%20terminologie.pdf>
- [22] LUKÁŠ, Luděk. Teorie bezpečnosti I. Zlín: VeRBuM, 2017. ISBN 978-80-87500-89-7.

- [23] FRANK, Libor. Bezpečnostní prostředí České republiky. 2007. Dostupné také z: <https://www.obranastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2003/1-2003/bezpecnostni-prostredi-ceske-republiky.html>
- [24] GALATÍK, Vlastimil a kolektiv autorů. Principy obrany České republiky „2030“. Brno: Univerzita obrany, 2008. ISBN 978-80-7231-513-0.
- [25] HOFREITER, Ladislav. Manažment ochrany objektov. Žilinská univerzita v Žiline/EDIS, 2015. ISBN 978-80-554-1164-4.
- [26] HOFREITER, Ladislav. Bezpečnostné prostredie súčasného sveta. Zlín: VeRBuM, 2016. ISBN 978-80-87500-79-8.
- [27] VOLNER, Štefan. Geopolitika: metodológia, zdroje, prax, história. Zvolen: Bratia Sabovci, 2004. ISBN 80-89029-72-8.
- [28] The Dissolution of the Union of Norway and Sweden. The American Journal of International Law [online]. Cambridge University Press, 1907 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2186173>
- [29] Aliance v Evropě 1914. In: Wikimedia [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Aliance_v_Evropě_1914.svg
- [30] Balkan Wars. Britannica, The Editors of Encyclopaedia [online]. 2020 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Balkan-Wars>
- [31] Ottoman Policy during the Bulgarian Independence Crisis, 1908-9: Ottoman Empire and Bulgaria at the Outset of the Young Turk Revolution. Middle Eastern Studies [online]. 1998, , 135-176 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4283973>
- [32] BARON, Nick a Peter GATRELL. Population Displacement, State-Building, and Social Identity in the Lands of the Former Russian Empire, 1917–23. Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History [online]. Slavica Publishers, 2003, , 51-100 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: [doi:10.1353/kri.2003.0002](https://doi.org/10.1353/kri.2003.0002)
- [33] Russian Empire. Britannica, The Editors of Encyclopaedia [online]. 2020 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Russian-Empire>
- [34] RYCHLÍK, Jan. 1918: Rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československa. Vyšehrad, 2018. ISBN 9788074299889.

- [35] BULLOCK, David. *The Russian Civil War 1918–22*. Oxford, UK: Osprey Publishing, 2008. ISBN 978 1 84603 271 4.
- [36] Austria-Hungary. *Britannica, The Editors of Encyclopaedia* [online]. 2020 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Austria-Hungary>
- [37] Map Europe 1923. In: *Wikimedia* [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/41/Map_Europe_1923-en.svg
- [38] File:Sudetendeutsche. In: *Wikimedia* [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sudetendeutsche.png>
- [39] ZEMAN, Z. A. B., Milan HAUNER, John BRADLEY, Elizabeth WISKEMANN a Otakar ODLOZILIK. *Czechoslovak history*. *Britannica, The Editors of Encyclopaedia* [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Czechoslovak-history>
- [40] RYCHLÍK, Jan a Stejskal LIBOR. *75 let od Mnichova: Společně prolitá krev národ stmelí*. *Aktualne.cz* [online]. 2013 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/nazory-a-komentare/75-let-od-mnichova-spolecne-prolita-krev-narod-stmeli/r~04d893ce252011e3b6ba0025900fea04/>
- [41] BEISSINGER, Mark R. *Nationalism and the Collapse of Soviet Communism*. *Journal of Contemporary European History* [online]. 18(3), 331-347 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/mbeissinger/files/beissinger.ceh_.article.pdf
- [42] BRÜGGEMANN, Karsten. “One Day We Will Win Anyway”. The “Singing Revolution” in the Soviet Baltic Republics. MUELLER, Wolfgang. *The Revolutions of 1989. A Handbook* [online]. Vídeň, 2015, s. 221-246 [cit. 2021-03-16]. ISBN 978-3-7001-7638-1. Dostupné z: https://www.academia.edu/44839439/_One_Day_We_Will_Win_Anyway_The_Singing_Revolution_in_the_Soviet_Baltic_Republics
- [43] ANDERSON, Liam. *Ethnofederalism: The Worst Form of Institutional Arrangement...?* *International Security* [online]. 2014, 39(1), 165–204 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: https://doi.org/10.1162/ISEC_a_00164
- [44] GRIGORYAN, Arman. *Ethnofederalism, separatism, and conflict: what have we learned from the Soviet and Yugoslav experiences?* *International Political Science Review*

[online]. 2012, 33(5), 520-538 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0192512112456050>

[45] RYCHLÍK, Jan. Rozdělení Československa 1989-1992. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7429-296-5.

[46] At Fork in Road, Czechoslovaks Fret. The New York Times [online]. 1992, (9. října) [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1992/10/09/world/at-fork-in-road-czechoslovaks-fret.html>

[47] The History of Europe: Every Year. YouTube [online]. 2016 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=oWWLEcJnyIM>

[48] Active separatist movements in Europe. In: Wikimedia [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Active_separatist_movements_in_Europe.svg

[49] List of active separatist movements in Europe. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_active_separatist_movements_in_Europe

[50] Výzkum před volbami do Evropského parlamentu 2019. ČT24 [online]. 5. 5. 2019 [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/sites/default/files/2288678-evropske_volby_2019_potencial.pdf?fbclid=IwAR2sT28OYEuEPsq4XNCEXbZIZwmPJtfaNXf675TISSFK0tAsGhwLrp84Aw

[51] Výsledky parlamentných volieb 2020. SME.sk [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://volby.sme.sk/parlamentne-volby/2020/vysledky>

[52] The ups and downs of Hungarians' integration in Slovakia. Kafkadesk - Ultra-local news from Central Europe [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://kafkadesk.org/2019/04/29/the-ups-and-downs-of-hungarians-integration-in-slovakia/>

[53] BORGEM, Christopher J. From Kosovo to Catalonia: Separatism and Integration in Europe. Goettingen Journal of International Law 2. 2010, , 997-1033.

- [54] DEMERDASH, Eman Mohamed Amin. The Separatist Movements in Europe: Case Studies: Scotland and Catalonia. Euro Mediterranean Relations. Dostupné také z: https://www.researchgate.net/publication/303178611_Separation_Movements_in_Europe
- [55] JONES, Sam. Spain to deploy police to prevent Catalan independence vote. The Guardian [online]. 26. 9. 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/sep/26/spain-deploys-police-to-prevent-catalan-independence-vote-catalonia>
- [56] Catalan independence movement. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Catalan_independence_movement
- [57] Scottish Referendums. BBC [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/devolution/scotland/live/index.shtml>
- [58] Scottish Referendums. BBC [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/devolution/scotland/briefing/c20scot.shtml>
- [59] PATERSON, Kirsteen. Record public support for Scottish independence, new poll shows. The National [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.thenational.scot/news/18793584.record-public-support-scottish-independence-new-poll-shows/>
- [60] Johnson rejects Sturgeon's request for independence referendum powers. Reuters [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/uk-britain-politics-scotland/johnson-rejects-sturgeons-request-for-independence-referendum-powers-idUKKBN1ZD1BG>
- [61] HOFREITER, Ladislav. Indikátory bezpečnosti. Zlín: Radim Bačuvčík- VeRBuM, 2016. ISBN 978-80-87500-82-8.
- [62] Global Peace Index 2020. Institute for Economics & Peace. ISBN 978-0-6485327-8-1.
- [63] Fragile States Index: The Fund for Peace [online]. [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: <https://fragilestatesindex.org/>
- [64] Vision of Humanity: Destination for Peace [online]. [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: <https://visionofhumanity.org/>

- [65] Fragile States Index Annual Report 2018 [online]. Washington, D.C: The Fund for Peace, 2018 [cit. 2021-5-10]. Dostupné z: <https://fragilestatesindex.org/wp-content/uploads/2018/04/951181805-Fragile-States-Index-Annual-Report-2018.pdf>
- [66] VALOUCH, Jan a Martin HROMADA. Bezpečnostní futurologie. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2016. ISBN 978-80-7454-621-1.
- [67] Opinion polling on Scottish independence. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_on_Scottish_independence
- [68] Scottish referendum: Scotland votes 'No' to independence. BBC News [online]. 19. 9. 2014 [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-29270441>
- [69] Could indyref2 be held without the UK's consent? BBC News [online]. 21. 1. 2021 [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-55751064>
- [70] Boris Johnson: I see no reason to ever allow indyref2. News Archive [online]. 7. 11. 2019 [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: <https://archive.news.stv.tv/politics/1442221-boris-johnson-i-see-no-reason-to-ever-allow-indyref2.html>
- [71] Sturgeon: SNP will hold Scottish independence vote if it wins in May. The Guardian [online]. [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2021/jan/24/scotland-independence-referendum-nicola-sturgeon-snp-wins-may->
- [72] How the new member states join the EU? UK in a Changing Europe [online]. 31. 3. 2020 [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: <https://ukandeu.ac.uk/explainers/how-new-member-states-join-the-eu-all-you-need-to-know/>
- [73] BARRY, Eichengreen. Scotland needs a plan for a new currency if it wants independence. The Guardian [online]. [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/business/2020/oct/13/scotland-new-currency-independence-sterling-euro>
- [74] Opinion polling on Catalan independence. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_on_Catalan_independence

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

BaH	Bosna a Hercegovina
COPRI	Copenhagen Peace Research Institute
ČR	Česká republika
EFA	European Free Alliance
ETA	Euskadi Ta Askatasuna
EU	Evropská Unie
FLNC	Fronte di Liberazione Naziunale di a Corsica
FSI	Fragile State Index
GPI	Global Peace Index
HK	Hongkong
HZDS	Hnutí za demokratické Slovensko
IEP	Institute for Economics and Peace
IMRO	Internal Macedonian Revolutionary Organization
IRA	Irish Republican Army
NATO	North Atlantic Treaty Organization
ODA	Občanská demokratická aliance
OSN	Organizace spojených národů
RO	Referenční objekt
R-U	Rakousko-Uhersko
SdP	Sudetendeutsche Partei
SSSR	Sovětský svaz socialistických republik
UCDP	Uppsala Conflict Data Program
UK	United Kingdom (Spojené království)

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Svět po teoretickém vítězství významnějších separatistických hnutí [1].....	11
Obrázek 2: Diagram smyčky	20
Obrázek 3: Mapa se státy s rozporuplným mezinárodním uznáním [20]	24
Obrázek 4: Bezpečnostní model [22].....	27
Obrázek 5: Struktura bezpečnostního prostředí (Zdroj: L. Hofreiter) [26]	30
Obrázek 6: Sektorový pohled na bezpečnostní prostředí dle COPRI [22]	31
Obrázek 7: Trojspolek vs. Trojdohoda (r. 1914) [29].....	33
Obrázek 8: Balkán v roce 1913 [30].....	35
Obrázek 9: Mapa Evropy 1923 s nově vzniklými státy [37]	42
Obrázek 10: Podíl obyvatelstva německé národnosti 1930 [38]	43
Obrázek 11: Území nárokována aktivními separatistickými hnutími [48], upravil Svrček, 2021	55
Obrázek 12: Separatismus na území Itálie [48]	59
Obrázek 13: Model vlivu separatismu na stát jako RO [22], upravil Svrček, 2021	75
Obrázek 14: Graf GPI a FSI ve Španělsku [63, 64].....	77
Obrázek 15: Vývoj FSI Státní legimity Španělska [63]	80
Obrázek 16: Výsledky průzkumů Skotského separatismu [67].....	83
Obrázek 17: Výsledky průzkumů podpory nezávislosti [74]	87

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Členské státy OSN neuznané minimálně jedním členským státem OSN.....	23
Tabulka 2: Seznam nově vzniklých států v Evropě 20. století [47]	51
Tabulka 3: Separatismus na území Belgie	56
Tabulka 4: Separatismus na území BaH	56
Tabulka 5: Separatismus na území České republiky a Slovenska	57
Tabulka 6: Separatismus na území Francie	58
Tabulka 7: Separatismus na území Itálie	59
Tabulka 8: Separatismus na území Německa a Nizozemí	60
Tabulka 9: Separatismus na území Pobaltí	60
Tabulka 10: Separatismus na území Polska.....	61
Tabulka 11: Separatismus na území Rumunska a Moldavska.....	61
Tabulka 12: Separatismus na území Skandinávie.....	62
Tabulka 13: Separatismus na území Spojeného království	63
Tabulka 14: Separatismus na území Srbska	64
Tabulka 15: Separatismus na území Španělska	64
Tabulka 16: Výsledky referend o nezávislosti Katalánska [56]	66
Tabulka 17: Výsledky regionálních voleb Katalánska [56].....	66
Tabulka 18: Výsledky referend o devoluci [57, 58]	68
Tabulka 19: Výsledek referenda o nezávislosti	68
Tabulka 20: Vnitrostátní GPI indikátory [62].....	71
Tabulka 21: Externí GPI indikátory [62]	73
Tabulka 22: FSI indikátory soudržnosti [63].....	74